

Florin Caragiu

Școala Martiriului.

Gânduri la topirea vremii

Florin Caragiu

Școala
Martiriului

Gânduri la topirea vremii

Editura Platytera
București, 2017

Coperta: Cristian Bandi
Tehnoredactare: Carmen Olaru

© Editura Platytera

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CARAGIU, FLORIN

Școala martiriului / Florin Caragiu. - București : Platytera, 2017

ISBN 978-973-1873-63-3

Cuvânt înainte

În *Viețile Sfinților* citim despre Sfânta Mare Muceniță Marina (17 iulie) că torționarii au atârnat-o pentru a o munci și, aducând lumânări aprinse, îi ardeau spatele și coastele, dar ea, afundându-și mintea în Dumnezeu cu rugăciunea ce o făcea în taina inimii ei, răbda acele chinuri în tăcere. Odată Sfântul Porfirie Bairaktaris l-a convins pe un doctor să-i cauterizeze o aluniță canceroasă aflată pe cap, de mărimea unui bob de năut din cel din Spania, fără anestezic. Deși acesta din urmă îl avertizase: „Când o să te ating numai cu cauterul o să sari în sus de durere și-o să fugi. Ai idee ce înseamnă să fii ars? De ce crezi că în vechime tiranii îi ardeau pe martiri? Fiindcă nu există ceva mai dureros decât să-ți ardă cineva trupul”, marele bătrân rămâne neclintit în hotărârea sa. În timp ce cauterul de încinge, Părintele se adâncește în rugăciune. Așa cum va destăinui mai târziu unui apropiat, „Îndată ce cauterul s-a înroșit, doctorul m-a atins deodată brusc. Eu am rămas neclintit. Mă concentrasem și mă aflam pe Golgota, îngenuncheat înaintea lui Hristos răstignit. Vedeam totul: cununa de spini, cielele bătute în mâini și picioare, coasta însângerată cu sulița ostașului. Și peste tot curgea sânge... Iar eu îngenuncheat, vedeam această minune. Trăiam totul foarte intens. Așadar, doctorul a pus cauterul de încercare, apoi l-a mai pus puțin și încă puțin și apoi a început să sfârșie. Și începe să cauterizeze locul. Eu eram foarte concentrat. Mintea mea nu era deloc acolo! Cu sufletul, inima și mintea, cu toate eram pe Golgota și-L vedeam pe Domnul, pe Iisus al nostru răstignit! Îngenuncheat înainte-I, Îl vedeam

și eram mișcat de patimile Sale, de cuiele cu care era răstignit. Vedeam totul foarte bine, trăiam Golgota atât de frumos, de viu, de firesc. În acest timp doctorul mă tot cauteriza. Aveam dureri foarte mari, însă mă rugam neîncetat și fierbinte. Simțeam că mă aflam la picioarele însângerate ale lui Hristos răstignit pe Golgota și-L rugam ca, așa cum a îndurat El durerile, să mă ajute și pe mine păcătosul să-mi suport durerea. Astfel, am suportat durerea, până la sfârșitul operației, ce s-a desfășurat foarte bine”.

Mărturisirea Părintelui Porfirie ne lămurește despre cum e posibil martiriul roșu ori alb. Însă această lămurire reprezintă doar șlefuirea uneia dintre multiplele fațete ale acestui diamant care este martiriul, fațete pe care cititorul le va descoperi lecturând această carte. În cugetări rafinate până la esență, autorul ne invită să privim martiriul din varii unghiuri, uneori dezvoltând o meditație amplă, alteori oferind doar seminte pe care lectorul trebuie să le cultive. Astfel, de exemplu, „Unul din lucrurile pe care le învățăm la școala martiriului este să ieșim din carapacea prejudecăților, obișnuințelor, comodităților și deprinderilor ce opun rezistență schimbării și înnoirii noastre” căci „Înnoirea omului nu poate avea loc într-o stare de spirit călduță”. Înțelegem, de asemenea, că „Privirea spre cele de Sus este potențată, în cazul sfântului martir, în primul rând de un adânc simțământ al stării descoperite înaintea lui Dumnezeu” și că „martirul nu ezită să mărturisească despre iubirea ce învăluie lumea și pune capăt fricii de moarte ce ne înrobește până în tenebrele instinctuale și inconștiente”. Mai mult, „În acest mod de viață pre-schimbat pe care ei îl îmbrățișează are loc transformarea grijii lumești în purtare de grijă față de lume”.

Încă de la prima pagină a cărții cuvintele și ideile și-au găsit albia în care își realizează curgerea spre Oceanul

Cuvântului. Lectura devine asemeni unei lăsări în voia acestei curgeri, pe alocuri lentă precum Donul liniștit, apoi brusc amețitor de iute, generând nu puține vârtejuri ideatice.

Cu formulări pătrunzătoare (ducând cu gândul la acel *insight* al englezilor), simultan concise și de mare claritate, flagelând și încântând, trădând o științificitate poetică și o poeticitate științifică, textul sintetizează marile teme și legi care guvernează universul martiriului.

Iar atunci când nu vorbește despre martiriu, Florin Caragiu atinge recurent tema iubirii, adâncind concentric, centripet legătura de vase comunicante dintre ele în orizontul de foc al Învierii. Autorului, mare iubitor al martirilor în general și al martirilor temnițelor comuniste în special, nu avea cum să-i scape ideea că martiriul nu e o suferință în sine, ci una cu finalitate în Înviere. Tocmai de aceea în acatistul închinat acestora stihira finală a fiecărui icos cântă: „Bucurați-vă, sfinților martiri, chipul trecerii prin moarte spre Înviere!”.

Într-o lume care caută tot mai obsedant orizontala confortului și a plăcerii, o carte despre verticalul martiriu aduce tocmai medicamentul de care aceasta are nevoie, greutatea care reface echilibrul pierdut, apa rece de la Izvoarele Harului care alungă pățimașa somnolență, care trezește martirul adormit din noi.

Preot Dan Popovici

Școala Martiriului

1

Trăim în orizontul morții. Este un lucru devenit supărător de banal, de la care ne întoarcem privirea cu o mișcare reflexă, ca și cum am îndepărta din câmpul ei o umbră ce ne întunecă bucuria de viață. Și totuși, avem o teribilă nevoie să conștientizăm acest fapt într-un nou chip, ce s-a putea imprima în toate clipele noastre, încât să vedem și să simțim darul ce înfloreste neîmpuținat din viața însăși și o poate înălța mai presus de sine, făcând-o să trăiască bucuria filială a umblării în lumină. Sfinții martiri ai Bisericii Creștine au trăit revelația martiriului, cu alte cuvinte a mărturiei date cu propria viață despre Cuvântul Întrupat și iubirea Lui înrouată de Duh Sfânt ce stinge văpaia arzătoare a patimilor, făcând de pe acum vizibilă și tangibilă împărăția veșnică a iubirii. Actul lor nu e un simplu eveniment extrem, din care nu avem ce învăța pentru că ne este pur și simplu inaccesibil sau de nedorit în condiții normale. Martiriul lor, dimpotrivă, devine un model iconic al lepădării de sine și al purtării Crucii ce sunt o condiție fundamentală a pregătirii noastre pentru trecerea noastră într-un alt mod de viață ce ne așteaptă pe fiecare, condiția rodirii noastre în taina iubirii dumnezeiești ce ne salvează, întru libertatea duhului, din absurd, stricăciune și moarte.

2

Unul din lucrurile pe care le învățăm la școala martiriului este să ieșim din carapacea prejudecăților, obișnuințelor, comodităților și deprinderilor ce opun rezistență schimbării și înnoirii noastre. Nu trebuie să uităm că toate mecanismele de apărare exacerbate ajung să ne apere de noi înșine, de propriul nostru bine, și merită din plin să ne asumăm riscul deschiderii iubitoare, jertfelnice, pentru a afla darul vieții ce nu poate fi cuprinsă de moarte. Înnoirea omului nu poate avea loc într-o stare de spirit călduță, lipsită de focul râvnei și al pătimirii din dragoste, de generozitatea renunțării și a dăruirii de sine.

3

Vedem la sfinții martiri modul în care ei prețuiesc unicul necesar, partea nevăzută a noastră, sufletul. Nici o posesiune, nici un confort, nici o demnitate și nici o cunoștință a lumii nu se compară cu valoarea sufletului infinit potențată de chipul dumnezeiesc. Omul poate pierde orice, câtă vreme sufletul său e lipit de Dumnezeu are încă totul. De aceea el își urmează conștiința sa luminată de har, lăsând în urmă tot ceea ce îl ispitește să aleagă o ușurare echivalentă cu punerea în plan secund (sau între paranteze) a dorinței sale de a fi cu Dumnezeu. Își face cu toate acestea datoria față de lume, dar cu hotărâre, refuzând să încalce voia divină, reflectată în simțirea înțelegătoare a inimii, în care tronează credința, nădejdea și dragostea. Dragostea sa față de oameni capătă în această perspectivă consistența unei purtări de grijă față de sufletul lor, față de menirea și destinul lor în veșnicie. Privirea

martirului, căutând spre un aspect al lumii, se extinde dincolo de el în nevăzut, întrezărind finalitatea lucrurilor în gândul lui Dumnezeu. De aceea, consistența eshatologică a intenționalității și vederii asupra lumii este decisivă pentru discernământul și acțiunile sale.

4

Privirea spre cele de Sus este potențată, în cazul sfântului martir, în primul rând de un adânc simțământ al stării descoperite înaintea lui Dumnezeu. Trăim sub privirea Lui. Toate cele ce se întâmplă în afară, precum și sinele nostru însuși nu sunt ascunse vederii Lui. Așadar, sinele nostru nu este creat închis în sine, ci cu terminație deschisă în Dumnezeu. Simțindu-se cuprins în privirea lui Dumnezeu ca într-o icoană, martirul nu ezită să mărturisească despre iubirea ce învăluie lumea și pune capăt fricii de moarte ce ne înrobește până în tenebrele instinctuale și inconștiente.

5

Vedem la sfinții martiri maturitatea de a fi cu Dumnezeu și a se sprijini pe ajutorul Lui în momentele de grea încercare ale vieții lor. De multe ori, dovedim o lipsă de maturitate cedând nervos atunci când realizăm că nu suntem ajutați deși avem nevoie disperată de sprijin, când simțim indiferența lumii, când ne trezim loviți, atacați din toate părțile, când nu ne iese nimic. În loc să căutăm spre Dumnezeu și să ne adunăm puterile apelând la harul divin, se întâmplă să aruncăm vina pe cei din jur, să ne victimizăm, întrebându-ne de ce ni se întâmplă tocmai nouă,

să pasăm responsabilitatea, să ne înmulțim frustrările și angoasa, și uneori ajungem chiar să ne confruntăm cu nevroze, depresii și tot felul de tulburări ce arată că suntem într-o fundătură a existenței, într-o stare de profund dezechilibru în care am ajuns datorită lipsei noastre de maturitate, de discernământ. Momentul maturizării duhovnicești este acela în care o persoană își ia crucea, cu alte cuvinte își asumă tot ce i se întâmplă ca fiind cuprins în purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Și aruncându-și nădejdea spre El, îi urmează lui Hristos, purtând nu numai sarcinile sale, ci, atunci când are ocazia, ci și din ale semenilor săi. Fără să cârtească, fără să acuze destinul, fără să se autoflageleze pe sine sau să învinuiască pe alții. Ci doar cu încredințarea că Dumnezeu ne cercetează și lasă să se întâmple anumite lucruri doar pentru a scoate la lumină ceea ce este mai bun în noi.

6

Starea de pregătire pentru martiriu implică o dublă consistență a atitudinii: în raport cu cele lăuntrice, precum și cu cele exterioare. Extrovertirea singură e lipsită de forța interioară necesară depășirii cu bine a încercărilor, slăbiciunii și suferințelor extreme. Introvertirea, la rândul ei, nu poate susține o atitudine fermă și coerentă în privința celor exterioare. Urmând modelul vieții sfinților martiri, ne înțelegem responsabilitatea deopotrivă față de lucrurile exterioare și față de cele interioare ale noastre. În fapt, ceea ce vindecă ruptura între interior și exterior este harul lui Dumnezeu, în lumina căruia transpare o înțelegere iconică asupra vieții în ansamblul ei. În această perspectivă, totul poartă amprenta Creatorului și a purtării

Sale de grijă, toate lucrurile au o dimensiune iconomică, un sens ce ne orientează spre împlinire întru dragostea lui Dumnezeu. Realitatea apare atunci ca o icoană vie, pictată pe ambele fețe. Iar reprezentările și imboldurile noastre interioare și exterioare își recapătă astfel condiția euharistică de împărtășire reciprocă și comunicare a însușirilor.

7

De cele mai multe ori, pregătirea pentru martiriu/ moarte nu începe în pragul ei, ci este o pregătire de toată viața pentru Viața ce transcende moartea. De aceea, sfinții martiri se apropie de jertfă cu nădejde și bucurie, având încredințarea apropierei de încununarea unui lung șir de nevoițe și de intrarea în atmosfera intimă a vieții dumnezeiești. Moartea își pierde astfel sensul de sfârșit tragic, închipuind taina schimbării modului de viață, realitate anticipată de schimbarea minții. Prin *metanoia*, se răstoarnă logica fatalistă a vieții orientate spre moarte, deschizându-se orizontul infinit al vieții veșnice.

8

Vedem în viețile sfinților martiri modul în care atingerea harului lui Dumnezeu le înnoiește cugetul, astfel încât toată perspectiva asupra lumii apare răsturnată, pătrunsă de o logică nouă, a intenționalității orientate spre comuniune, a ieșirii din chinga luptei pentru supraviețuire și dominație, prin lepădarea interesului egoist și asumarea priorității întoarcerii răului în bine. În acest mod de viață preschimbat pe care ei îl îmbrățișează are loc transformarea grijii lumești în purtare de grijă față de lume. Dacă

grija lumească se asociază cu tulburarea, mâhnirea și îngrijorarea apăsătoare, cu cedările nervoase, sau atacurile de panică și depresie provocate de strâmtorarea orizontului, de îngustarea câmpului posibilităților de a înțelege, simți și acționa în mod eficient pentru detensionarea unor situații și eliberarea de blocaje de tot felul, purtarea de grijă presupune o anume detașare, o lărgire a orizontului înțelegerii până la o viziune mai largă, cuprinzătoare, asupra existenței și asupra finalității vieții, în care transpare voia și iconomia (purtarea de grijă a) lui Dumnezeu. Această detașare și lărgire a perspectivei face ca implicarea să fie una dezinteresată, generoasă, comunicativă, liberă de idei fixe, temeri împinse până la angoasă sau false așteptări, sau de nemulțumiri, frustrări și condiționări ce generează adevărate cercuri vicioase în viața omului, stopând actualizarea potențialului ei iconic, de sporire în lumina tainei dumnezeiești.

9

Sfinții Martiri nu caută la fața omului. Pentru ei, cea mai mare demnitate din creație este cea consfințită de pecetea chipului lui Dumnezeu, demnitatea de a fi om. Toate celelalte ranguri și mărimi lumești pălesc în fața acestei icoane. În această perspectivă, tot darul cel bun vine de la Dumnezeu și se întoarce la El, folosindu-ne spre zidirea duhovnicească doar în măsura în care noi îl liturghisim, punându-l în slujba adevărului, binelui și dragostei. Mai mult, întreaga creație necuvântătoare, deși nu are conștiință precum omul, are o condiție participativă la conștiință, semnul lămurit al acestei condiții fiind capacitatea de a distinge între bine și rău, de a avea o reacție calitativă în fața acțiunilor umane. Acest lucru, de

altfel, arată toată făptura înscrisă, ca menire, într-o evoluție calitativă pe scara participării la taina dumnezeiască. Aderența la bine a materiei profunde semnalată de știința modernă confirmă în înțelegerea creștină amprenta iconică a creației în ansamblul ei.

10

Creștinismul primar a surprins lumea antică prin paradoxala sa așezare. Pe de o parte nu a militat pentru răsturnarea ordinii exterioare. Creștinii din primele veacuri au dat Cezarului ce e al Cezarului, cu alte cuvinte au respectat tot ceea ce nu contravenea conștiinței lor însuflețite de credința în purtarea de grijă a lui Dumnezeu. Cu toate acestea, nu au putut fi înregimentați de sistemul existent în acea epocă, dată fiind bogăția vieții lor lăuntrice și a vitalității organismului comunitar eclezial dospit de fermentul Logosului întrupat și al Învierii lui Hristos, de vestea cea bună a Evangheliei. Dimpotrivă, au răsturnat ei sistemul lumii antice numai prin puterea dragostei. Au molipsit cu iubirea lor o lume aflată într-o profundă criză și așteptare. Lecția pe care ei ne-au dat-o a fost importantă pentru condiția umană, ce nu poate fi redusă la rangul de rotiță într-un sistem. Omul e mai presus de orice sistem din lumea creată, pentru că taina chipului său are potențialul infinit al îndumnezeirii. Viața duhovnicească adeverește faptul că omul excede limitările și condiționările impuse de încadrarea într-un sistem. Pentru om, lucrurile capătă sens în relația cu transcendența, în cadrul căreia orice reguli și pretenții formale sunt deconstruite, lăsând loc libertății duhului, urmării glasului conștiinței luminate de har.

Patimile omului îl închid într-un turn de fildeș în care, închizându-se, nu mai poate vedea orizontul ființei. Acest turn babilonic, mai devreme sau mai târziu, se surpă, lăsând loc slăbiciunii, dezgustului, deznădejdiei și unei stări generale de secătuire. Aceasta pentru că omul, uitându-și chipul și menirea sa, ajunge să consume odată cu cele din afară ale lumii resursele sale trupești și sufletești, irosind darul dumnezeiesc. Sfinții Martiri au apărat cu prețul vieții lor acest dar neprețuit pe care-l poartă în adâncul ființei lor spre a-l face să rodească în veșnicie. Ei au făcut vizibil astfel unul dintre temeiurile conștiinței morale, solidaritatea dintre lumea interioară și cea exterioară. Sinele și alteritatea sunt solidare în câmpul conștiinței. Orice vătămare a armoniei exterioare are ca efect o afectare a ordinii lăuntrice și reciproc, orice tulburare a vieții lăuntrice dăunează relațiilor cu cele din afară, răspândindu-și efectul negativ asupra lor. De aceea patimile au întotdeauna un dublu efect, dăunând deopotrivă vieții lăuntrice cât și relațiilor cu alteritatea. La rândul lor, virtuțile iradiază în ambele sensuri, luminând și încălzind cu razele lor atât sinele, cât și alteritatea.

Sfinții martiri au arătat o solidaritate cu cei defavorizați, suferinzi, întristați, bolnavi, închiși, flămânzi și însetați, cu toți cei striviți de sistemul unei lumi crepusculare, bazate pe forța asupririi, pe logica dominației, pe regimul terorii, pe mecanismul înrobitor și înjositor al stăpânirii asupra semenilor și creației întregi ce pierde din

vedere faptul esențial că numai întru dragoste există sens și viață părtașă chipului mai presus de fire. Plinirea a tot darul cel bun nu poate fi așadar aflată decât pe calea chenozei, a micșorării de sine pentru a face loc dragostei dumnezeiești ce reface condiția euharistică a fapturii afectate de cădere și o înscrie pe curba devenirii duhovnicești. Aplecarea cu gândul, cu cuvântul și cu fapta spre cei ce au nevoie de ajutor și întărire a fost preocuparea continuă a sfinților martiri, care au arătat întrepătrunse dragostea de om și iubirea de Dumnezeu.

13

Atât monahismul, cât și ceilalți credincioși ai Bisericii se inspiră din chipul viețuirii sfinților martiri în momentele de maximă intensitate și cumpănă ale vieții. Astfel ei sunt un model viu pentru întreaga Biserică. Monahismul tinde spre o permanentizare a conștiinței stării înaintea lui Dumnezeu, în hotarul trecerii în veșnicie. În acest scop, monahul privește cu însuflețire spre sfinții martiri care au lăsat toate, până și viața lor, urmând lui Hristos. Ceilalți creștini, la rândul lor, au înaintea ochilor minții și inimii felul în care sfinții martiri au reușit să țină viu și lucrător duhul comunităților din care au făcut parte, cum au reprezentat ei aluatul care a dospit toată frământătura Bisericii. Urmându-i, Biserica în întregul ei depășește încercările grozave ale istoriei, în care teroarea dezlănțuită și răceala de gheață a indiferenței amenință să nimicească însăși viața launtrică și credința oamenilor. S-a spus că *sângele martirilor e sămânța creștinilor, cheia ce deschide paradisul*. Într-adevăr, avem încredințarea că ei ne așteaptă la capătul drumului, ajutându-ne tainic să ne pregătim pentru propriul nostru *martiriu*, transformând moartea ce

ne stă înainte într-un eveniment pascal, într-o trecere prin moarte spre Viață.

14

Mărturia creștinului în fața întregii lumi, mesajul așadar către creștini și necreștini deopotrivă nu stă în renunțarea la orice referință duhovnicească, cum sugerează unii, care consideră că afirmarea explicită a credinței limitează la cei credincioși relevanța cuvântului. În realitate, o vedem la Sfinții Martiri, afirmarea deschisă a credinței lor a avut o maximă relevanță pentru mulți dintre cei aflați în afara Bisericii, care au ajuns creștini fiind pătrunși de harul și strălucirea ce se revărsa din ei. Aceasta pentru că, lucru esențial, gândurile, cuvintele și faptele lor erau în mod unitar și solidar expresii ale dragostei lor. Coerența între gând, cuvânt și faptă în lumina dragostei și a harului lui Dumnezeu oferă relevanță universală unei mărturii.

15

Într-o lume ajunsă la saturație din pricina păcatelor și neputinței de preschimbare în ceva mai bun, sfinții martiri dau o neșteptată speranță. Ei ne surprind cu capacitatea lor de prefacere prin atingerea harului. Există multe exemple de torționari deveniți sfinți martiri ce, la rândul lor capătă putere de sus spre a trezi și activa în cei din jur rezonanțele iconice ale chipului dumnezeiesc. Sfinții martiri dau mărturie despre faptul că orice urmă de bine, orice memorie a binelui rămasă într-un om poate constitui un resort al întoarcerii cu fața spre Dumnezeu, un punct de plecare pentru

schimbarea minții (*metanoia*). Actele sfinților martiri au atras după sine dizlocarea răului din nenumărați oameni prin stimularea acestei memorii ce aderă la bine. Timpul istoriei în întregul lui e legat organic prin memoria profundă a binelui originar, așa încât din clipa prezentă se poate dezvolta *prezența*, vederea duhovnicească, prin recurs la originea și finalitatea creației, prin legătura cu Logosul întrupat a Cărui iconomie cuprinde destinul a toată zidirea.

16

Sfinții martiri au arătat valoarea conștiinței umane, care este un dar al lui Dumnezeu mai presus de viața pământească. Conștiința omului surpă temeliile oricărei dictaturi, prin faptul că lumina ei vine de dincolo de lume, din strălucirea chipului divin, ce risipește frica de moarte. Jertfa din dragoste face neputincioasă puterea răului, iar gestul de dăruire oprește proliferarea memoriilor distrugătoare ale acestuia. Dezbrăcarea de cămașa de forță a căderii face cu puțință aflarea libertății și demnității filiale după care suspină întreaga făptură. Vedem cum o faptă în care adevărul se identifică cu dragostea poate schimba cursul istoriei, logica luptei pentru supraviețuire fiind preschimbată în dinamismul unei vieți guvernate de logica ființei întru comuniune.

17

Mergând contra curentului decadent ce guvernează adeseori și în multe privințe istoria actuală a lumii, sfinții martiri au întâmpinat din partea multora, chiar și dintre casnicii lor, dispreț, suspiciune, neîncredere, ură, bănuieli,

acuze, ocări și loviri dintre cele mai amare, dar nu s-au descurajat și nu au ieșit din icoana iubirii de Dumnezeu, în care doreau și pe alții să-i atragă. Căci având pe Hristos înaintea lor cu tot binele lumii, mai presus de toate și în stare de închinare au întâmpinat veșnicia ca pe un liman de salvare al lumii trecătoare, în care tot ce e bun își înmulțește și își înnoiește darul și puterea, iar cele rele se arată deșarte și neputincioase. Așa au aruncat în lume scânteile iubirii lui Dumnezeu ce au aprins multe suflete, ajutându-le să simtă bucuria ce nu poate fi atinsă de rugina întristării lumești. De multe ori, când pierdem ceva familiar, important și unic pentru noi, lucru sau persoană, simțim o absență apăsătoare, aproape un gol în suflet. Nimic nu poate umple acest gol din cele lumești, însă credința noastră că la Dumnezeu e cheia salvării celor trecătoare din malaxorul stricăciunii și morții ne mângâie și ne întărește. Acest lucru ne ajută să nu ne cramponăm de pierderi, să lăsăm lucrurile și să ne lăsăm pe noi înșine în voia lui Dumnezeu, cum au făcut-o sfinții martiri. Se spune că la ieșirea din lume cei ce nu au deprinderea desprinderii ușoare, senine de lucruri vor resimți o imensă sfâșiere și durere pentru despărțirea de cele dragi. Iar cei ce au cunoscut cealaltă față a milosteniei care este acceptarea senină și cu împăcare a pierderilor întâmplare, cu încredere în purtarea de grijă a lui Dumnezeu, se vor bucura de o desprindere și o înălțare ușoară, ca o naștere fără dureri, spre cele de sus.

18

Sfinții Martiri ne-au arătat esența milosteniei, care stă în a deschide inimii porțile împărăției cerurilor. În pragul martiriului său, plin de Duh Sfânt, Întâiul Mucenic,

Apostolul Ștefan, a văzut cerurile deschise și pe Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu stând de-a dreapta Tatălui. Mărturisirea aducătoare de moarte a Arhidiaconului Ștefan a fost în același timp pentru întreaga lume un dar neprețuit al revelației Vieții în plenitudinea ei dumnezeiască. Mulți martiri au făcut înainte de martiriul lor preabogate daruri săracilor, împărțindu-și averile. Milostenia lor ne arată mai multe lucruri: întâi de toate, faptul că avem totul de la Dumnezeu în dar și rodirea cea mai bogată a unui dar stă în împărțirea lui. Apoi, dacă esența lumii este de a fi dar menit împărțirii, avem o teribilă nevoie de a regăsi simțământul tainei, dincolo de orice raționalizări posibile ale înțeleșurilor lumii. În al treilea rând, ajungem să simțim întemeierea tainei lumii în ceva negrăit de adânc, care este taina lui Dumnezeu. Taina dumnezeiască are însă consistența vieții Treimice, a bogăției dragostei între Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, ale cărei raze risipesc întunicul păcatelor și ne fac să ne întrezărim propriul chip, creat ca o icoană creată a celui dumnezeiesc. Milostenia pune în lumină astfel pe de o parte smerenia, faptul că nimic nu ne aparține în sens propriu și că suntem iconomi ai darului lui Dumnezeu, existând prin dragostea Lui și atârând de ea, și pe de altă parte menirea condiției umane, creată în taina filiației, destinată părtășiei la iubirea Sfintei Treimi.

19

Sfinții Martiri au aruncat sămânța Evangheliei pretutindeni, și în drum, și în loc pietros, și între spini și în pământ bun, crezând în posibilitatea schimbării dumnezeiești. Și pentru marea lor dragoste și jertfă de sine prefaceri minunate s-au petrecut în sufletele oamenilor, încât au fost în stare să reziste unui întreg sistem construit

pentru a strivi și anihila conștiințele. Așa mulți, insuflați de suflarea duhului lor, au ales ceea ce era mai de preț, chiar dacă aparent mai smerit și mai fragil, în locul a ceea ce aducea o bunăstare și o demnitate socială de invidiat în umbra puternicilor zilei. Aceasta pentru că slava lumească a pălit în fața slavei dumnezeiești, vădindu-și caracterul iluzoriu, deșertăciunea.

20

Vedem în viețile Sfinților Martiri modul în care au reușit să oprească proliferarea răului. Esențială în acest scop e rodirea liturgică a vieții, așezarea în gest iconic. Este, în fapt, o concretizare a condiției umane de hotar, limită sau punte între creație și Dumnezeu. Starea de martiriu este o stare-limită în care conștiința omului e sensibilizată față de suferința lumii create, față de nevoia ei disperată de ajutor dumnezeiesc. Nu poți rezista în limită decât aruncându-ți toată nădejdea și voia spre Dumnezeu. Înțelegând acest lucru și asimilându-l lăuntric, realizezi nevoia de susținere a tuturor fapturilor, devii sensibil la așteptarea și suspinul lor din adânc. Acest simțământ se prezentifică în gestul de dăruire, în așezarea de sine pe altarul închinării, pe crucea întretăierii, întâlnirii și împărtășirii între creație și Dumnezeu.

21

Vine o vreme când ceea ce ești se separă și trece mai presus de ceea ce ai. Când lași toate și rămâi cu ființa ta, cu sufletul tău înaintea lui Dumnezeu. Moartea ne arată acest fapt și ne previne asupra urgenței de a asimila în noi

înșine cele de folos pentru acest moment, când nimic exterior nu ne va putea veni în ajutor, când toată securizarea și comoditatea și bunăstarea exterioară se va desprinde de pe viața noastră ca o piele veche și vom intra într-o lume nouă cu ceea ce suntem, cu bogăția sau sărăcia noastră lăuntrică. Sfinții Martiri au înțeles acest lucru când au mărturisit în priveliștea lumii despre faptul că a fi viu în Hristos e o miză mai importantă decât dorința de supraviețuire și slava unei lumi crepusculare, în care chipul omului devine tot mai lipsit de strălucire din cauza lipsei duhului. Avem teribilă nevoie să experiem această stare a ființei de descoperire de sine înaintea lui Dumnezeu, să pregustăm din viața adevărată înainte de pasul final al vieții, pentru a nu ne amăgi cu daruri și posesiuni efemere și a rămâne lipsiți de rod în noi înșine.

22

Învățăm de la sfinții martiri faptul că solidaritatea umană cea mai profundă se naște nu prin apelul la un interes comun sau la o reciprocitate afectivă sau la norme sociale încetățenite, ci prin recursul la taina însăși a omului, pecetea chipului său dumnezeiesc, ce insuflă conștiința umană să reverse binele ca o ploaie binefăcătoare și peste cei buni și peste cei răi, și peste cei dreți și peste cei nedreți. Solidaritatea umană este în sensul ei autentic solidaritate necondiționată cu chipul lui Dumnezeu din om, cu ceea ce omul are mai adânc în sine, fie și ascuns sau întunecat, pentru că acest fel de solidaritate transcende egoismul, aversiunile, respingerile și fricile viscerele ce creează o blindare a conștiinței până la a o face să nu mai vadă și să nu mai prețuiască darul lui

Dumnezeu din sine și din jur. Chiar și aplicarea dreptății trebuie să se nască nu ca revanșă a binelui asupra răului, ci din această solidaritate ce slujește binele din om, punând limite unui rău cu efecte de distrugere și autodistrugere.

23

Unirea contrariilor socotită de antici a fi semn al desăvârșirii este înțeleasă în creștinism ca unirea creatului și necreatului în omul unit cu Dumnezeu. Prin revelarea tainei Întrupării Fiului lui Dumnezeu și îmbrățișarea unei perspective iconice asupra existenței, în care toate faptele apar ca icoane ce unesc dimensiunea logosului divin cu cea a vieții de creație ce îl poartă în sine, creștinismul așază în plan secundar dualitatea antagonistă a contrariilor bine-rău în raport cu dualitatea iconică originară (supra-) afirmativă a binomului creat-necreat, care generează chipurile și contrastele existenței armonizate în taina Logosului divin întrupat. Departe de se preda unei închipuite monotonii a binelui, generatoare de plictiseală și cădere, unirea omului cu Dumnezeu activează contrastele autentice ale existenței ce conferă vieții o nebănuită prospețime, și o unitate simfonică în infinite acorduri, ritmuri și variațiuni. Vedem în viețile sfinților martiri odată cu apropierea lor de hotarul unirii cu Dumnezeu concretizarea acestui revigorant și fascinant cromatism spiritual, departe de orice monotonie aplatizantă. Cu alte cuvinte, abia saltul omului în Dumnezeu trezește noutatea și surpriza absolută ce păstrează în el neslăbite motivația și elanul vieții, dincolo de orice limitări induse de condiția actuală a existenței pământești, și chiar dincolo de sfârșitul ei inevitabil.

Au fost oameni care au înaintat spre martiriu nepregătiți, neîntăriți în smerenie și dragoste, și în fața presiunilor, amenințărilor și chinurilor, au cedat, lepădându-se de mărturisirea lor. Privirea în urmă a femeii lui Lot ce s-a prefăcut în stâlp de sare (Fac. 19, 26) simbolizează pe undeva cedarea în fața presiunii patimilor, obișnuințelor și deprinderilor omului vechi, ce reiterează starea de cădere, adâncind-o. Mutând prin credință punctul de fugă al imaginii lumii în orizontul eshatologic, sfinții martiri au înaintat spre Dumnezeu, trecând hotarul vremelniciei cu conștiința faptului că, deși toate sunt trecătoare, toate sunt salvate în taina lui Dumnezeu. Având această încredințare, ei s-au apropiat de martiriu cu bucuria unei presimțiri a întâlnirii întru lumină cu tot ceea ce e sfințit de părtășia dragostei lui Dumnezeu.

În lumina prezenței lui Dumnezeu devenite sesizabile, toate trăsăturile ființei umane se dezvăluie în frumusețea sau urâtenia lor reale, dincolo de orice ascunderi, mascări sau cosmetizări. Omul nu mai apare drept ceea ce pare a fi, ci drept ceea ce este într-adevăr, gândurile ascunse ale inimii ieșind la iveală. Pentru sfinții martiri, spectacolul lumii a apărut în contrastele lui extrem de profunde. Pe de o parte, chipuri luminate de binele dumnezeiesc, mai drag lor decât viața însăși, pe de alta, chipuri întunecate și înrobite de duhurile nevăzute, asmuțite împotriva binelui. Și totuși, răul dezlănțuit nu a tulburat vederea duhovni-

cească a sfinților martiri, care, având înaintea icoana iubirii Dumnezeuiești, au reușit, acolo unde a existat o fărâmbă de bine – o sămânță de disponibilitate duhovnicească și compasiune umană – să o stimuleze până la a prefăce răul în bine.

26

Martori la minunile dumnezeiești, sfinții martiri nu au adoptat vreo logică a prestigiosului, a superiorității față de lume, ci, dimpotrivă, au înțeles că acesta e firescul regăsit al creației: viețuirea cu și în Dumnezeu. Firea noastră, devenită închisă în sine, își pierde naturalețea, se încarcă de rezistențe și conținuturi explozive inconștiente, dublate de un întreg mecanism de apărare și refulare ce o face să se simtă încorsetată, supusă constrângerilor nu numai din afară, ci și din interior, dar odată deschisă împărtășirii cu cele mai presus de fire, se regăsește pe sine așa cum a creat-o Dumnezeu, bună foarte, respirând libertatea duhului. De aceea harul dumnezeiesc e mediul cel mai prielnic dezvoltării firii create în direcția logosului ei, deci în acord cu propria identitate iconică.

27

Vedem în viețile sfinților martiri că acțiunea cea mai distrugătoare a răului nu este lezarea fizică, ci tulburarea și vătămarea sufletească. Odată ce atenția e atrasă mai mult de rău decât de bine, sufletul intră în vârtejul căderii. De asemenea, scormonind prea mult răul nu faci decât să infectezi atmosfera spirituală, răspândind în jur miasmele

sale molipsitoare. Sfinții asceți au avut experiența unor apariții demonice cu o uriașă desfășurare de forțe menită să tulbure mintea și să semene groaza. Sunt oameni care urmăresc binele, dar devin atât de prinși în lupta cu răul, încât pierd din vedere faptul miza decisivă a binelui împărțit. Se concentrează atât de mult pe apărarea împotriva răului și anihilarea lui, încât ajung să-l vadă pretutindeni, multiplicat la infinit. Devin obsedați de rău, ajung chiar să îl proiecteze peste tot în jur, să-l imagineze și unde nu este și asta le macină puterile lăuntrice. Important e să nu te lași atras în această manie obsesivă, realizând că apropierea de Dumnezeu și alipirea personală de bine, și nu vreun oarecare sistem de apărare sau contracarare, sunt cele ce risipesc întunericul și toate iluziile și ispitele răului. Mai mult, alipirea de bine nu stimulează contrarietatea și poate atrage binele din celălalt, acolo unde există un germene de intenție bună. Confruntarea personală cu răul nu trebuie să fie o intrare în morișca antagonismului bine-rău, ci o ridicare deasupra răului, având ca esență solidaritatea în bine. Să nu lăsăm, așadar, răul să întunece cerul inimii. Să nu îngăduim ca logica răului, a raportării și reactivității contrare, antagoniste, să viruseze logica iubirii și a comuniunii. Dreptatea însăși nu are ca mobil fundamental distrugerea răului, ci solidaritatea în bine, și eventuala întoarcere a răului în bine. Faptul că dreptatea este mai presus de dualitatea bine-rău și nu este condiționată de ea este evidențiat de Sfânta Scriptură, când afirmă că potrivit făgăduințelor lui Dumnezeu așteptăm *ceruri noi și pământ nou, în care locuiește dreptatea* (II Pt. 3, 13).

Peștele și pâinea sunt simboluri frecvent folosite în catacombele creștine din perioada romană târzie. Minunea înmulțirii pâinilor și a peștilor săvârșită de Iisus Hristos arată capacitatea de rodire însuțită a firii create în atingere cu harul dumnezeiesc. Peștele este un simbol al lui Iisus Hristos (în limba greacă, literele cuvântului *ih̄tis* formează un acrostih: Iisus Hristos Fiul lui Dumnezeu Mântuitorul). Apa e un simbol al logosului care este înscris în toată creația și care o circumscrie prin Persoana Fiului Întrupat în care sunt cuprinse toate rațiunile creației. Apa, mediul de viață al peștelui, închipuie astfel un hotar iconic al întâlnirii cerului cu pământul, al împreună-viețuirii și împărtășirii creației cu Dumnezeu. Pâinea, la rândul ei, trimite la condiția euharistică a creației, la proprietatea constitutivă a firii create de a fi deschisă prefacerii și împărtășirii cu cele dumnezeiești. Un alt simbol al creștinismului primar este ancora, închipuind faptul că întreaga creație este ancorată iconic în Logosul dumnezeiesc întrupat. Cu alte cuvinte, pecetea ființială a Logosului aduce la ființă zidirea și susține creșterea ei în orizontul unirii cu cele dumnezeiești.

În încercarea martiriului există două tipuri de curse psihologice, care i-au făcut pe mulți să piardă cununile nevoinței. Prima dintre ele este fățarnicia maximalistă. Îți propui un scop nobil sau măreț, pornești pe drumul spre el, dar nu numai că trădezi acest scop prin faptele tale, ci te porți ca și cum totul ar sta numai în vorbe, nu și în fapte.

Muți dintre cei atinși de acest comportament, chiar dacă s-au avântat în a mărturisi despre Adevăr, au clacat în fața martiriului, lepădându-se de teama chinurilor.

A doua cursă psihologică e reprezentată de fățarnicia minimalistă. Unii oameni manifestă un dispreț suveran față de orice idee nobilă sau scop nobil, de teama să nu cadă în fățarnicia maximalistă. Ei își concentrează energia și atenția pe faptele ce le stau înaintea, refuzând o perspectivă mai cuprinzătoare și o viziune mai largă care să dea sens vieții lor, evitând tot ceea ce nu e tangibil în mod imediat. Prin aceasta își refuză sau își îngustează drastic orizontul înțelegerii, lipsindu-se de motivația înaintării în orizontul desăvârșirii. În realitate, chiar dacă un scop e greu de atins sau chiar imposibil de atins cu puterile proprii (să nu uităm, totuși, cuvântul Scripturii că lucruri cu neputință la om sunt cu putință la Dumnezeu), orientarea spre el și înaintarea în direcția lui pot fi extrem de benefice, oferind prilejul unor împliniri remarcabile și chiar realizării de sine pe parcursul drumului lung și anevoios. De regulă, fățarnicia minimalistă te oprește să faci chiar și un prim pas în direcția martiriului/mărturisirii.

30

Emblematică pentru chipul martiriului este figura lui Abel, cel ucis – tocmai de fratele său Cain – din invidie pentru viața sa curată și pentru darul său primit de Dumnezeu. De atunci și până astăzi această situație paradigmatică s-a tot repetat, ajungându-se în punctul în care un cunoscut părinte contemporan a afirmat că s-a ajuns în zilele noastre la o culme a fratricidului sub diferite forme. De la indiferență, nepăsare și invidie, neiertare, osândire și

ură, privare de libertate, dominație și exploatare, până la felurite vătămări, atentate sau războaie, starea de spirit antagonistă ce separă și dezbină pe frați s-a multiplicat, atingând un punct culminant, manifestat printr-o accentuată înstrăinare de celălalt concomitentă cu o la fel de pronunțată înstrăinare de sine. Depășirea acestei crize profunde este posibilă prin ieșirea din starea de conflict, prin recursul la chipul și darul lui Dumnezeu ce unifică în sine și întreolaltă conștiințele, reînsuflețind intenționalitatea lor euharistică. Abia conștiința faptului că *darurile sunt împărțite* și încredințarea de purtarea de grijă iubitoare a lui Dumnezeu față de fiecare făptură ne fac atenți la taina familiei de creație sau la taina creației ca familie purtătoare a condiției filiale în raport cu Dumnezeu Creatorul. Realizând acest fapt, raportul dintre sine și alteritate se orânduiește iconic pe temeiul orizontului comun al împărțirii dumnezeiești.

31

Hristos spune celor ce au ajutat pe cei bolnavi, închiși, străini, flămânzi, însetați, etc. că Lui i-au făcut aceasta, cu alte cuvinte se pune El în locul celor lipsiți, suferinzi, defavorizați etc. Între aceștia se numără Sfinții Prunci martiri uciși de Irod, chipuri ale nevinovăției reprezentative pentru toți pruncii uciși sau avortați de-a lungul timpului. Suferința lor schimbă culoarea de fond a existenței, imprimând în inimi forma crucii. De aceea calea către Hristos trece prin dragostea ce asumă în gestul dăruirii de sine, milosteniei și rugăciunii pătimirea celor nevinovați. Orice alt traseu spre fericire e un drum înfundat sau iluzoriu.

În fața morții, sfinții martiri nu și-au pus încrederea în sine, *ci în Dumnezeu, cel ce înviază pe cei morți* (II Cor. 1, 9). Prin credința în Hristos au căpătat *îndrăzneală și apropiere de Dumnezeu, cu deplină încredere* (Efes. 3, 12). Sfântul Apostol Ioan afirmă chiar că *aceasta este încrederea pe care o avem către El, că, dacă cerem ceva după voința Lui, El ne ascultă* (I In. 5, 14). Încrederea că ești al lui Hristos se prelungește în încrederea că aproapele tău este și el al lui Hristos (II Cor. 10, 7). Înconjurați de o lume ostilă, sfinții martiri au avut încredere că Dumnezeu poartă grijă de oameni și îi cheamă la împărtășirea dragostei Sale. Au avut încredere în oameni, în posibilitatea întoarcerii lor spre Dumnezeu și a luminării ființei lor. Numai astfel o mână de creștini au putut aprinde flacăra revelației divine în toată lumea. În general, la baza încrederii stă credința, ca temelia ei apofatică. Întemeiată pe credința în purtarea de grijă a lui Dumnezeu încrederea rămâne realistă și spontană, înțelegând că omul este adeseori slab, neputincios, supus căderii.

Nădejdea sfinților martiri a fost una născută din răbdarea încercărilor, prin care iubirea lui Dumnezeu s-a vărsat în inimile lor, prin Duhul Sfânt, cel dăruit lor (Rom. 4, 5). Flacăra nădejzii se păstrează aprinsă prin rugăciune neîncetată (Lc. 18, 1). Nădejdea nu numai că mângâie și bucură inima, dar odihnește și trupul (Fapte 2, 26). Trecând prin pătimirea suferințelor, nădejdea se umple de nemurire (Înț. Sol. 3, 4). Gândul lui Dumnezeu ne dăruiește viitorul

și nădejdea (Ier. 29, 11). Nădejdea e totodată roada dreptății (Isaia 32, 17) și a înțelepciunii (Pilde 24, 14). Numele și amintirea lui Dumnezeu sunt nădejdea sufletului nostru (Isaia 26, 8). Nădejdea pusă în Dumnezeu izvorăște pacea inimii (Isaia 26, 3), nădejdea celor drepti fiind numai bucurie (Pilde 10, 28) ce nu te părăsește în pragul morții (Pilde 11, 7). Nădejdea revarsă de asemenea mila lui Dumnezeu (Ps. 142, 8). Având rostul de opreliște pentru păcat, legea nu poate desăvârși totuși nimic; aceasta o poate face doar apropierea de Dumnezeu ce are loc prin nădejde (Evr. 7, 19). Hristos cel dintru noi este nădejdea slavei (Col. 1, 27), nădejdea tuturor marginilor pământului (Ps. 64, 6), a tuturor ființelor vii (Eccl. 9, 4). El este Mântuitorul tuturor oamenilor (Tim. 4, 10), care prin învierea Sa ne naște din nou, spre nădejde vie (I Pt. 1, 3). Fără să te bizui doar pe priceperea ta, ci punându-ți nădejdea în Domnul (Pilde 3, 5), trebuie să acționezi în tot lucrul tău cu nădejde că vei avea parte de roade (I Cor. 9, 10).

34

Pățimirea sfinților martiri a fost o asumare conștientă a condiției umane în ultimele ei implicații, ce privesc posibilitatea rodirii ei eshatologice, prin părtășia la „suferința și la împărăția și la răbdarea în Iisus” (Apoc. 1, 9). Pățimirea pentru dragostea lui Hristos face simțită prezența Lui în viața noastră. În acest fel, ceea ce ne susține în asumarea suferinței este pe de o parte mângâierea ce prisosește prin Hristos odată cu pătimirile Lui întru noi (II Cor. 1, 5), iar pe de alta, întrezărirea măririi ce ni se va descoperi, ce covârșește pătimirile vremii de acum (Rom. 8, 18). Aceasta ne duce la desăvârșire, la o

împuternicire până la neclintire în bine (I Pt. 5, 10). Primită cu dispoziția participării la viața lui Hristos, suferința cu trupul constituie o ardere a păcatului (I Pt. 4, 1) în cel ce este făcut viu cu duhul (I Pt. 3, 18).

35

Propriu martiriului este faptul că voia individuală asumă ca principiu regulator și guvernator binele comun, privit în perspectiva eshatologiei inaugurate de învierea lui Hristos. De această tăiere a vocii egoiste au parte atât viața monahală cât și cea de familie, odată cu căutarea de a împlini gândul și voia lui Dumnezeu ce rânduiesc economia împreună-sporirii noastre în taina asemănării și împărtășirii dumnezeiești.

36

Condiția martiriului este una de trecere la limită a așezării lumii pământești actuale. Urmând înrâurilor harului divin, sfinții martiri au arătat că menirea omului are o dimensiune pascală, de hotar sau punte de legătură între cele vremelnice și cele veșnice. Săgeata timpului arată faptul că lumea e destinată prefacerii, iar această preschimbare capătă caracteristicile unei înnoiri doar printr-o răsturnare a cursului entropic al vieții actuale, prin asimilarea sfințeniei dumnezeiești și rodirea chipului mai presus de fire pecetluit în ființa de creație. Viețile sfinților au mărturisit despre această luminare tainică a lumii – cu bătaie până în străfundurile materiei – devenită responsabilă prin atingerea Duhului Sfânt ce iradiază din inima omului îndumnezeit. În orizontul eshatologic, muțenia și inerția

materiei sunt depășite în relația cu omul, a cărui conștiință poate activa prin unirea personală cu Dumnezeu logosul formelor de creație.

37

Sfinții martiri au trăit cu înfigurare revelația că „pământul se va umple de cunoștința slavei Domnului, întocmai ca apele care acoperă sânul mării” (Avacum 2, 14). În lumina vederii lui Dumnezeu se dezvăluie în întreaga amploare spectacolul naturii ce întrupează contrastul între lucrarea dreptății și cea a milostivirii divine. Natura este întruchipată în gestul ei grandios în fața lucrării dumnezeiești descoperite: „Munții Te-au văzut și s-au cutremurat; puhoai de apă au trecut. Adâncul și-a slobozit glasul său și mâinile sale în sus le ridică” (Avacum 3, 10). Paradoxal, odată cu zbuciumul lăuntric la auzul glasului lui Dumnezeu se dezvoltă liniștea în fața mării îngrijorări ce umbrește căile nedreptății (Avacum 3, 16-17), pentru că Domnul este tăria ce ne poartă pe culmi (Avacum 3, 19). „Izbucnire de lumină ca la răsărit de soare, raze vii din mâna Lui pornesc!” (Avacum 3, 4).

38

Fiecare confruntare cu o patimă este pe undeva un martiriu, o mărturisire a faptului că iubești pe Dumnezeu și asprimea unui urcuș duhovnicesc mai mult decât cea aparent dulce alunecare pe panta păcatului care în cele din urmă sleiește puterile ființei și dă rodul amar al durerii, frustrării, contrarietății. În plus, dacă memoriile binelui sădite în ființa noastră îi dau o consistență luminoasă,

o tărie a afirmării întru chipul dragostei, memoriile răului săvârșit constituie focare explozive ale autodistrugerii, ale estompării până la întunecare a chipului iubirii dumnezeiești pecetluit pe ființa noastră. La ieșirea sa din această lume, aceste memorii ale binelui sau răului constituie zestrea noastră pământească, materialul ce intră cumva în alcătuirea locașului nostru de după moarte. Starea de martiriu este așadar caracterizată de o dispoziție de a înainta contra curentului decadent al lumii, de a suferi greutățile acestei asumări cu bucuria că la capătul drumului ne așteaptă Izvorul de Viață dumnezeiesc și, mai mult, că pe tot parcursul drumului suntem mângâiați și călăuziți de Sfântul Duh.

39

Un aspect esențial al stării în hotarul veșniciei care este martiriul este legătura cu cei mutați dintre noi. Cei care și-au sfârșit viața pământească nu sunt șterși cu buretele din conștiință, ci îi resimțim ca suflete vii, așa cum au fost creați de suflarea Dumnezeiască. Viața actuală e astfel o verigă între viața înaintașilor noștri și cea a urmașilor noștri. De aceea avem o dublă responsabilitate, pe de o parte față de cei ce ne-au precedat, să rodim ceea ce ei au semănat, să ducem mai departe binele făcut de ei, și în același timp să oprim urmările păcatelor lor și să transfigurăm aceste moșteniri genetice prin darul și harul lui Dumnezeu, pe de altă parte, față de urmașii noștri, să le dăruim o zestre bună și sfințită prin viața noastră virtuoaasă și sporită în dragoste, și să ardem noi înșine prin pocăință, mărturisire și îndreptare toate dobândirile păcătoase, pentru a nu-i împovăra prin transmiterea unui memorial

nociv. Sfinții martiri s-au păstrat neclintiți în mărturisirea credinței lor având înaintea lor norul de mărturii ale înaintașilor, și legătura vie a sfințeniei între Biserica cerească și cea pământească i-a întărit permanent, făcându-i mai tari decât orice chinuri. De asemenea, au fost impulsionați de datoria sfântă de a ține aprins și a răspândi mai departe în lume focul pe care Hristos a venit să-l arunce pe pământ (Lc. 12, 49), ca o zestre suprafirească neprețuită pentru toți cei ce vor urma.

40

În volumul „Poveste fără sfârșit”, de Michael Ende, în personajul principal Bastian are loc la un moment dat un fel de răsturnare a ordinii nevoilor sau priorităților. În măsura în care nevoia lui de a mânca scădea, „se trezea în el un dor de cu totul alt fel, o dorință cum nu mai simțise niciodată până atunci și care se deosebea în toate privințele de toate dorințele sale trecute”. Această dorință ultimă pe care a regăsit-o era chiar cea de a iubi, care era adevărata sa voință. Este revelația faptului că mai adâncă și mai autentică decât voința de supraviețuire este voința izvorâtă din însuși chipul nostru pecetluit de iubirea Sfintei Treimi. Această voință se împletește cu voia dumnezeiască, resimțind în sânurile sale dorul părtășiei la comoara ei infinită. Bastian realizează însă dificultatea de a iubi, și i se spune că va putea s-o facă abia atunci când va fi băut din apa vieții. Apa vieții închipuie în sens creștin taina Logosului întrupat, prin care Dumnezeu sălășluiește în inima omului, în așa măsură încât ajungem să iubim cu iubirea cu care El ne iubește. Doar această iubire desăvârșită alungă frica, ne spune sfântul Apostol Ioan,

întrucât „Dumnezeu este iubire și cel ce rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu și Dumnezeu rămâne întru el” (I In. 4, 16). Așa putem înțelege cum au putut depăși sfinții martiri spaima firească în fața chinurilor și morții, având în ei dorul de Dumnezeu și însăși apa vieții, iubirea Sfintei Treimi devenită atât de intimă lor.

41

Așezarea ființei umane ce face posibilă o asemenea consistență a dragostei de Dumnezeu și de oameni ce copleșește frica de moarte și egoismul caracteristic stării de cădere nu este de cele mai multe ori un fapt apărut brusc, dintr-o fericită întâmplare, ci e urmarea unei familiarizări îndelungate cu viața dumnezeiască, consecința (supra-)firească a deprinderii gustului împărtășirii cu cele dumnezeiești.

Astfel, Botezul e acea tainică îmbrăcare în Hristos ce înnoiește firea și îi redăruiește potențele îndumnezeirii, este acea șansă ce ne este dăruită de a ne face locaș și altar al Sfintei Treimi, pentru a împlini în ultimă instanță așteptarea întregii creații de a fi transfigurată prin liturghisirea omului. Și chiar dacă mai păcătuim după Botez, pecetea Botezului rămâne pe ființa noastră ca o urmă neștearsă care ne face să resimțim mai profund arsura cauzată de păcat și dorul după Dumnezeu ce ne poate, el, întoarce până și din cele mai mari rătăciri.

Taina Sfintei Mirungeri este, la rândul ei, cea prin care primim pecetea darului Sfântului Duh, ce ne călăuzește în chip nevăzut pe tot parcursul existenței, făcându-ne simțirea înțelegătoare și înțelegerea simțitoare, susținându-ne în miezul celor mai grele încercări ale existenței, întorcându-ne

cu fața spre Hristos și sădind în noi conștiința filială în raport cu Tatăl Ceresc.

Taina Pocăinței sau Mărturisirii ne deschide cerurile, cu alte cuvinte ne face să realizăm cât de nedespărțite sunt pentru mântuirea noastră dragostea de Dumnezeu și cea de aproapele, însăși curățirea și dezlegarea ființei noastre de păcate având loc prin lucrarea dumnezeiască trecută printr-un om, preot și duhovnic. Simțământul ușurării ființei de după spovedanie e o simțire sporită a prezenței lui Dumnezeu ce susține pe mai departe ființa și voința umană în toate încercările vieții, oferindu-i o altă salvare a vieții, ce ajunge să eclipseze îndulcirea cu păcatele, și să descopere în ultimă instanță amărăciunea înstrăinării de Dumnezeu.

Taina Sfântului Maslu este taina prin care primim în ființa noastră lucrarea vindecătoare a lui Dumnezeu, atât în ce privește sufletul, cât și trupul.

Taina Preoției este taina prin care Dumnezeu ne arată cât de mult îl iubește pe om, încât dorește ca însăși lucrarea lui de sfințire a lumii să fie săvârșită și Trupul lui Hristos însuși să se clădească prin liturghisirea unor oameni, a preoților ce primesc putere de Sus ca să săvârșească Tainele dumnezeiești. În fapt, Biserica întregă e liturghisitoare a Tainelor, dar preotul este investit cu acest dar mai presus de fire de a chema revărsarea harului lui Dumnezeu prin Sfintele Taine ale Bisericii și a ne sta înaintea ca o făclie ce ne luminează conștiința propriei meniri.

Taina Nunții este taina unirii între un bărbat și o femeie ce se fac biserică a nașterii chipului lui Dumnezeu în lume.

Taina Sfintei Euharistii sau Împărtășiri este cea a alipirii noastre la Trupul lui Hristos cel înviat, este

pregustarea învierii noastre într-o veșnicia pururea fericită a Împărăției lui Dumnezeu. Este Taina prin care Sfânta Treime își face sălaș în noi. Simțirea acestei prezențe neprețuite e tăria neclătinată de păcat și de moarte, pe care primind-o în ființa noastră, realizăm cu adevărat valoarea vieții noastre, ce stă în posibilitatea rodirii chipului ce ne-a fost dat.

Puterea de a trece prin martiriu au avut-o așadar sfinții nu doar pe baza unei convingeri asumate și nestrămutate, ci în primul rând ca pe expresia simțirii participării la condiția Trupului Înviat al lui Hristos, expresia prezenței și a dragostei lui Dumnezeu pentru care viața aceasta pământească nu mai poate rămâne un scop în sine, ci e chemată la desăvârșire în ambianța harului divin.

42

Pregătirea pentru martiriu duce la schimbări în calitatea actului conștient, traduse printr-o lectură a lumii și a întâmplărilor lumii în lumina iconomiei divine. Firele istoriei personale și universale se împletesc într-o textură a înțelegerii ce reține căldura dragostei și purtării de grijă dumnezeiești. De aceea, reacțiile umane sunt echilibrate și strălucite de această vedere în profunzime a lumii și finalității ei. Bucuriile pământești sunt temperate (dar și, paradoxal, adâncite) de luciditatea și realismul unei priviri ce realizează cu tristețe (în)depărtarea lumii de Dumnezeu, iar durerile pământești sunt temperate și alinate de simțământul apropiării personale de Hristos, de dulceața darului lăuntric al Sfântului Duh, de bucuria îmbrățișării de taină a Tatălui Ceresc.

Parabola Fiului risipitor ne înfățișează răsturnarea de perspectivă din viața fiului celui ce a risipit averea părintească și modul în care privirea lui asupra existenței se limpezește, realizând starea sa decăzută, de rob între străini, și dorul după recâștigarea condiției sale filiale. Este o imagine a omului căzut în robia patimilor ce printr-o profundă schimbare a minții (*metanoia*) se trezește la viața duhovnicească, realizând nevoia ființială de întoarcere cu fața către Dumnezeu, de recâștigare a chipului pierdut, de fiu al Tatălui Ceresc. Și odată cu pregustarea din realitățile veșnice prin atingerea harului divin ordinea priorităților sale în lume se schimbă. Prezența lui Dumnezeu devine mediul ce străluminează conștiința umană, astfel încât alegerile voinței omului urmează vocii lui Dumnezeu. Într-o asemenea stare, orice pierdere și orice suferință sunt suportabile, mai puțin pierderea legăturii cu Dumnezeu și suferința despărțirii de El, ce ne lipsește de chipul iubirii, de rodul ființial al vieții.

Trupul este o realitate tainică la care ar fi bine să fim mai atenți. În el multiplicitatea părților acționează ca o unitate, mișcate de suflarea aceluiași duh. Același lucru se va întâmpla în împărăția lui Dumnezeu, când revărsarea universală a harului lui Dumnezeu va mișca ființele ce se vor deschide lucrării Lui. Paradoxal, însă, libertatea unei făpturi numai atunci își află esența când își impropriază harul divin, pentru că abia odată cu stabilitatea în bine capătă posibilități nebănuite, înscrise în potența sa de chip,

răul fiind mărginit de propria sa contrarietate, de caracterul său distructiv ce devine inevitabil autodistructiv.

45

Nu există o demarcație precisă, măsurată prin criterii formale, exterioare între bine și rău. Aceasta tocmai pentru a nu risca să absolutizezi un bine formal, ci a identifica binele din miezul unei relații personale, ca bine împărtășit în plinătatea dragostei, în miezul unei relații personale cu Dumnezeu și aproapele, în care nuanțele sunt determinante. Aderarea la bine poartă cu sine o incertitudine fecundă. După cum spunea cineva, în relația cu Dumnezeu, din cauza măreției Lui, înaintând în lumina Sa nu știi dacă te apropii sau te îndepărtezi de El. Aceasta pentru că adâncirea cunoașterii, a revelării Lui este simultană cu o cufundare în taina nepătrunsă de minte. De aceea sporirea în intimitatea iubirii Sfintei Treimi e nedespărțită de smerenia întru care se împreunează chemarea rugătoare, uimirea, mulțumirea și slavoslovია.

46

La fel cum corpurile unite ale unor frați siamezi împart aceeași hrană și aceleași fluide vitale, ființa noastră și cea a aproapelui împărtășesc același chip al iubirii dumnezeiești. De aceea orice reală împlinire de sine, ca actualizare a acestui chip, trece prin celălalt, orice sporire personală poartă cu sine o părtășie la binele celuilalt, orice câștig de conștiință se conjugă cu o rodire a dragostei duhovnicești.

Orice încercare de schimbare profundă a ființei umane se lovește de rezistențele mecanismelor de conservare ce au ajuns să acționeze în direcția perpetuării stării de cădere, a conservării conflictului finalităților. În acest context, scindarea între partea voluntară și partea involuntară a ființei create nu poate fi depășită decât prin apelul la transcendență, la influxul de har dumnezeiesc ce poate reface reciprocitatea între părțile ființei în lumina icoanei integralității ei, sau orientarea iconică a creației, sensul apartenenței la propriul ei chip și logos. Această împărțire de har a creației poate surveni pe fondul unei dispoziții liturgice, a unei intenționalități aderente la eshatologia inaugurată de învierea lui Hristos.

Actele sfinților martiri sunt însuflețite de o viziune mystagogică asupra existenței, pentru care Biserica, cosmosul și ființa umană au o constituție iconică, ceea ce implică o responsabilitate a părții față de întreg și a sinelui față de alteritate. La fel cum starea de sănătate a fiecărei părți și a fiecărui organ al unui corp depinde de toate celelalte și le influențează pe toate celelalte, tot astfel conștiința umană poartă în sine responsabilitatea față de toate celelalte ființe, atât din trecut, cât și din prezent și din viitor. De aceea fiecare gând, fiecare cuvânt și fiecare gest contează în economia mersului lumii. Cu această conștiință, sfinții martiri au refuzat orice desolidarizare, fie și de formă, de Hristos, Dătătorul de sens și chip, Care desăvârșește și sfințește creația în Trupul Său tainic.

Sfinții martiri au deprins starea înaintea lui Dumnezeu ca așezare fundamentală a conștiinței create în perspectiva transfigurării. Atât clarificările, cât și nuanțările necesare mărturisirii lor au fost calibrate de raportul fecund de afirmare reciprocă dintre taină și descoperire, ce lasă liber și neîngrădit orizontul cunoașterii. Conștiința stării înaintea lui Dumnezeu este rugăciunea tăcută a ființei create, ce susține elanul ei de regăsire de sine și adâncire în comuniunea cu Sfânta Treime și cu întreaga creație. Luminată de har, această conștiință devine empatică în raport cu chipul și logosul făpturilor, dorind cu ardoare binele lor, urmând fără împiedicări și rezistențe înrâuririle iconomiei divine.

Binele din firea creată are întotdeauna acea capacitate de a se înnoi și de a face un salt în iconomia devenirii încât devine pentru unii o piatră de poticnire și piatră de sminteală. Drept urmare se cere întâmpinat cu credință, cu acea deschidere a ființei spre intrarea în registrul sinergiei, al împreună-lucrării cu Dumnezeu, spre minunea pre-schimbării dumnezeiești. Viața în ansamblul ei e participativă la logosul divin, având la temelia ființei sale pecetea actului creator ce o susține și îi conferă acea capacitate de răspuns față de lucrarea harului. Omul are menirea de a liturghisi viul din creație, de a aduna și atrage după sine lumea în icoana înfierii divine.

Spunea cineva: Nu te grăbi, că dacă o faci, te înde-
 părtezi de tine însuși! De multe ori ne grăbim să ajungem
 la un anumit scop și pierdem din vedere ritmul necesar
 asimilării în conștiință a experiențelor trăite. A pune
 ordine în viața noastră înseamnă nu numai a o disciplina,
 ci și a o așeza în lumina conștiinței, acolo unde dobândim
 câștigurile esențiale ale ființei, dincolo de tot ceea ce este
 perisabil. Altfel, riscăm să nu întrupăm iubirea lui
 Dumnezeu, singurul lucru necesar în hotarul veșniciei. De
 aceea, e bine să slăbim ritmul sufocant al grijilor lumești,
 lăsând loc contemplației și rugăciunii, vieții liturgice și
 actelor de dăruire și milostenie, ce ne deschid perspectiva
 spre taina dumnezeiască a vieții și ne încredințează de
 cuvântul: câtă dragoste, atâta conștiință! Numai astfel vom
 putea face față tuturor încercărilor fără a ezita în credință,
 ci având înaintea chipul mai presus de fire prin care am fost
 creați și vom fi făcuți părtași împărăției lui Dumnezeu.

Cât de important este să acoperi răul cu binele!
 Uneori se întâmplă ca un om să-ți vrea răul și chiar să
 caute sau să apuce să ți-l facă. Dacă reușești să eviți ani-
 mozitatea și să pui între paranteze acest rău, cu încredere
 că fondul bun al persoanei, potențialul său de chip dumneze-
 zesesc se poate activa la un moment dat și poate copleși
 răul ce o stăpânește, poți trăi bucuria unei schimbări a
 minții (metanoia) din partea sa. De aceea e bine să nu ne
 obișnuim ca răul din jur și din noi înșine să ne sară în ochi
 permanent și să ne rămână în memorie, împânzind-o, ci
 prin deprinderea unei vederi a pecetei dumnezeiești pe

ființele create să reușim să punem între paranteze răul (nu fără a acționa pentru limitarea lui, atunci când ne stă în putință, dar fără a lăsa să pătrundă înlăuntru starea de războire cu răul ce poate ajunge să ne facă suspicioși, bănuitori, agresivi, tensionați, irascibili, osânditori și neiertători, nemilostivi și neîncrezători în binele însuși ce poate copleși răul) și să lăsăm să lucreze în noi Hristos (Col. 1, 29), având disponibilitatea de a sesiza mai degrabă și cu prioritate binele, oricât de firav, și de a stimula sporirea lui cu puterea dragostei.

53

Se spune că ajungi să cunoști mai bine pe cineva atunci când câștigă un lucru important sau atunci când îl pierde. Euforia câștigului sau debusolarea pierderii pot afecta echilibrul interior al unei persoane, făcând-o să neglijeze faptul că dincolo de orice câștiguri sau pierderi stă darul neprețuit care este chipul lui Dumnezeu pecetluit pe ființa creată, și a cărei taină este invariantă la suferințele și coborâșurile destinului. Putem ajunge la maturitatea duhovnicească abia atunci când nu ne mai afectează lăuntric aceste câștiguri sau pierderi, când conștiința noastră le receptează ca pe niște încercări menite să ne sensibilizeze conștiința și să ne permanentizeze stabilitatea în bine.

54

Recunoștința și mulțumirea, pe de o parte, generozitatea și milostenia, pe de alta, stimulând capacitatea noastră ființială de primire și dăruire, ne pregătesc pentru această lucrare negrăită care este comunicarea însușirilor

în taina unirii omului cu Dumnezeu. Ele distrug zidul de suspiciune, neîncredere și animozitate prin care egoismul nostru obturează vederea celor dumnezeiești, pregătind conștiința noastră pentru acel rod însutit amintit în Evanghelie. A primi și a dăruii sunt respirația ființei create, fără de care organismul duhovnicesc se stinge. Aceste două acte ating măsura duhovnicească atunci când primirea și dăruirea se cuprind reciproc, cu alte cuvinte când simțim că primim darul iubirii lui Dumnezeu și a aproapelui atunci când dăruim, și că dăruim la rândul nostru dragostea noastră atunci când primim.

55

Surpriza și noutatea filosofiei (iubirii de înțelepciune) nu stau în violarea firescului, ci în dezmarginirea lui sau în revelarea tainei lui infinite, deschise înnoirii prin atingere cu cele dumnezeiești. Cu alte cuvinte, firescul creației are acele valențe iconice ce-l pot face apt să primească în sine suprafirescul divin. Firescul nu înseamnă așadar înțepenie în obișnuință, ne arată filosofia – care dezamorsează un mod de a gândi și de a simți minat de prejudecăți și preconcepții –, ci disponibilitate spre acea împletire conștientă a vechiului cu noul (Mt. 13, 52) și a tainei creației cu taina lui Dumnezeu care să ne deschidă orizontul prefacerii din slavă în slavă (II Cor. 3, 18).

56

Există un timp al conștiinței, al alegerilor și asimilărilor esențiale, pe care avem nevoie să-l creem prin rugăciunea și liturghisirea noastră, prin închinarea adusă

lui Dumnezeu în tot ceea ce facem, prin starea înaintea Lui, prin răspunsul dragostei noastre la iubirea Lui creatoare. Dacă prin exacerbara grijii lumești ajungem ca reacțiile să ne fie dictate preponderent de patimi și de diverse interese de moment, anulăm acest timp fără de care nu putem integra spiritual experiența noastră. Cu alte cuvinte, viața trăită ni se scurge printre mâini și simțim o împuținare existențială din pricina risipirii darului dumnezeiesc. De aceea, Sfinții Părinți recomandau lepădarea grijii lumești, adunarea și liniștirea minții din agitația cotidiană, astfel încât să regăsim în fiecare moment timpul conștiinței, care este totodată un răgaz al schimbării minții (*metanoia*), al continuității în binele creatural, dar și al saltului spre cele dumnezeiești.

57

Atunci când sunt blocate căile de acces ale comunicării prin distanțe spirituale, singurul mod de a păstra deschis orizontul comuniunii rămâne rugăciunea. Rugăciunea pentru cei ce te tratează cu indiferență sau ostilitate este propria ta șansă de a te înălța deasupra dezbinării în sine a ființei pe care o generează modul conflictual al Căderii. Închiderea în sine și proiectarea umbrei pe chipul celuilalt nu pot fi niciodată o soluție de apărare în fața răului, pentru că reprezintă în același timp o închidere față de sinele profund, deschis comuniunii, și odată cu aceasta o expunere la rău și mai accentuată. Chipul ființei noastre este orientat spre celălalt, iar această taină este oglindită de chiar fața noastră trupească. Întoarcerea feței de la celălalt, dezactivarea empatiei față de viața de lângă noi comportă astfel ca urmare o umbrire a chipului ființei și consecutiv o slăbire la nivelul conștiinței.

Sfântul Arhidiacon Ștefan, Întâiul Mucenic creștin, „bărbat plin de credință și de Duh Sfânt” (Fapte 6, 5) și cu o „față de înger” (Fapte 6, 15), a primit ca o încununare a mărturisirii sale vederea lui Dumnezeu: „Iar Ștefan, fiind plin de Duh Sfânt și privind la cer, a văzut slava lui Dumnezeu și pe Iisus stând de-a dreapta lui Dumnezeu. Și a zis: Iată, văd cerurile deschise și pe Fiul Omului stând de-a dreapta lui Dumnezeu!” (Fapte 7, 55-56). Și fiind omorât cu pietre pentru adevărul ce l-a făcut liber să spună și să vadă cele tainice și negrăite, nu s-a apărut și nu a intrat în jocul contrarietății și ostilității, ci a liturghisit cu seninătate și încredințare în purtarea de grijă a lui Dumnezeu propria sa jertfă, spunând: „Doamne, Iisuse, primește duhul meu! (...) Doamne, nu le socoti lor păcatul acesta!” (Fapte 7, 59-60). Vedem astfel cum, însuflețit de Duhul Sfânt, Ștefan urmează până la capăt (pățimind până la sânge) un nou mod de viață, eliberat de logica antagonistă a Căderii ce suferă de o iconoclastă uitare a chipului ființei, orientat spre taina comuniunii. Această profundă schimbare a modului de viață, echivalând cu o schimbare a minții (*metanoia*), face ca trecerea pragului dintre viață și moarte să fie conștientizată ca o desprindere din „câmpul gravitațional” al mortalității și o fericită pătrundere în sfera veșniciei.

Sfântul Apostol Pavel observă: „nu fac binele pe care îl voiesc, ci răul pe care nu-l voiesc, pe acela îl săvârșesc” (Rom. 7, 19). Această dramatică amestecare a binelui cu

răul în firea umană i-a făcut pe unii să considere antagonismul dintre bine și rău drept constitutiv existenței create, cu alte cuvinte să ontologizeze răul, să profeseze un gnosticism de o factură sau alta. Este adevărat că mecanismele inconștiente ale Căderii sunt adânc înrădăcinate în firea noastră, așa încât orice discurs despre bine fără referire la rău pare cumva naiv și lipsit de realism, de gravitatea conștientizării a tot ceea ce se întâmplă în jur și a responsabilității față de mersul lucrurilor. Și totuși, viețile sfinților ne pun înaintea istorii personale în care răul e copleșit de bine, în care iese la lumină fundamentul ontologic al firii create bune de către Dumnezeu. Însă rămâne o taină existența pomului binelui și răului în rai. Cum poate subzista răul în paradis? Oare odată cu căderea lor îngerii căzuți nu s-au înstrăinat de rai? Desigur, însă memoria răului săvârșit de ei a rămas în pomul cunoștinței din paradis. Și nu numai memoria răului săvârșit de ei, ci chiar și o memorie a răului nesăvârșit, a răului posibil. Aduși la existență din neființă, libertatea ce ni s-a dat conține în sine memoria binelui și răului actuale și posibile. Tensiunea existențială dată de această memorie pe care o purtăm în adâncul ființei noastre ca pe un pom al cunoștinței binelui și răului ține de însăși creaturalitatea noastră, de locul de răscruce pe care îl avem, ca hotar între neant și plinătatea dumnezeiască. Unindu-ne cu Dumnezeu, ne regăsim chipul transfigurat de iubirea Lui atotțiitoare; înstrăinându-ne de El, ne dezactivăm în mod tragic potențele de chip, ca absorbiți de nimicul din care am fost aduși la ființă. În mod asemănător, în cursul oricărei stări de bine nu trebuie să uităm că purtăm în noi acest pom al cunoștinței, în care subzistă memoria răului săvârșit (fie el și iertat) și posibil. Pocăința (*metanoia*) presupune conștientizarea acestui fapt și permanenta întoarcere a minții

spre pomul Vieții, din care primim harul stabilității în bine.

60

Turnul lui Babel e imaginea unei conceperi individualiste, concurențiale a urcușului uman spre cele dumnezeiești. În fapt, ființa noastră lăuntrică are acea logică dimensiune ce face ca accesul spre Dumnezeu să fie cu puțință numai pe temeiul chipului dumnezeiesc al comuniunii și în orizontul aceluia unic Trup în care zidirea e chemată să fie părtașă, primind înnoirea și învierea la viața cea pururea fericită. „În aceasta am cunoscut iubirea: că El Și-a pus sufletul Său pentru noi, și noi datori suntem să ne punem sufletele pentru frați” (I In. 3, 16). Așadar, ascensiunea spirituală nu poate avea loc, în sens creștin, decât în taina chenozei, a micșorării de sine pentru a face loc în noi vieții lui Hristos ce cuprinde ca într-o icoană chipurile/logoiile tuturor făpturilor. Și astfel, un semn al sporirii duhovnicești apare a fi aplecarea față de toată zidirea suferindă și rătăcită cu dragostea cu care Sfânta Treime ne iubește. Înălțându-se cu trupul la cer, Hristos cel Înviat a arătat că menirea întregii creații, spirituale și materiale, este preschimbarea modului de viață prin unirea cu Dumnezeu. Solidaritatea vieții de creație: om-înger-natură este esențială în acest demers de a accede la cele dumnezeiești.

61

„Și [Iacov] a visat că era o scară, sprijinită pe pământ, iar cu vârful atingea cerul; iar îngerii lui Dumnezeu se suiau și se pogorau pe ea. Apoi S-a arătat Domnul în capul

scării și i-a zis: ‘Eu sunt Domnul, Dumnezeul lui Avraam, tatăl tău, și Dumnezeul lui Isaac. Nu te teme! (...) Iată, Eu sunt cu tine și te voi păzi în orice cale vei merge’” (Fac. 28, 12-13, 15). Suirea și descinderea îngerilor însoțește dubla lucrare a harului lui Dumnezeu: pe de o parte pogorământul dumnezeiesc, coborârea lui Dumnezeu la condiția de creație, și pe de alta transfigurarea zidirii, înălțarea ei la măsura chipului/logosului dumnezeiesc ce-l poartă în sine, prin părtășia la cele necreate. Creșterea omului în asemănarea cu Dumnezeu și împărtășirea dumnezeiască implică de asemenea o dublă lucrare a omului (anabasică & catabasică), ce închipuie iconic prin alcătuirea sa sufletească și trupească o „scară cu două trepte”. Astfel omul, apropiindu-se de Dumnezeu, se pogoară cu duhul la cele trupești pentru a le activa condiția euharistică, înălțând astfel cele trupești la măsura duhului, prin lucrarea harului divin ce pătrunde ființa celui alipit la Trupul înviat al lui Hristos.

62

Lupta lui Iacov cu îngerul surprinde printr-o schimbare a motivației confruntării: nu este o luptă pentru anihilarea sau subjugarea Celuilalt, ci pentru binecuvântarea din partea Lui (vezi Fac. 32, 24-30). Acesta este și sensul nevoinței creștine: măsurarea forțelor cu Cel minunat, a cărui vedere la față dăruiește mântuirea. Paradoxal, în lupta lui Iacov cu îngerul semnul biruinței este rana de la coapsă, indiciul unui destin purtător de cruce, care asumă cu dragoste și compasiune fragilitatea și vulnerabilitatea lumii. Dar chiar și în confruntarea cu aproapele noblețea și sfințenia umană câștigă un cuvânt

bun, de respect și prețuire din partea oponentilor. Aceasta pentru că aproapele, fie el și vrăjmaș, e cuprins în intenționalitatea comunională ce dezamorsează lăuntric conflictul finalităților. Iubirea de vrăjmași (Mt. 5, 44; Lc. 6, 35) exprimă aceeași transformare a logicii adversative într-o logică iconică, printr-o armonizare a voinței, simțirii și gândirii cu intenționalitatea euharistică a conștiinței.

63

Cartea lui Iov constituie o imagine a revoltei dreptului în fața nedreptăților istoriei actuale a lumii. Practic, Iov este lovit din toate părțile, deposedat de tot ce avea și de cei dragi ai săi și în cele din urmă lăsat pradă suferințelor celor mai cumplite, fără să știe de ce i se întâmplă toate acestea, fără să înțeleagă că trece prin proba martiriului spre vădirea credințioșiei sale. Prietenii săi căutau pricina nenorocirilor în eventualele lui păcate, dar Iov l-a interpellat pe Dumnezeu din curăția inimii sale, fără să se lepede de El, ci doar mărturisindu-și durerea inimii pentru îngăduința dumnezeiască ca acele lucruri să i se întâmple, în pofida vieții lui drepte. Copleșit de inscrutabila iconomie divină, Iov Îl cheamă pe Dumnezeu la o întâlnire față către față, anticipând venirea și pătimirea lui Hristos în trup. Și totuși, revolta lui Iov nu i s-a făcut pricină vrăjmășiei cu Dumnezeu, ca în cazul îngerilor căzuți. Aceasta pentru că voința, gândirea și simțirea lui au continuat, chiar și bulversate fiind, să reflecte și să fie guvernate de lumina conștiinței. Revolta minții este copleșită la Iov, la fel ca în cazul oricărui drept ce se confruntă cu nedreptățile istoriei, de tinderea nestăvilită spre Dumnezeu a conștiinței, de atracția chipului dumnezeiesc

ce strălucește în adâncul ființei, neocultat de vălurile patimilor. Înclinând de partea conștiinței, în pofida frământării cugetului, Iov a binecuvântat numele Domnului, așteptând să primească de la El înțelegerea cea mai presus de înțelegere. Și, în fond, aceasta e provocarea esențială ce ni se descoperă în tabloul vieții lui Iov: supunerea minții și a rațiunii față de conștiință și față de taina dumnezeiască necuprinsă de înțelegerea omenească, în așteptarea arătării Lui față către față, a prezenței ce va coplesi toate pierderile, lipsurile și neînțeleșurile.

64

Cartea lui Iona ne vorbește despre importanța urmării propriei meniri și despre valoarea pocăinței. În centrul acestui text stă în mod surprinzător „schimbarea minții” (*metanoia*) lui Dumnezeu ca răspuns la pocăința omului. Iona intuiește această posibilitate și fuge de riscul unei proorociri care are șansa să apară ca una falsă tocmai prin anularea ei ca urmare a revărsării milostivirii divine. Însă iconomia divină îl ocrotește și-l poartă chiar și în pantecele unei balene spre împlinirea misiunii încredințate. Și lucrul de care se temea Iona se împlinește: adâncă pocăință a locuitorilor cetății amenințate cu pieirea atrage după sine schimbarea hotărârii lui Dumnezeu. E uimitor cum cuvântul aparent imuabil al lui Dumnezeu cuprins într-o proorocie poate fi deturnat de pocăința umană. Vedem aici în modul cel mai clar inexistența unui destin imuabil, de forma unei legi inflexibile, câtă vreme avem un Dumnezeu în Persoană care stă la baza legilor creației. Iona apoi se revoltă în fața aparentei injustiții căreia i-a căzut victimă, și Dumnezeu îi pune înainte o situație ca pe

un exemplu foarte simplu și convingător: Iona e mângâiat în asprimea arșiței de umbra unui vrej, dar într-o zi la revărsatul zorilor vrejul e ros de un vierme și această mângâiere piere, vântul dogoritor aducând cu sine o disperare de moarte. La tânguirea lui Iona că a fost lipsit de acoperământul său, Dumnezeu îi pune înaintea motivul pentru care nu a împlinit proorocia: pocăința umană „umbrește” și „mângâie” pe Dumnezeu Cel atotprezent în „arșița” patimilor lumii. În fond, lecția acestei întâmplări este că destinul lumii raportat la Dumnezeu are substanță dialogală, și că putem să ne schimbăm propriul destin printr-o înnoire lăuntrică.

65

Superstiția are la bază frica oarbă a unei persoane ce vrea să blocheze calea unui rău real, presupus sau imaginat printr-un gest cu conotație magică, sau prin interpunerea unui obiect cu aceeași conotație. Problema superstiției este că în lipsa unui act de conștiință asumat aceste demersuri apar ca o refulare a răului într-o zonă inconștientă, și efectul dramatic este multiplicarea lui în forul lăuntric, acolo unde nu mai există alte posibilități de risipire a răului decât conștiința însăși și cugetul inimii ce înclină spre bine. De aceea în confruntarea cu răul nu sunt de folos mijloacele magice, exterioare, ce riscă să mute războiul nevăzut din afară înăuntru (și prin urmare să-l adâncească și să facă ființa tot mai expusă la rău prin obișnuința neexercitării conștiinței, ce slăbănogeste capacitatea de înclinare a cugetului spre bine), ci e nevoie de pocăință (metanoia), de o schimbare a minții astfel încât harul prezenței lui Dumnezeu să facă ființa umană

inaderentă la rău. Corespondența magică între unele gesturi sau obiecte și anumite stări de spirit poate constitui tocmai o poartă de acces a răului, prin fixația fricii ce blochează desfășurarea firească a actelor de conștiință. În cazul gesturilor și lucrurilor cu conotație liturgică, se întâmplă contrariul: esențială aici este invocarea și asumarea conștientă, iubitoare a prezenței Duhului Sfânt ce lucrează prin ele. Este adevărat că de lucrurile sfinte te apropii cu frică și cutremur, dar nu este vorba de o reacție adversativă, ci de una de aderență la taina dragostei dumnezeiești, care, odată cu sălășluirea ei în inimă, topește orice teamă.

66

Rugul aprins văzut de Moise la muntele Horeb a devenit emblematic pentru isihasmul creștin. Este un fenomen ce închipuie un nou mod de viață determinat de prezența lui Dumnezeu ce se face arătată lumii. Rugul arde, dar nu se mistuie (Ieș. 3, 3). Locul în care apare devine loc sfânt, pe care nu se cuvine a călca încălțat (Ieș. 3, 5), cu alte cuvinte atingerea prezenței lui Dumnezeu trebuie să fie primită într-o stare de deschidere a ființei, fără platoșe de apărare și fără teamă de asperitățile drumului. Vălul cu care își acoperă Moise fața (Ieș. 3, 6) nu este decât semnul smereniei, închipuind modul vederii lui Dumnezeu prin chipul întrupării/pogorării divine. Aici Dumnezeu își revelează numele de „Cel ce este” (Ieș. 3, 14), care indică faptul că nu este supus curbei descendente a vieții spre moarte, ci îmbrățișarea Lui logosică stă la baza întregii ontologii create, fiind El Cel ce a creat și susține existența în traiectoria sa spre cele veșnice. Semnul

faptului că Dumnezeu l-a trimis și este în mod nevăzut alături de Moise este închinarea în acest loc sfințit de prezența Lui (Ieș. 3, 12). Închinarea este astfel chipul de altar intențional al prezenței dumnezeiești.

67

Patriarhul Avraam a fost cel ce a primit în casa lui, la stejarul lui Mamvri, Sfânta Treime în chipul a trei Oameni (Fac. 18, 2). Pogorârea dumnezeiască a fost răspunsul dat credinței și dragostei sale primitoare de străini. Prin credință a plecat din casa sa și din pământul său, făcându-se el însuși ca un străin, prin credință a fost gata să jertfească pe unicul său fiu, cu o nebunie ce are drept unic sens de a oglindi și prefigura nebunia iubirii divine, care trimite pe Unicul Fiu dumnezeiesc în lume, să fie răstignit, pentru ca prin jertfa Lui să se mântuiască lumea. Străinul este pentru Avraam o icoană a lui Dumnezeu, Cel Care e prin excelență străin, fiind de natură necreată și dumnezeiască, și în același timp în mod esențial intim și familiar, prin chipul Său pecetluit pe ființa zidirii. Icoana reunește în mod paradoxal familiarul și străinul, cele de aproape cu cele neapropiate, creatul și necreatul, taina și descoperirea, asemănarea și distincția într-un „trup” de condiție euharistică. Icoana revelează înrudirea de chip ce stă la baza acestei apropieri mai presus de fire între ființe de naturi diferite. Primirea de străini, iubirea de aproapele ca de sine însuși, este expresia unei simțiri înțelegătoare a lumii înscrise în icoana iubirii divine, purtând în sine sămânța Logosului ce îi conferă menirea de unire cu cele dumnezeiești.

Mesajul fundamental al *Apocalipsei* Sfântului Ioan este că vremea arătării Domnului „este aproape” (Apoc. 1, 3), iar părăția „la suferința și la împărăția și la răbdarea în Iisus” (Apoc. 1, 9) pregătesc conștiința umană ca pe un vas al descoperirii dumnezeiești, când Domnul „Care ne iubește și ne-a dezlegat pe noi din păcatele noastre, prin sângele Său” (Apoc. 1, 3), „Cel dintâi și Cel de pe urmă” (Apoc. 1, 17), „Cel întâi născut din morți, și Domnul împăraților pământului” (Apoc. 1, 5) va apărea în dimensiuni (supra)cosmice unei lumi în profund zbucium și tulburare din cauza unei separări universale a apelor, când binele și răul își vor arăta adevărata față. Însă dincolo de relevanța pentru desfășurările exterioare ale istoriei lumii, *Apocalipsa* are și o relevanță personală, un sens al procesului de cernere lăuntrică și de dezvoltare a sinelui ce poartă în adâncul său comoara neștiută a pecetei chipului divin.

Esența canonului este să cercetezi amplitudinea răului săvârșit cu adâncimea pocăinței și să vindeci sinele bolnav cu măsura dragostei dumnezeiești. Pocăința (schimbarea minții, metanoia) face ca dragostea să nu fie una închiptă, ci, primită prin harul lui Dumnezeu, una ce preschimbă ființa până în adânc, iar iubirea face ca pocăința noastră să nu fie una încruntată, corozivă, autodistructivă, ci să aibă consistența bucuriei, a speranței, a încredințării în milostivirea lui Dumnezeu. Există în viața unui om momente de încercare a vieții sale, în care i se vădesc neputința și

starea de cădere; canonul e o imagine a scării lăuntrice prin care suim, treaptă cu treaptă, din groapa păcatului spre lumina iubirii Sfintei Treimi. Canonul omului după cădere este însăși viețuirea într-o natură rezistentă voii sale, ce necesită pentru a aduce roade osteneala mâinilor și sudoarea feței (Fac. 3, 17-19). Însă tocmai această nevoință îl ajută pe om să înfrângă rezistențele interioare ale firii sale, liniștind cugetul tulburat de ispite și de pornirile pătimase. Și precum munca, orice canon spre îndreptare poate deveni un prilej de bucurie, când, ajungând să vibreze în acordurile unui ritm duhovnicesc al simțirii, culegi roadele schimbării și statornicirii în bine, când străvezi finalitatea lui, care este reintrarea în intimitatea prezenței lui Dumnezeu.

70

Sfinții asceți au profesat o formă de martiriu ce are la bază înfrânarea. Înfrânarea este modalitatea fundamentală a unei medicini preventive a sufletului și trupului. Înfrânarea înseamnă o viețuire cu măsură, cu hotar, ce reușește să prevină alunecarea în patimi, și face voia noastră aptă să sesizeze și să urmeze ușor, sprinten, fără rezistențe sufletești sau trupești, căile iconomiei divine. De asemenea, exercițiul înfrânării, presupunând deprinderea renunțării senine, ajută la o detașare fără regrete sfâșietoare de cele lumești și trecătoare, ce ne pregătește o ieșire lină din această viață, ca un zbor întins spre Dumnezeu. Înfrânarea ne ajută să nu ne aglomerăm viața, trupul și mintea cu lucruri de prisos, să nu obturăm raza iubirii divine, ci să creem acel spațiu deschis, vital, în care să primim lumina ei trezvitoare. Așa putem să păstrăm acea stare a cugetului

care, fie și bruiată de ispite și încercări, se poate menține la distanță de pragul critic al umflării și revărsării pornirilor pătimășe.

71

Duhovnicii iscușiți cunosc valoarea lucrurilor mici ce pot produce schimbări importante în mintea și în viața umană. Gesturile frumoase, gândurile bune, iertarea și neosândirea, bucuria și recunoștința, compasiunea și milostenia, înfrânarea și dăruirea, asumarea senină a greutăților și încercărilor, răbdarea și neîndreptățirea de sine, rugăciunea și trezia, transformarea patimilor din materii ale respingerii în materii ale atracției față de iubirea de Dumnezeu și aproapele, într-un cuvânt cultivarea continuă a semințelor vieții duhovnicești, exprimă acea schimbare a minții (*metanoia*) care nu înseamnă nicidecum autoflagelare, ci orientarea conștiinței spre lumina feței lui Dumnezeu. Reciproc, orice salt în iconomia vieții are nevoie să fie dublat de pașii mici efectuați în mod continuu ce statornicesc deprinderile bune.

72

Alexei Nesteruk face distincția între sinteza succesivă, proprie gândirii discursive ce se aplică lumii obiectelor și sinteza instantanee, proprie cunoașterii participative experimentate în miezul relației, dialogului, comuniunii. Prin sinteza instantanee, cunoașterea umană privește lucrurile, eliberate din chinga obiectificării, ca pe unele purtătoare ale unei condiții euharistice și ale memoriei „totului în toate”.

Contemplarea duhovnicească are în vedere, în sens creștin, tocmai recuperarea substanței donologice a lucrurilor în conștiință, ce creează premisele unei prelungiri liturgice a tainei Trupului lui Hristos în viața noastră personală și dincolo de ea, în întregul cosmos, astfel încât taina creației se revelează a fi, în lumina iconomiei divine, una cu terminație deschisă în împărăția lui Dumnezeu. Acolo unde nu există moarte, nici împietrire obiectuală, muțenie și rezistență în raport cu voința personală, ci totul capătă viață și expresivitate, ca răspuns la retrăirile memoriei, la cuvântul dragostei, la mișcarea conștiinței.

73

Râvna unui bun început este în timp amenințată de tocire prin rutină, prin automatism, prin slăbirea atenției și interesului față de lucrurile considerate deja știute și intrate în reflex, prin neîngrijirea de continua înnoire necesară vieții duhovnicești. De aceea, cel mai important reflex ce trebuie dobândit e acela al deschiderii față de noutatea ce plinește. Aceasta nu înseamnă o căutare a unei noutăți cu orice preț, pentru că nu orice lucru nou generează și o înprospătare și o întregire a ființei lăuntrice. Fetișismul noului produce, din contră, o saturație potrivnică înnoirii interioare. Este vorba mai degrabă de acea noutate și prospețime în ordinul vederii asupra lumii așezate intențional în lumina Sfintei Treimi. Noutatea este generată prin excelență de atingerea transcendenței divine, de o întâlnire autentică cu Dumnezeu, Cel ce pe toate le face noi (Apoc. 21, 5). Cu adevărat, „Dumnezeu este Iubire” (I In. 4, 8) și iubirea autentică are capacitatea vederii chipului celuiilalt de fiecare dată într-o nouă

lumină. De aceea, niciodată mijloacele înaintării spre Dumnezeu nu trebuie să devină un scop în sine, care să ne facă să pierdem simțirea înțelegătoare a prezenței și iubirii Lui, precum și dragostea față de aproapele.

74

O alegorie ce închipuie destinul naturii în viața pământească actuală și în veșnicie poate fi văzută în povestea *Frumoasei din pădurea adormită*. Atingerea („sărutul”) iubirii umane poate aduce la viață, poate trezi răspunsul logic, expresiv al naturii ce se face astfel părtașă menirii omului de a liturghisi unirea creației cu Dumnezeu. Gândul bun, intenționalitatea euharistică actualizează („trezesc”) astfel potențele logice ale naturii înconjurătoare, în timp ce un act guvernat de logica antagonistă a Căderii contribuie în direcția dezactivării („adormirii”) lor.

75

Să te împrietenești cu spațiul și cu timpul înseamnă a le integra în economia ființei prin cuvânt și prin duh. Cuvântul poate fi un cuprinzător al spațiului, care-i conferă intimitate, făcându-l coextensiv cu stările sufletești. Prin duhul ce o animă memoria poate coagula timpul în prezență. Timpul și spațiul sunt aduse astfel în miezul intimității fecunde a chipului lui Dumnezeu, unde capătă reflexe ale eternității. Astfel înaintea feței lui Dumnezeu ele se descoperă ca filele unei cărți a vieții ființei și lumii, ce se rescrie, umplându-se de noi înțelesuri, la fiecare lectură duhovnicească.

A fi ales – iată o chemare ce nu poate fi urmată decât înlăuntrul tainei, printr-o schimbare a minții (*metanoia*). Apostolii Iacov și Ioan îi cer lui Iisus Hristos să le dăruiască a ședea unul de-a dreapta, și altul de-a stânga Sa, întru slava Sa (Mc. 10, 37). Mântuitorul le răspunde că nu știu ce cer, întrebându-i: „Puteți să beți paharul pe care îl beau Eu sau să vă botezați cu botezul cu care Mă botez Eu?” (Mc. 10, 38). La răspunsul lor afirmativ, Domnul le spune că vor bea acest pahar al pătimirii și vor trece prin acest martiriu sau botez al sângelui, dar alegerea rămâne o taină a iconomieii dumnezeiești. Mai mult, când ceilalți apostoli se mânie pe Iacov și Ioan că au îndrăznit să pretindă această întâietate, Iisus îi potolește, răsturnând logica obișnuită, a urmării întâietății prin dominație: „între voi nu trebuie să fie așa, ci care va vrea să fie mare între voi, să fie slujitor al vostru” (Mc. 10, 43). Modelul suprem al logicii vieții celei noi este dat de Însuși Fiul Omului, Care „n-a venit ca să I se slujească, ci ca El să slujească și să-Și dea sufletul răscumpărare pentru mulți” (Mc. 10, 45). Așadar, în primul rând alegerea rămâne întotdeauna o taină, ce atrage sufletul ce răspunde chemării ei, însă nu poate fi raționalizată sau afirmată în mod egocentric, pentru că miezul său viu constă în dragostea față de celălalt până la jertfă și tocmai dăruirea de sine e busola ce ne orientează în necunoscutul ei.

„Când vă urmăresc pe voi în cetatea aceasta, fugiți în cealaltă; adevărat grăiesc vouă: nu veți sfârși cetățile lui Israel, până ce va veni Fiul Omului” (Mt. 10, 23).

Raportarea la momentul de probare a credinței cere un discernământ duhovnicesc al evitării luptei până la momentul când sufletul este pregătit de sus pentru înfățișarea în priveliștea mărturisirii/martiriului – pregătit prin însași simțirea prezenței lui Iisus Hristos ce întărește sufletul cu dumnezeiască putere. În acel moment de grație, excesul de prevedere înseamnă pur și simplu ispitire și sminteală, afundare în nisipul mișcător al necredinței, cu alte cuvinte a nu cugeta cele ale Dumnezeu, ci cele ale oamenilor (cf. Mt. 16, 23). Însă a te arunca într-o luptă fără a fi depășit lăuntric prin iubire logica luptei înseamnă a te expune răului molipsitor. Nu întâmplător, sunt multe cazuri de oameni care mânați de ideea dreptății au declanșat revoluții ce s-au dovedit purtătoare mai apoi ale unui spirit sângeros ce a multiplicat răul social (creând o adevărată epidemie colectivă a neîncrederii și urii), în loc să-l împuțineze.

78

A-ți asuma responsabilitatea pentru un gând, un cuvânt, un gest, o faptă înseamnă a păstra permanent acea disponibilitate pentru schimbarea minții (*metanoia*) ce te ajută să-ți îndrepti greșelile și atitudinea atunci când ceva nu se acordă cu îndemnul conștiinței. Aceasta fără cascade de justificări și proiectare a vinei pe ceilalți. Responsabilitatea nu poate fi asumată în afara responsivității, receptării atente și cu discernământ a semnalelor din partea celorlalți, a deschiderii spre dialog și comuniune. În primul rând suntem responsabili față de propria conștiință, față de darul vieții, față de chipul ce ni s-a dat. Responsabilitatea nu are doar o relevanță individuală, ci cuprinde

atenția față de celălalt, respectarea lui și punerea în locul lui, odată cu purtarea crucii sale, cu alte cuvinte disponibilitatea de a-i veni în ajutor și a ușura prin implicarea ta personală greutățile lui atunci când este cu puțință.

79

Aruncat într-un puț secăt și vândut apoi de frații săi ca rob ismaeliților, Iosif cel frumos primește de la Dumnezeu darul de a tâlcui visele, sălășluindu-se în el Duhul lui Dumnezeu și ajungând mai-marele casei lui Faraon. După ce în țara lor izbucnește foametea, frații săi ajung în Egipt și ajung să fie salvați de Iosif, cel „roditor în pământul suferinței” (Fac. 41, 52). De aceea, este o taină modul în care prin iconomia divină stăruința în cele plăcute lui Dumnezeu revarsă razele facerii de bine asupra celor ce au săvârșit răul, preschimbând răul în bine.

80

Semnificative ne apar a fi și figurile celor ce se întorc cu fața spre Dumnezeu după o rătăcire care îi lasă pradă la extrem suferințelor. Enigmatică este metamorfoza lui Nabucodonosor, regele Babilonului, care i-a obligat pe toți supușii săi să se închine unui chip de aur idolatru. La plinirea fărădelegilor sale și a stăpânirii sale silnice, regele Babilonului „a fost alungat dintre oameni și a mâncat iarbă ca animalele și trupul lui era udat de rouă până când părul i-a crescut ca penele vulturilor și unghiile ca ghearele păsărilor” (Daniel 4, 30).

Abia după șapte ani cel odinioară beat de putere și-a venit în fire, întorcându-și fața spre Dumnezeu cu smerenie,

lăudând și preamărind purtarea Lui de grijă: „am ridicat ochii mei la cer și mintea mi-a venit din nou și am binecuvântat pe Cel Preaînalt și Celui veșnic viu l-am adus laudă și preamărire, că puterea Lui este putere veșnică, iar împărăția Lui din neam în neam” (Daniel 4, 31).

„Regresia” regelui Nabucodonosor la starea animalică are o semnificație mai largă, a faptului că orice dar de la Dumnezeu, dacă nu este lucrat întru cunoștință, cu simțământul asimilării lui într-o lucrare duhovnicească, ne poate înstrăina de condiția umană și de menirea noastră. Liturghisirea darului dumnezeiesc spre rodirea și înmulțirea dragostei ne descoperă umanitatea cea după chipul lui Dumnezeu, cea care exercită, mai mult, o lucrare de umanizare, de revărsare a reflexelor binefăcătoare ale conștiinței luminate de har, asupra întregii creații.

81

Un alt exemplu de revenire prin milostivirea lui Dumnezeu din „iadul” răutății este regele Manase. Acesta i-a dus pe locuitorii Ierusalimului într-o rătăcire și o facere de rău mai mari chiar și decât cele ale neamurilor idolatre (II Paralip. 33, 9). Neprimind în mod îndărătnic cuvântul lui Dumnezeu, a ajuns prin iconomia divină rob asirienilor, care l-au prins cu arcanul, l-au legat cu cătușe de fier și l-au adus la Babilon (II Paralip. 33, 11).

„Iar dacă s-a rugat, Dumnezeu l-a auzit și i-a ascultat rugăciunea lui și l-a adus înapoi la Ierusalim, în regatul său. Și a cunoscut Manase că Domnul este Dumnezeul cel adevărat” (II Paralip. 33, 13). Aceasta e puterea smereniei celei primitoare de Dumnezeu, prin darul rugăciunii curate, de a schimba un destin turnat aparent în forme fixe

prin deprinderile pătimășe și de a ne deschide astfel orizontul libertății autentice, ce respiră aerul iubirii de Dumnezeu și de aproapele.

Rugăciunea de pocăință a regelui Manase este una dintre cele mai frumoase până în ziua de astăzi. Ea ne vorbește despre pecetluirea creației cu numele sfânt al lui Dumnezeu, despre nemăsurata și neajunsa milă a făgăduinței Sale, despre bunătatea Sa îndelung-răbdătoare și mult-milostivă, despre tragedia umană a înstrăinării de voia Lui și înmulțirii smintelilor, și despre nevoia lăuntrică de schimbare a minții (*metanoia*), de plecare a genunchilor inimii, de rugăciune pentru iertare, pentru a afla bucuria mântuirii, a împărtășirii cu izvorul dragostei și slavei dumnezeiești (Rugăciunea regelui Manase 1).

82

O tainică revelare a lui Hristos a avut loc în cuptorul cel de foc în care au fost aruncați de către Nabucodonosor cei trei tineri, Anania, Azaria și Misail, prietenii sfântului prooroc Daniil, care n-au vrut să se închine idolului pus de rege spre închinare. „Acești oameni, îmbrăcați cum erau, cu mantie, încălțăminte, pălărie și cu toată îmbrăcămintea lor, au fost legați și aruncați în mijlocul cuptorului cu foc arzător” (Daniel 3, 21). Privind către cuptor, Nabucodonosor vede cu spaimă „patru bărbați dezlegați, umblând prin mijlocul cuptorului, nevătămați, iar chipul celui de-al patrulea, ca fața unuia dintre fiii zeilor” (Daniel 3, 25). Această prezență a lui Hristos alături de ei în mijlocul încercărilor și pătimirilor, cu o slavă ce covârșește puterea lumească distrugătoare, au simțit-o într-un mod cât se poate de viu toți sfinții martiri, fiind lucrul ce i-a făcut să poată îndura cu o netulburată bucurie chinurile.

Aruncat fiind de către regele Darius Medul într-o groapă cu lei înfometate, sfântul prooroc Daniel a fost găsit a doua zi viu și nevătămat. Dumnezeu, Căruia Daniel I *se închina neîncetat* (Daniel 6, 21), „a trimis pe îngerul Său și a astupat gura leilor” (Daniel 6, 23). Văzând această lucrare minunată, Darius dă slavă lui Dumnezeu cel viu, Cel Care „rămâne în veci și împărăția lui nu se va nimici, iar stăpânirea Lui nu va avea sfârșit. El poate să scape și să libereze, face semne și minuni în cer și pe pământ; El l-a scăpat pe Daniel din ghearele leilor” (Daniel 6, 27-28). Experiența isihastă a rugăciunii neîncetate a fost recent înfățișată în cadrul gestului iconic al închinării neîncetate zugerăvite în scrierile sale de părintele Ghelasie de la Frăsinei. În acest context, rodul atitudinii liturgice a sfinților martiri ne apare a fi o revărsare de har peste granițele sau limitele puse de legile firii.

Întâlnim în Sfânta Scriptură, în *Cartea Ecclesiastului*, o paradoxală întâlnire a scepticismului cu credința. Pe de o parte, conștientizarea efemerității lumii, a viețuirii în orizontul morții, sub semnul stricăciunii și al unei logici a Căderii ce imprimă conflictul finalităților până în planul biologic și inconștient al creației, erodând și întunecând până la aparenta eclipsare sau vidare de conținut sensul și finalitatea existenței: „Deșertăciunea deșertăciunilor, zice Ecclesiastul, deșertăciunea deșertăciunilor, toate sunt deșertăciuni! Ce folos are omul din toată truda lui cu care se trudește sub soare? (...) Toate lucrurile se zburciumă mai

mult decât poate omul să o spună: ochiul nu se satură de câte vede și urechea nu se umple de câte aude. Ceea ce a mai fost, aceea va mai fi, și ceea ce s-a întâmplat se va mai petrece, căci nu este nimic nou sub soare. (...) Grăit-am în inima mea: Cu adevărat am adunat și am strâns înțelepciune – mai mult decât toți cei care au fost înaintea mea în Ierusalim căci inima mea a avut cu belșug înțelepciune și știind. Și mi-am silit inima ca să pătrund înțelepciunea și știința, nebunia și prostia, dar am înțeles că și aceasta este vânare de vânt” (Eccl. 2-3; 8-9; 16-17). Pe de altă parte, o credință vie pune față în față relativitatea acestei lumi cu Dumnezeu, cu viața și dragostea Lui milostivă și cu judecata Lui. Pe fondul acestei combinații de scepticism și credință, simțământul relativității și al zădărniceii oricărei absolutizări a aspectelor vieții pământești pieritoare conduce, paradoxal, la o redobândire a bucuriei simple și eliberate de *hybris*: „Bucură-te de viață cu femeia pe care o iubești în toate zilele vieții tale celei deșarte, pe care ți-a hărăzit-o Dumnezeu sub soare; căci aceasta este partea ta în viață și în mijlocul trudei cu care te ostenești sub soare” (Eccl. 9, 9), odată cu conștiința stării descoperite înaintea lui Dumnezeu: „Cu adevărat toate acestea le-am pus la inimă și inima mea le-a văzut: că cei drepti și cei înțelepți împreună cu toate faptele lor sunt în mâna lui Dumnezeu” (Eccl. 9, 1). Umblarea în căile inimii (Eccl. 11, 9) apare astfel nedespărțită de o așezare de sine în lumina judecății lui Dumnezeu (ibid.) și a lucrării Lui celei mai presus de înțelegerea omenească (Eccl. 8, 17). În această perspectivă, fericirea e un simțământ inefabil ce izvorăște din pământul smereniei (Eccl. 8, 12) întru care scepticismul și credința se întrepătrund, ca o expresie a întrepătrunderii între condiția actuală a creației, marcată de Cădere, și cea a vieții transfigurate, pregustate de sfinți.

În fiecare moment, în jurul nostru e multă suferință. Raportarea la acest fond universal de suferință cu o rugăciune iubitoare pentru lumea întregă este un act de conștiință ce ne tonifică disponibilitatea de empatizare, simțire înțelegătoare, jertfă de sine și comuniune. Ne stimulează capacitatea de participare duhovnicească, care ne înprospătează în același timp disponibilitatea de a ne bucura de cele bune și frumoase ale vieții. „Sufletul tău, arid odinioară, se irigă prin suferință”, remarcă Alexandr Soljenițin. În ultimă instanță, înțelegerea orizontului acestei suferințe ca taină a iconomiei divine constituie o umplere de sens a vieții: „Ultimul și cel mai bun lucru pe care literatura a putut să mă-nvețe este acesta: să înțelegi moartea ca pe o posibilitate, în direcția opusă, de a atinge viața” (Thomas Mann). În sens creștin, observă părintele Ghelasie Gheorghe, „Crucea Hristică nu trebuie confundată cu simbolul ‘crucei laice’, care este doar suferință și pedeapsă. Domnul Hristos a prefăcut crucea păcatului în Crucea Învierii din păcat”. Supraviețuirea nu se reduce astfel la o prelungire cu orice preț a intervalului vieții pământești, ci înseamnă o conectare a acesteia din urmă la Sursa ei mai presus de fire și dumnezeiască.

Sfânta Scriptură ne înfățișează taina prezenței în viața noastră a îngerilor lui Dumnezeu, ce ne susțin în momentele noastre de cumpănă. Spune psalmistul: „Străjuți-va îngerul Domnului împrejurul celor ce se tem de El și-i va izbăvi pe ei” (Ps. 33, 7). Și: „îngerilor Săi va porunci

pentru tine ca să te păzească în toate căile tale” (Ps. 90, 11). Proorocul Ieremia adeverește la rândul său cuvântul Domnului: „îngerul Meu cu voi este; El este cel care va purta grijă de viața voastră” (Ierem. 1, 6). Schimbarea minții (*metanoia*) unui om aduce bucurie îngerilor lui Dumnezeu (Lc. 15, 10). Sfântul Apostol Pavel îi numește pe îngeri „duhuri slujitoare, trimise ca să slujească, pentru cei ce vor fi moștenitorii mântuirii” (Evr. 1, 14). În pătimirile lor, sfinții martiri au împroriat rugăciunea lui Iisus, ce a devenit astfel paradigmatică pentru atitudinea creștină în fața marilor încercări ale vieții: „Părinte, de voiești, treacă de la Mine acest pahar. Dar nu voia Mea, ci voia Ta să se facă” (Lc. 22, 42). Paradigmatică este și prezența îngerului ca urmare a rugăciunii: „Iar un înger din cer s-a arătat Lui și-L întărea” (Lc. 22, 43). Îngerul însoțește în pustie pe poporul lui Dumnezeu în chipul unui stâlp de nor (Ieș. 14, 19), stinge văpaia din cuptorul pătimirilor: „Iar îngerul Domnului s-a coborât la Azaria și la cei trei prieteni ai lui în cuptor și a stins văpaia” (Cântarea celor trei tineri 25), se înalță cu flacăra jertfei la cer (Judec. 13, 20), se arată în rugul aprins ce nu se mistuia, preînchipuind pe Hristos (Ieș. 3, 2). Îngerul ne este trimis înainte să ne păzească pe cale și să ne ducă în pământul făgăduinței (Ieș. 23, 20), care este modul vieții transfigurate prin părtășia la iubirea Sfintei Treimi. Îngerul răstoarnă așezarea omului vechi, tulburând modul de viață egoist, apa preconcepțiilor și deprinderilor ce ne înstrăinează de Dumnezeu, astfel încât conștiința să poată primi lumina vindecătoare a harului divin (vezi In. 5, 4). Cutremurul ființei în fața celui minunat (Judec. 13, 18) este o presimțire a tainei învierii, al cărei vestitor e îngerul Domnului: „Și iată s-a făcut cutremur mare, că îngerul Domnului,

coborând din cer și venind, a prăvălit piatra și ședea deasupra ei” (Mt. 28, 2).

87

Piatra de la gura mormântului poate fi înțeleasă și ca o imagine a ceea ce blochează trecerea noastră de la modul vieții spre moarte la modul vieții înviate. Uneori o stare de depresie ne face să ne simțim ca și cum am avea o stâncă pe suflet. La fel ne apar temerile și îngrijorările noastre paralizante, sau gândurile apăsătoare și ideile fixe ce parcă ne sufocă viața, închizându-ne orizontul. Rațiunea noastră lipsită de lumina harului divin sfârșește în drumuri înfundate sau cercuri vicioase. Nu vedem lumina de la capătul drumului și acest lucru ne provoacă un rău de viață, o criză de sens ce ne înstrăinează de ceilalți și de noi înșine. Nu întrevădem o soluție prin propriile puteri din acest con de umbră. Avem nevoie să reconștientizăm însă cărui chip aparținem. Natura căzută, rezistentă față de purtarea de grijă și lucrarea dumnezeiască, nu este adevărata noastră fire. Avem nevoie de o rază de speranță, de o scânteie de credință, de flacăra dragostei pentru a ne regăsi firescul iconic, eliberat de orbirea existențială a înstrăinării de Dumnezeu.

88

Când suntem vorbiți de rău, clevețiți, ponegriți, ocărăți, nedreptățiți, disprețuiți, înșelați, urâți, tratați cu indiferență, loviți de aproapele nostru, suntem tentați să răspundem cu aceeași monedă. Și totuși, nu suntem cu adevărat vătămați în forul nostru launtric decât dacă dăm

curs acestei ispite și răspundem cu rău la răul ce ni se face. Dacă ne înfrânăm această reacție revanșardă și ne înălțăm sufletul spre Dumnezeu peste valurile tulburării firești, ne dăm seama că singurul mod de a înfrunța răul stă în alipirea de bine. Dimpotrivă, răzburarea este un act de primire în sine a răului. Câtă vreme stăruiești în gândul bun, iertător, nevătămător, cu înțelegere și compasiune, te vei bucura de pacea și bucuria Duhului Sfânt. Și chiar dacă uneori este nevoie de o acțiune fermă de limitare a răului, aceasta nu trebuie să se contamineze cu intenția distrugătoare de chip a răului, care conține în sine germenele autodistrugerii.

89

Termenul „martir” are la origine sensul de martor ocular și mărturisitor fidel. Dumnezeu cel atotprezent și atotvăzător este „martor gândurilor celor mai ascunse și pătrunde fără greș inimile și aude toate cuvintele” (Înț. Sol. 1, 6). Sfântul și dreptul Iov arată că martorul prin excelență este cel ceresc, pentru care priveliștea lumii este descoperită: „martorul meu este în ceruri și cel ce dă pentru mine bună mărturie este sus în locurile înalte” (Iov 16, 19).

Iisus Hristos este „Martorul cel credincios, Cel întâi născut din morți, și Domnul împăraților pământului. Lui, Care ne iubește și ne-a dezlegat pe noi din păcatele noastre, prin sângele Său” (Apoc. 1, 5). „Cel ce este Amin, martorul cel credincios și adevărat, începutul zidirii lui Dumnezeu” (Apoc. 3, 14), Iisus Hristos este, astfel, ca Dumnezeu adevărat și om adevărat, martorul lui Dumnezeu în fața oamenilor și martorul oamenilor în fața lui Dumnezeu.

Conținutul martiriului creștin este în ultimă instanță mărturia despre viața veșnică la care am fost chemați (I Tim. 6, 12), concretizată prin faptele săvârșite cu credință și cu dragoste. Sfântul Apostol Petru se numește pe sine „martor al patimilor lui Hristos și părtaș al slavei celei ce va să se descopere” (I Pt. 5, 1). Sfinții Apostoli sunt martori și mărturisitori ai învierii lui Hristos, cu puterea Duhului Sfânt (Fapte 1, 8; 1, 22; 2, 32; 3, 15). În centrul martiriului stă mărturia conștiinței în Duhul Sfânt: „Spun adevărul în Hristos, nu mint, martor fiindu-mi conștiința mea în Duhul Sfânt” (Rom. 9, 1). Mărturia conștiinței dă seama de sfințenia și harul lui Dumnezeu lucrătoare în ființa umană: „lauda noastră aceasta este: mărturia conștiinței noastre că am umblat în lume, și mai ales la voi, în sfințenie și în curăție dumnezeiască, nu în înțelepciune trupească, ci în harul lui Dumnezeu” (II Cor. 1, 12). Fapta legii lui Dumnezeu, sau a ascultării de Cuvântul lui Dumnezeu, apare înscrisă în inimile tuturor oamenilor prin aceeași mărturie a conștiinței (Rom. 2, 15).

90

În „Imnele Iubirii Dumnezeiești” Sfântul Simeon Noul Teolog vorbește despre dorul curățitor născut din vederea luminii divine ce-i face pe sfinți să urmeze lăuntric patimilor lui Hristos celor dătătoare de viață și înviere: „Eu pătimesc, eu sufăr dureri în sufletul meu smerit, când înăuntrul lui apare clar lumina Ta strălucitoare. Dorul iubitor se cheamă și este în mine durere”. Modelarea de sine după chipul patimilor și smereniei lui Hristos dăruiește nepătimirea, mai mult, spune în rugăciunea sa sfântul Simeon: „părtășia cu Tine în pătimiri,

urmarea faptelor Tale, smerenia Ta le aduce îndumnezeirea celor ce o caută întru cunoștință”. Împlinirea poruncilor lui Dumnezeu poate atrage după sine încercări din afară, batjocuri și rele pătimiri, care însă în mod tainic se prefac în „cinste și slavă”, tot așa cum în sfinți are loc o paradoxală preschimbare ce creează un orizont infinit de înnoire și înaintare în taina dumnezeiască: „Plinătatea lui și slava luminii va consta în înaintarea într-un abis și într-un început fără sfârșit. Și precum având pe Hristos ca Cel ce a luat chip înăuntrul lor, îi stau alături Celui ce luminează în mod neapropiat, așa sfârșitul se face în ei începutul slavei și – ca să-ți fac ideea mai clară – în sfârșit vor avea începutul și în început sfârșitul”.

91

„Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema” (Mt. 5, 9). Dreptatea însăși ajunge prin ei la împlinire, căci „roada dreptății se seamănă întru pace de cei ce lucrează pacea” (Iac. 3, 18). Mai mult, pacea launtrică este o condiție a vederii lui Dumnezeu: „Căutați pacea cu toți și sfințenia, fără de care nimeni nu va vedea pe Domnul” (Evr. 12, 14).

Dumnezeiasca pace, roadă a Duhului Sfânt (Gal. 5, 22) care covârșește orice minte și păzește inimile și cugetele (Filip. 4, 7) exprimă însăși actualizarea condiției euharistice a creației: „pacea lui Hristos, întru care ați fost chemați, ca să fiți un singur trup, să stăpânească în inimile voastre; și fiți mulțumitori” (Col. 3, 15). Iisus Hristos Însuși este pacea noastră, căci întrupându-se, a desființat în trupul Său modul vieții înstrăinate de comuniunea dumnezeiască și toată logica antagonistă ce a pătruns în fire după Cădere: „Căci El este pacea noastră, El care a

făcut din cele două – una, surpând peretele din mijloc al despărțiturii, desființând vrăjmășia în trupul Său, legea poruncilor și învățăturile ei, ca, întru Sine, pe cei doi să-i zidească într-un singur om nou și să întemeieze pacea, Și să-i împace cu Dumnezeu pe amândoi, uniți într-un trup, prin cruce, omorând prin ea vrăjmășia. Și, venind, a binevestit pace, vouă celor de departe și pace celor de aproape” (Efes. 2, 14-17).

Împărăția lui Dumnezeu este „dreptate și pace și bucurie în Duhul Sfânt” (Rom. 14, 17). Pacea dăruită de Hristos nu este o pace aparentă, înșelătoare, a compromisului și lașității, ci una care întărește inima, ajutând-o să nu se tulbure și să nu se înfricoșeze în fața încercărilor (Ioan 14, 27), ci să capete îndrăzneală spre a birui rezistența lumii actuale față de voia și iconomia lui Dumnezeu (Ioan 16, 33). Pe acest pământ, pacea este oglindirea slavei și slavosloviei cerești: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire!” (Luca 2, 14).

Este adevărat, spune Iisus Hristos: „Nu socotiți că am venit să aduc pace pe pământ; n-am venit să aduc pace, ci sabie” (Mt. 5, 34). Aceasta însă în sensul unei răsturnări a perspectivei asupra păcii, care nu mai este privită ca resemnare fatalistă cu un mod de viață străin lui Dumnezeu, cu orizont închis în moarte, ci ca tăiere a nodului gordian al egoismului și deschidere a zării vieții veșnice.

92

Spiritul martiriului creștin integrează patru dimensiuni fundamentale: purificarea dorinței, a părții poftitoare, și îndreptarea ei spre cele dumnezeiești; purificarea voinței

de putere, și îndreptarea ei spre lucrarea slujirii; purificarea capacităților sufletești de orice contrarietate și îndreptarea lor spre un câștig de sens, în direcția primirii în sine a lucrării harului divin și a desăvârșirii creației în unire cu Dumnezeu; purificarea condiției vieții spre moarte de orice conotație a mersului lumii spre distrugere și nimicnicie, și orientarea în direcția chenozei iubirii și a împlinirii în orizontul eshatologic, în care are loc trecerea ființei create prin moarte spre Viață, Adevăr, Lumină și împărtășirea de cele dumnezeiești.

93

Dimensiunea eshatologică a viețuirii este esențială pentru împlinirea și rodirea ființei umane. De multe ori această dimensiune a fost amputată din câmpul conștiinței și al culturii din cauza identificării ei cu apocalipticul văzut prin prisma unui atac de panică. În fapt, eshatologicul transcende apocalipsa, care ea însăși necesită spre a fi interpretată cum se cuvine discernământul ce face posibilă decelarea esenței sale, care este descoperirea, vederea lui Dumnezeu și a sensului istoriei în lumina celor veșnice. În creștinism, realitatea eshatologică nu este întâmpinată printr-o simplă proiecție mentală în viitor, ci este actualizată liturgic prin împărtășirea de viața sacramentală a Bisericii, de lucrarea Duhului Sfânt în Trupul lui Hristos în care putem afla, *deja*, seva învierii și a vieții veșnice. Pregustarea realității eshatologice este ceea ce ne orientează iconic spre mântuirea privită ca desăvârșire în unire cu Dumnezeu, conferind un chip pascal finalului vieții noastre.

Orizontul de așteptare al vieții creștine este pătruns de iubirea lui Dumnezeu ce-l deschide: „Zidiți-vă pe voi înșivă, întru a voastră prea sfântă credință, rugându-vă în Duhul Sfânt. Păziți-vă întru dragostea lui Dumnezeu și așteptați mila Domnului nostru Iisus Hristos, spre viață veșnică” (Iuda 1, 20-21). Iubirea este esența poruncilor dumnezeiești: „Și aceasta este iubirea, ca să umblăm după poruncile Lui; aceasta este porunca, precum ați auzit dintru început, ca să umblați întru iubire” (II In. 1, 6). Iubirea este semnul trecerii de la moarte la viață ce are loc înainte chiar de sfârșitul vieții pământești: „Noi știm că am trecut din moarte la viață, pentru că iubim pe frați; cine nu iubește pe fratele său rămâne în moarte” (I In. 3, 14). Iubirea, însă, se cere adevărată prin faptele ei și prin aderența la adevăr ce înseamnă răspunsul afirmativ la chemarea Logosului dumnezeiesc: „Fiii mei, să nu iubim cu vorba, numai din gură, ci cu fapta și cu adevărul. În aceasta vom cunoaște că suntem din adevăr și în fața lui Dumnezeu vom afla odihnă inimii noastre” (I In. 3, 18-19). Accesul la cunoașterea lui Dumnezeu este în ultimă instanță posibil doar prin iubire: „Cel ce nu iubește n-a cunoscut pe Dumnezeu, pentru că Dumnezeu este iubire” (I In. 4, 8).

Evanghelia este taina Veștii celei bune, ce deschide perspectiva vieții veșnice, pregustate de sfinții martiri. Ce este această Vestă care a schimbat la față lumea, transfigurând mersul vieții spre moarte într-o trecere a vieții

prin moarte spre Înviere? Este vestea despre Iisus (Mt. 9, 26; 11, 5), Fiul lui Dumnezeu Întrupat, „Cel ce ridică păcatul lumii” (In. 1, 29), Care a venit „să lumineze pe cei care șed în întuneric și în umbra morții și să îndrepte picioarele noastre pe calea păcii” (Lc. 1, 79).

Întruparea Fiului lui Dumnezeu în Preasfânta Fecioară Maria este vestită de Arhanghelul Gavriil, „cel ce stă înaintea lui Dumnezeu” (Lc. 1, 19), ca un prilej de bucurie mare pentru tot poporul (Lc. 2, 10). În propovăduirea Sa pământească, Iisus Hristos vestește lumii „împărăția lui Dumnezeu” (Lc. 4, 43), ceea ce urmează să facă și ucenicii Lui trimiși în toată lumea (Mt. 24, 14; Mc. 16, 15; Lc. 9, 60).

Sfinții Apostolii „vestesc întru Iisus învierea din morți” (Fapte 4, 2), nevoia vitală de pocăința ce deschide accesul spre împărăția lui Dumnezeu (Fapte 17, 30), „iertarea păcatelor” (Fapte 13, 38), „voia lui Dumnezeu” (Fapte 20, 27), „credința” (Gal. 1, 23), „lumină” (Fapte 26, 23), „calea mântuirii” (Fapte 16, 17), îndreptarea legii prin credință întru Harul Cuvântului lui Dumnezeu (Fapte 13, 38-39), „bogăția lui Hristos, de nepătruns” (Efes. 3, 8). Celor ce-L cinstesc pe Dumnezeu fără să-L fi cunoscut li se binevestește Dumnezeu Cel arătat în trup (Fapte 17, 23).

Vestirea cea bună nu se întemeiază pe înțelepciunea cuvântului omenesc (I Cor. 1, 17), ci pe „cuvântul Crucii”, care este „puterea lui Dumnezeu” (I Cor. 1, 18). Este o vestire „despre credința și dragostea” noastră (I Tesal. 3, 6), după cum spune și sfântul Apostol Ioan Teologul: „aceasta este vestea pe care ați auzit-o de la început, ca să ne iubim unul pe altul” (I In. 3, 11). În orizontul lucrurilor ultime, ni se revelează taina Evangheliei veșnice: „Și am văzut apoi alt înger, care zbura prin mijlocul cerului, având să binevestească Evanghelia veșnică celor ce locuiesc pe

pământ și la tot neamul și seminția și limba și poporul” (Apoc. 14, 6).

96

Spiritul martiriului transcende morișca eros-tanatos generată de ricoșeul minții în orizontul închis al morții, depășind acea dragoste fermentată de patimă ce suferă atracția tanatică irezistibilă, trăind intens angoasa fricii de moarte. Străpungând logica antagonistă a lumii înstrăinate de Dumnezeu, iubirea martirului e o expresie a conștiinței filiale însuflețite de Sfântul Duh, cel ce deschide și revelează orizontul infinit de înaintare în cele dumnezeiești: „Pentru că n-ați primit iarăși un duh al robiei, spre temere, ci ați primit Duhul înfierii, prin care strigăm: Avva! Părinte!” (Rom. 8, 15). Prin acest duh al iubirii filiale ne facem lăcaș al iubirii părintești, ce poartă de grijă aproapelui și întregii zidiri. Astfel, martirul iubește viața în mod plener, altruist, și din preaplinul acestui simțământ ocrotește cu „lepădare de sine”, prin „purtarea crucii” și „urmarea lui Hristos” miezul ei iconic, neperisabil, taina ei neprețuită, potențialul ei de relație și comuniune cu Dumnezeu.

97

Martirul creștin mărturisește despre Dumnezeu ca despre Viața dumnezeiască, ce dă chip și logos vieții create, și astfel îi imprimă o menire de împlinire prin participarea la taina Iubirii Treimice mai presus de fire: „Și aceasta este mărturia, că Dumnezeu ne-a dat viață veșnică și această viață este în Fiul Său” (I Ioan 5, 11).

Martiriul astfel în esența sa este o „mireasmă a vieții spre viață” (II Cor. 2, 16), o mărturisire a vieții după chipul ei, prin dumnezeiasca putere ce ne-a dăruit „toate cele ce sunt spre viață și spre bună cucernicie, făcându-ne să cunoaștem pe Cel ce ne-a chemat prin slava Sa și prin puterea Sa” (II Pt. 1, 3). Este o preaslăvire a lui Hristos în trup, „fie prin viață, fie prin moarte” (Filip. 1, 20), întrucât prin îmbrăcarea hainei Duhului Sfânt ceea ce este muritor urmează „să fie înghițit de viață” (II Cor. 5, 4), roada sa fiind „spre sfințire, iar sfârșitul, viață veșnică” (Rom. 6, 22). Fiul lui Dumnezeu S-a întrupat pentru ca omul „viață să aibă și din belșug să aibă” (Ioan 10, 10), iar împărțirea cu Dumnezeiasca Euharistie se face izvor de „viață veșnică” (Ioan 6, 54).

98

Ne îndreptăm spre momentul pascal al pășirii în veșnicie ca o înaintare în priveliștea unui martiriu. Întreaga noastră viață capătă sens prin prisma acestei treceri. Acumulările duhovnicești din timpul vieții ne pot ajuta în mod decisiv ca să ne înscriem pe curba transfigurării. Modul nostru de viață are nevoie vitală încă de pe acum de o preschimbare, posibilă prin pregustarea tainei eshatologice odată cu împărțirea dumnezeiască, prin dragoste și dăruire de sine ca un gest iconic ce, asumat cu întreaga ființă, ne așază înaintea lui Dumnezeu, trezind conștiința noastră filială. Iubirea este acel rod de la capătul drumului în care se plămădește un mod de viață pătruns de viața dumnezeiască.

Trăim în orizontul martiriului ca în iminența unui salt existențial în care provocarea decisivă este depășirea

abisului între creaturalitate și dumnezeire, prin Harul Divin. De aceea, creați fiind după chipul lui Dumnezeu, avem menirea de plămădire a vieții noastre și a universului cu care suntem consubstanțiali în mediul iubirii Treimice, potrivit condiției filiale, euharistice cu care am fost înzestrați.

Unirea cu Dumnezeu dă chip însăși libertății noastre, ce nu se mai izbește de zidul limitărilor și rezistențelor unei firi înstrăinate de cele divine, și nu mai e îmbrăcată în cămașa de forță a legilor impersonale, sau în veșmintele de piele ale vieții spre moarte (Fac. 3, 21), ci trăiește o profundă prefacere duhovnicească odată cu natura reînviată însăși. Bucuria învierii lui Hristos este cheia acestei renașteri ce răstoarnă toate așteptările disociate de taina comuniunii eshatologice, a împărtășirii mai adevărate întru Împărăția lui Dumnezeu.

Natura universală așteaptă acest moment ca pe unul eliberator, suspinând după părtașia la slava fiilor lui Dumnezeu (Rom. 8, 21-22). De aceea, apropierea de Creator este cerută de însuși trupul nostru, de însuși cosmosul în care trăim, și criza relației cu Dumnezeu este în același timp o criză a relației cu natura. În acest sens, orice naturalism contrar tainei lui Dumnezeu pecetluite în creație sau lipsit de deschiderea față de ea exprimă o atitudine antinaturală mascată.

Martiriul este o mărturie despre dragostea Sfintei Treimi, a Maicii Domnului, a sfinților, ce constituie liantul duhovnicesc al familiei cosmice: umanitate, îngeri, natură. Iar modul de a fi al iubirii în lume este smerenia, cea care

are ca esență gestul iconic de privire a oamenilor, a îngerilor, a ființelor naturii ca pe un alt sine, purtător de logos și chip dumnezeiesc. Pentru rodirea acestei iubiri martirul își sfințește viața sa întru adevăr, după asemănarea lui Hristos (Ioan 17, 19). În condiția actuală a lumii, lumea este marcată indefinit de angoasa nevederii lui Dumnezeu, ce se traduce prin simțământul de singurătate existențială și nostalgia intensă a chipului după Arhechipul divin. Viața trăită în orizontul martiriului, ca mărturie a dragostei lui Dumnezeu, este asemuită unei treceri prin chinurile facerii spre a afla vederea lui Dumnezeu – singurul lucru care poate stinge tristețea apăsătoare a acestei singurătăți transcendente – și bucuria inimii, pe care „nimeni nu o va lua de la voi” (Ioan 16, 22).

100

Dispoziția autentică a mărturisirii nu este guvernată de o logică a prestigiosului, cum ar putea să pară, ci de o logică a smeririi sau micșorării de sine iubitoare (Ioan 3, 30), în favoarea punerii în prim-plan a dragostei dumnezeiești. De aceea se însoțește cu discreția, cu purtarea de grijă față de toate amănuntele vieții și față de cele mai mici, cu rugăciunea și închinarea săvârșite în taina inimii, cu o credință probată prin faptele bune săvârșite „încât să nu știe stânga ce face dreapta” (Matei 6, 3), cu conștiința că mântuirea este un dar de la Dumnezeu (Efes. 2, 8). Dată fiind alcătuirea iconică a ființei create, suprafirescul unirii cu Dumnezeu este, în mod paradoxal, chipul regăsirii firescului său autentic.

Acatistul Sfinților Martiri

După obișnuitul început:

Tropar, Glasul 1

Viața nestricăcioasă v-a încununat, Sfinților Martiri ai lui Hristos, lăcaș Sfintei Treimi arătându-vă. Cu nor de mărturii ne-ați luminat calea spre trecerea înfricoșată din hotarul celor veșnice, spre rodul învierii călăuzindu-ne, și cu părintească dragoste pentru lumea toată neîncetat vă rugați.

Condacul 1

Nimic nu v-a putut despărți de dragostea lui Hristos pentru care ați pățimit toate, întăriți fiind de Duhul cel Preasfânt, întru care ați strigat: *Avva, Părinte!* Pentru aceasta, având înaintea icoana vieții voastre sfinte, strigăm: **Bucurați-vă, sfinților martiri, chipul trecerii prin moarte spre Înviere!**

Icosul 1

În priveliștea lumii ați adus taina dumnezeiască ce întru voi a luat chip, ca o icoană a unirii creației cu Dumnezeu ce ne stă înaintea și din care cu toții luăm lumina învierii.

Bucurați-vă, altare ale dragostei dumnezeiești;
Bucurați-vă, făclii ale credinței strălucite de har;
Bucurați-vă, trecere peste abisul dintre nimicnicie și bogăția slavei;
Bucurați-vă, călăuze spre hotarul de taină al întâlnirii lumii cu Dumnezeu;
Bucurați-vă, purtare a stâlpărilor de fapte bune;
Bucurați-vă, umblare în cărările poruncilor lui Dumnezeu;
Bucurați-vă, smerenie în care ia chip Hristos;
Bucurați-vă, bucurie neumbrită de spectrul păcatului;
Bucurați-vă, fii ai lumii născuți de Sus;
Bucurați-vă, fii ai lui Dumnezeu ce renașteți lumea în lumina dumnezeiască;
Bucurați-vă, brațe părintești preaiubitoare;
Bucurați-vă, roduri ale Pomului Vieții;
Bucurați-vă, sfinților martiri, chipul trecerii prin moarte spre Înviere!

Condacul 2

Prin încercări și pătimiri ați trecut cu cuget senin, încredințându-vă lui Dumnezeu, și cele veșnice în voi au dat rod de bună mireasmă, spre bucuria cântării de **Aliluia!**

Icosul 2

În hotarul trecerii de la viață la moarte ați văzut bogăția slavei întru care lumea se înnoiește și chipul făpturii se luminează, ca o icoană a Fiului dumnezeiesc întrupat.

Bucurați-vă, semănare cu lacrimi dumnezeiești;
Bucurați-vă, secerare a spicelor întru bucuria vieții
veșnice;
Bucurați-vă, chipuri ale iubirii dumnezeiești;
Bucurați-vă, candelile ale isihiei;
Bucurați-vă, frumusețe a virtuților încununată de
dragoste;
Bucurați-vă, rugăciune pentru toată lumea;
Bucurați-vă, purtare în inimă a cerului slavei;
Bucurați-vă, grabnic ajutor al celor în nevoie;
Bucurați-vă, aplecare plină de grijă spre făptura
deznădăjduită;
Bucurați-vă, milostivire mișcată de suspinul Duhului
Sfânt;
Bucurați-vă, izvoare de har în lumea secătuită;
Bucurați-vă, punți între pământ și cer;
**Bucurați-vă, sfinților martiri, chipul trecerii prin
moarte spre Înviere!**

Condacul 3

Toate lipsurile și suferințele le-ați socotit ca pe nimica
față de dorul pe care numai vederea lui Dumnezeu îl alină,
în cântarea de **Aliluia!**

Icosul 3

Cu iubire ați covârșit răul lumii, ajutând pe mulți să-și
descopere chipul cel umbrat de patimi, și să devină făptură
nouă, întru bucuria Duhului Sfânt.

Bucurați-vă, ruguri aprinse ale iubirii dumnezeiești;
Bucurați-vă, trup și suflet făcute scară a virtuților;

Bucurați-vă, pomi ai smereniei, cu rădăcinile în Dumnezeu;

Bucurați-vă, înnoire continuă a minții;

Bucurați-vă, priveghere în așteptarea Mirelui divin;

Bucurați-vă, simțire înțelegătoare a tainei;

Bucurați-vă, curăție alipită numai de bine;

Bucurați-vă, cunoaștere nepătimitoare a răului;

Bucurați-vă, nădejde în care strălucește credința;

Bucurați-vă, credință în care strălucește dragostea;

Bucurați-vă, dragoste purtătoare de chip dumnezeiesc;

Bucurați-vă, icoane de pururea închinare;

Bucurați-vă, sfinților martiri, chipul trecerii prin moarte spre Înviere!

Condacul 4

Cine poate spune nevoințele voastre de toată vremea, în care iubirea lui Dumnezeu și iubirea omenească s-au împletit și lumea și-a aflat odihna în cântarea de **Aliluia!**

Icosul 4

Martori ai Învierii lui Hristos v-ați făcut, prin care toată neputința firii s-a vindecat și preschimbarea dumnezeiască a devenit cu putință.

Bucurați-vă, martori ai Nașterii lui Dumnezeu în lume;

Bucurați-vă, martori ai Sfințelor Patimi ale lui Hristos;

Bucurați-vă, martori ai Schimbării la Față a Domnului;

Bucurați-vă, martori ai Înălțării Lui la Cer;

Bucurați-vă, martori ai Pogorârii Duhului Sfânt;

Bucurați-vă, martori ai dragostei necuprinse de moarte;

Bucurați-vă, martori ai vieții nesticăcioase;
Bucurați-vă, martori ai împărtășirii dumnezeiești;
Bucurați-vă, martori ai luminii neînserate;
Bucurați-vă, martori ai tainei necuprinse de minte;
Bucurați-vă, martori ai păcii fără hotar;
Bucurați-vă, martori ai Împărăției Cerurilor;

Bucurați-vă, sfinților martiri, chipul trecerii prin moarte spre Înviere!

Condacul 5

Mai mult decât pătimirile trupului ați simțit durerea despărțirii lumii de Dumnezeu, pe care ați alinat-o cu gestul vostru de dăruire și cântarea neîncetată de **Aliluia!**

Icosul 5

Izvoare purea curgătoare de apă vie aflînd, le-ați revărsat peste lume, ca să cunoască adâncul milostivirii divine, ce niciodată nu ne părăsește, ci în întâmpinarea noastră purea cu iubire părintească aleargă.

Bucurați-vă, căutare a oii pierdute;
Bucurați-vă, întoarcere a fiilor risipitori;
Bucurați-vă, vindecare a celor bolnavi;
Bucurați-vă, ridicare a celor căzuți;
Bucurați-vă, călăuzire a celor rătăciți;
Bucurați-vă, alinare a celor îndurerați;
Bucurați-vă, potolire a întristării;
Bucurați-vă, oprire a păcatului;
Bucurați-vă, curățire prin dumnezeiescul dor;
Bucurați-vă, dorire învăpăiată de harul divin;
Bucurați-vă, următorilor ai voci Sfintei Treimi;

Bucurați-vă, purtătorilor de Dumnezeu;
**Bucurați-vă, sfinților martiri, chipul trecerii prin
moarte spre Înviere!**

Condacul 6

Toată vrăjmășia păcatului s-a topit la atingerea razei dumnezeiești ce a strălucit din inima voastră, încât dulcea primăvară a Învierii a dezmoțit pământul înghețat al firii, făcând să răsară peste tot cântarea de **Aliluia!**

Icosul 6

Mai mari decât toate minunile au fost smerenia și dragostea voastră, ce arată pe Dumnezeu ca într-o icoană, în care lumea se salvează din potopul stricăciunii.

Bucurați-vă, vieți eliberate de legăturile patimilor;
Bucurați-vă, libertate ce cunoaște necuprinsul tainei dumnezeiești;

Bucurați-vă, cer și pământ nou;

Bucurați-vă, vedere netâlcuită;

Bucurați-vă, simțire negrăită;

Bucurați-vă, înțelegere necuprinsă de minte;

Bucurați-vă, duhuri învăpăiate de har;

Bucurați-vă, purtători ai Crucii;

Bucurați-vă, următori lui Hristos;

Bucurați-vă, inimi mai cuprinzătoare decât cerurile;

Bucurați-vă, plămadă a vieții îndumnezeite;

Bucurați-vă, pietre vii așezate la temelie Bisericii;

**Bucurați-vă, sfinților martiri, chipul trecerii prin
moarte spre Înviere!**

Condacul 7

Ați trecut prin lume ca o rază necuprinsă de întuneric ce ne încălzește pururea inimile, întărindu-ne în credință, însuflețindu-ne nădejdea și atrăgându-ne spre iubirea dumnezeiască, ce ne-a creat și ne poartă de grijă. Pentru aceasta cântări de laudă și mulțumire vă aducem, sfinților martiri, și împreună cu voi cântăm: **Aliluia!** (de 3 ori)

Apoi **Icosul 1** și **Condacul 1**.

Scriptură și Isihasm (note de lectură)

1

Isihia înseamnă în sens creștin liniște, odihnă sau pace provenind din simțirea înțelegătoare a prezenței lui Dumnezeu. În Sfânta Scriptură există numeroase exemple ce indică importanța regăsirii unui mod de viață în care alcătuirea iconică a firii create să-și poată exprima potențialitățile și menirea sa de unire cu cele dumnezeiești în mediul isihiei.

Sfântul Apostol Petru îndeamnă: „Cel ce voiește să iubească viața și să vadă zile bune să-și oprească limba de la rău și buzele sale să nu grăiască vicleșug; să se ferească de rău și să facă bine; să caute *pacea* și s-o urmeze” (I Pt. 3, 10-11).

La rândul său, Sfântul Apostol Pavel sfătuiește pe tesaloniceni: „să râvniți ca să trăiți în *liniște*, să faceți fiecare cele ale sale și să lucrați cu mâinile voastre” (I Tesal. 4, 11). Iar romanilor le cere rugăciunile: „ca să vin la voi cu bucurie prin voia lui Dumnezeu și să-mi găsească *liniștea* împreună cu voi” (Rom. 15, 32).

Sfântul Apostol Ioan ne arată că odihna inimii exprimă iubirea lucrătoare prin fapte în lumina adevărului: „Fiii mei, să nu iubim cu vorba, numai din gură, ci cu fapta și cu adevărul. În aceasta vom cunoaște că suntem din adevăr și în fața lui Dumnezeu vom afla *odihna* inimii noastre” (I In. 18-19).

2

Sfântul Prooroc David spune: „Ferește-te de rău și fă bine, caută pacea și o urmează pe ea” (Ps. 33, 13). *Pacea* este de asemenea un dar comunitar: „Domnul tărie poporului Său va da, Domnul va binecuvânta pe poporul Său cu pace” (Ps. 28, 11), și expresia însoțirii de taină a virtuților, precum spune psalmistul: „Mila și adevărul s-au întâmpinat, dreptatea și pacea s-au sărutat” (Ps. 84, 11). Ea reflectă de asemenea alcătuirea iconică a omului, condiția sa de hotar între lume și Dumnezeu, Cel ce pune la hotarele sale *pace* (Ps. 147, 3). *Pacea* descoperă astfel taina pascală a vieții actuale, de trecere în hotarul veșniciei, unde făptura unită cu Dumnezeu se mută spre un mod de viață caracterizat de abolirea antagonismului generat de Cădere, între părți ale ființei create scindate de patimi.

3

Pe Muntele lui Dumnezeu, Horeb, Dumnezeu i se arată Proorocului Ilie Tesviteanul, spunându-i: „Ieși și stai pe munte înaintea feței Domnului! Că iată Domnul va trece; și înaintea Lui va fi vijelie năprasnică ce va despica munții și va sfărâma stâncile, dar Domnul nu va fi în vijelie. După vijelie va fi cutremur, dar Domnul nu va fi în cutremur; după cutremur va fi foc, dar nici în foc nu va fi Domnul. Iar după foc va fi adiere de vânt lin și acolo va fi Domnul” (III Regi 11-12). *Adierea subțire*, care este mediul simțirii prezenței lui Dumnezeu, închipuie tocmai dincolo de orice zbugium lumesc și forță dezlănțuită a naturii, dincolo de simbolizarea puterii divine copleșitoare,

viața isihastă, intimitatea în raport cu cele mai presus de fire, respirația liniștită a sufletului viu, în care Dumnezeu cel iubitor se oglindește ca într-o icoană. *Isihia* este tocmai regăsirea tainei creației în care „Duhul lui Dumnezeu Se purta pe deasupra apelor” (Fac. 1, 2), prin acea simțire înțelegătoare a conștiinței încălzite de razele harului divin.

4

Imaginea biblică în care chipul omului a fost insuflat de Dumnezeu: „Atunci, luând Domnul Dumnezeu țărână din pământ, a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață și s-a făcut omul ființă vie” (Fac. 2, 7) exprimă legătura intimă între suflarea de viață și chipul ființei, ca o reflectare iconică a legăturii dintre Duhul Sfânt și Logosul lui Dumnezeu. Această legătură este fructificată în isihasm prin acordarea rugăciunii inimii: „Doamne Isuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul” (una din variantele sale) cu respirația. În fond, rugăciunea isihastă constituie o recunoaștere și o invocare concisă a lucrării dumnezeiești nedespărțite a Sfintei Treimi.

Chemarea numelui lui Dumnezeu este un gest iconic fundamental al creștinismului. Sfântul Apostol Pavel îndeamnă pe coloseni: „Orice ați face, cu cuvântul sau cu lucrul, toate să le faceți în numele Domnului Iisus și prin El să mulțumiți lui Dumnezeu-Tatăl” (Col. 3, 17). Iar efesenilor le spune să unească această chemare cu o atitudine euharistică, de mulțumire pentru darurile economiei și ale iubirii divine: „Vorbiți între voi în psalmi și în laude și în cântări duhovnicești, lăudând și cântând Domnului, în inimile voastre, mulțumind totdeauna pentru toate întru

numele Domnului nostru Iisus Hristos, lui Dumnezeu (și) Tatăl” (Efes. 5, 19-20).

Chemarea numelui Domnului este totodată o venire la prezență a rugătorului, o conștientizare a venirii sale în sine, cu alte cuvinte o așezare a sa în lumina conștiinței luminate de har și a binecuvântării dumnezeiești. Vedem cum, la Sărbătoarea Floriilor, cu prilejul intrării Domnului în Ierusalim, oamenii, cu mic cu mare „au luat ramuri de finic și au ieșit întru întâmpinarea Lui și strigau: Osana! Binecuvântat este Cel ce vine întru numele Domnului, Împăratul lui Israel!” (Ioan 12, 13).

5

În *Cântarea Cântărilor* dragostea curată, „ca moartea de tare” (Cântarea Cântărilor 8, 6), se exprimă printr-un adânc simțământ de pace: „în ochii lui eu am aflat pacea” (Cântarea Cântărilor 8, 10). Pacea reflectă de asemenea condiția filială a omului în raport cu Dumnezeu: „Feriți-vă făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema” (Matei 5, 9). Pacea autentică a inimii nu este însă o manifestare a compromisului, căci, spune Hristos: „Pace vă las vouă, pacea Mea o dau vouă, nu precum dă lumea vă dau Eu. Să nu se tulbure inima voastră, nici să se înfricoșeze” (Ioan 14, 27). Pacea lăuntrică născută de urmarea cuvintelor lui Hristos și viața întru El dă astfel puterea de a birui cugetul lumesc pătimas: „Acestea vi le-am grăit, ca întru Mine pace să aveți. În lume necazuri veți avea; dar îndrăzniți. Eu am biruit lumea” (Ioan 16, 33). Pacea este Evanghelia Însăși a Învierii, căci după ce Hristos cel înviat li s-a arătat lui Luca și Cleopa, pe când

aceștia istoriseau „cele petrecute pe cale și cum a fost cunoscut de ei la frângerea pâinii, (...) El a stat în mijlocul lor și le-a zis: Pace vouă” (Luca 24, 35-36). Chemarea la viața dumnezeiască – le spune Sfântul Apostol Pavel efesenilor – este de a umbla cu vrednicie, „cu toată smerenia și blândețea, cu îndelungă-răbdare, îngăduindu-vă unii pe alții în iubire, silindu-vă să păziți unitatea Duhului, întru legătura păcii” (Efes. 4, 1-3). Această unitate a Duhului Sfânt se extinde în perspectivă eshatologică la întreaga făptură, întrucât „lupul va paște la un loc cu mielul, leul va mânca paie ca boul și șarpele cu țărână se va hrăni. Nimic rău și vătămător nu va fi în muntele Meu cel sfânt”, zice Domnul” (Isaia 65, 25).

6

Gestul Sfântului Apostol Ioan, care la Cina cea de Taină și-a rezemat capul de pieptul lui Iisus este emblematic pentru practica isihastă. Minteă umană își află astfel odihna în conștiința originii suprafirești a creației, în „omul cel tainic al inimii, întru nesticăcioasa podoabă a duhului blând și liniștit, care este de mare preț înaintea lui Dumnezeu” (I Petru 3, 4). Această stare de spirit transcendente condiția unei lumi îngrădite de orizontul morții și sfâșiate de logica luptei, pentru că, spune Iisus Hristos Însuși, „Împărăția Mea nu este din lumea aceasta. Dacă împărăția Mea ar fi din lumea aceasta, slujitorii Mei s-ar fi luptat ca să nu fiu predat iudeilor. Dar acum împărăția Mea nu este de aici” (Ioan 18, 36).

7

Dumnezeu spune prin gura Proorocului Isaia: „liniștea și nădejdea sunt vârtutea voastră” (Isaia 30, 15) și, de asemenea „pacea va fi lucrul dreptății, roada dreptății va fi liniștea și nădejdea în veci de veci” (Isaia 32, 17). „Fă-mi binele acesta în Domnul; liniștește inima mea în Hristos!” este rugămintea Sfântului Apostol Pavel din Epistola sa către Filimon (Fil. 1, 20). Iar romanilor le cere rugăciunile: „ca să vin la voi cu bucurie prin voia lui Dumnezeu și să-mi găsesc liniștea împreună cu voi” (Rom. 15, 32). Hristos potolește dezlănțuirea stihilor creației, atunci când, „sculându-Se, a certat vântul și a poruncit mării: Taci! Încetează! Și vântul s-a potolit și s-a făcut liniște mare” (Marcu 4, 39), arătând că taina isihiei dumnezeiești liniștește suspinul, zbuciumul și tulburarea întregii făpturi. Liniștea sau isihia divină este semnul întrepătrunderii dintre lucrarea creației și cea a lui Dumnezeu în modul comuniunii.

8

În creștinism, isihia este în mod profund legată de dezvoltarea unei capacități de simțire înțelegătoare a tainei, dată în cunoștință prin descoperire (Efes. 3, 3). Esența Evangheliei creștine stă, după Sfântul Apostol Pavel, în actul prin care se propovăduiește „înțelepciunea de taină a lui Dumnezeu, ascunsă, pe care Dumnezeu a rânduit-o mai înainte de veci, spre slava noastră” (I Cor. 2, 7). Dumnezeu Însuși este „descoperitorul tainelor” (Daniel 2, 47), prin care omul cunoaște „gândurile inimii sale” (Daniel 2, 30). Taina Evangheliei este „taina împărăției lui

Dumnezeu” (Marcu 4, 11), taina dreptei credințe: „Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptat în Duhul, a fost văzut de îngeri, S-a propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume, S-a înălțat întru slavă” (I Tim. 3, 16), ce se cuvine a fi păstrată „în cuget curat” (I Tim. 3, 9).

9

Modul de viață îmbrățișat de isihasm este cel al eshatologiei inaugurate de Învierea lui Hristos, așteptând, „potrivit făgăduințelor Lui, ceruri noi și pământ nou, în care locuiește dreptatea” (II Pt. 3, 13; cf. Isaia 65, 17). Este o dreptate mai presus de Lege, una a restabilirii ordinii iconice a creației, căci „ne-am desfăcut de Lege”, ca „să slujim întru înnoirea Duhului” (Rom. 7, 6). Răsturnarea concepției asupra existenței încetățenite într-o lume ce uită de orizontul împărăției lui Dumnezeu constituie tocmai așezarea în perspectiva mântuirii sau desăvârșirii creației prin „înnoirea Duhului Sfânt” (Tit 3, 5), ce dăruiește „înnoirea minții” (Rom. 12, 2). Schimbarea preconcepțiilor și deprinderilor solidare cu o lume ce se învechește iremediabil, sfârșind în moarte, cere o „moarte” față de dorința înstrăinată de harul și slava lui Dumnezeu, pentru ca, „precum Hristos a înviat din morți, prin slava Tatălui, așa să umblăm și noi întru înnoirea vieții” (Rom. 6, 4). De aceea, isihasmul nu invită la o pace statică, încremenită, ci la un dinamism marcat de *metanoia* (schimbarea minții), de gestul iconic al vederii lui Dumnezeu întru care are loc prefacerea dumnezeiască: „Iar noi toți, privind ca în oglindă, cu fața descoperită, slava Domnului, ne prefacem în același chip din slavă în slavă, ca de la Duhul Domnului” (II Cor. 3, 18).

În constelația modului de viață isihast se numără darul, ce invocă harul dumnezeiesc: „După darul pe care l-a primit fiecare, slujiți unii altora, ca niște buni iconomi ai harului celui de multe feluri al lui Dumnezeu” (I Pt. 4, 10). Gestul de dăruire poartă în sine marca paternității dumnezeiești, pecetea iconică a darului divin, întrucât: „Toată darea cea bună și tot darul desăvârșit de sus este, pogorându-se de la Părintele luminilor, la Care nu este schimbare sau umbră de mutare” (Iacov 1, 17). Iar Dumnezeu nu uită, spune Sfântul Apostol Pavel în Epistola sa către Evrei, „lucrul vostru și dragostea pe care ați arătat-o pentru numele Lui” (Evr. 6, 10). Mântuirea însăși este „darul lui Dumnezeu”, primit „în har”, „prin credință” (Evr. 2, 8), harul fiind dat fiecăruia „după măsura darului lui Hristos” (Efes. 4, 7). Conștiința viețuirii în iconomia darului dumnezeiesc se face „prilej de mulțumire” (II Cor. 1, 11; „Iar lui Dumnezeu mulțumire pentru darul Său cel negrăit” – II Cor. 9, 15), darul fiind slujit cu rugăciune (II Cor. 8, 6), din dragoste (darul cu aroma veșniciei, întrucât, dacă „proorociile se vor desființa, darul limbilor va înceta, știința se va sfârși”, „dragostea nu cade niciodată” – I Cor. 13, 8), „spre slava Domnului” (II Cor. 8, 19). Din atitudinea euharistică de mulțumire către Dumnezeu în gestul dăruirii de sine izvorăște isihia dumnezeiască.

Taina experienței întâlnirii cu Dumnezeu preschimbă în mod profund mintea umană, ajutând-o să înțeleagă cursul frământat al vremelniciei în lumina realităților veșnice:

„Cu adevărat, am vorbit fără să înțeleg despre lucruri prea minunate pentru mine și nu știam. (...) Din spusele unora și altora auzisem despre Tine, dar acum ochiul meu Te-a văzut” (Iov 42, 3, 5). Vederea de taină a lui Dumnezeu face posibilă aderența launtrică la bine, întrucât „cel ce face bine din Dumnezeu este; cel ce face rău n-a văzut pe Dumnezeu” (III Ioan 1, 11). În modul ei paradoxal de cuprindere a unei realități negrăite, vederea lui Dumnezeu își are expresia fidelă în acea iubire prin care „Dumnezeu rămâne întru noi și dragostea Lui în noi este desăvârșită” (I Ioan 4, 12).

12

Isihia dumnezeiască nu este o liniște de mormânt, apatică, seacă, ci se face la rândul ei, cu puterea dragostei, un izvor de pace și bucurie a inimii, așa cum arată Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Filimon: „am avut multă bucurie și mângâiere, din dragostea ta, întrucât inimile sfinților s-au odihnit prin tine, frate” (Fil. 7). Propovăduind taina lui Hristos, „ucenicii se umpleau de bucurie și de Duh Sfânt” (Fapte 13, 52), „împărtășindu-se cu Sfintele Taine întru bucurie și întru curăția inimii” (Fapte 2, 46). Așezarea conștiinței în lumina Feței Domnului „umple de bucurie sufletul”, făcând „cunoscute căile vieții” (Fapte 2, 28). Purtarea Crucii în mijlocul vârtejului lumii curgătoare spre moarte constituie o sursă paradoxală de odihnă: „Luați jugul Meu asupra voastră și învățați-vă de la Mine, că sunt blând și smerit cu inima și veți găsi odihnă sufletelor voastre” (Matei 11, 29). Experiența întâlnirii cu Hristos cel înviat, în pragul mormântului gol, a stârnit în inima mironosițelor „frică și bucurie mare” (Matei 28, 8),

odată cu dorința de a împărtăși celorlalți ucenici vestea cea mai presus de fire a Învierii lui Hristos. Frică pentru străina vedere și covârșirea modului actual de viață al firii create, bucurie pentru copleșirea morții de către Viață.

13

Pentru a păstra aprinsă în spirit flacăra isihiei, este nevoie de trezvie, după cum sfătuiește Sfântul Apostol Petru: „încingând mijloacele cugetului vostru, trezindu-vă, nădăjduiți desăvârșit în harul care vi se va da vouă, la arătarea lui Iisus Hristos” (I Pt. 1, 13). „Treziiți-vă cum se cuvine și nu păcătuți”, îndeamnă și sfântul Apostol Pavel pe corinteni (I Cor. 15, 34), iar ucenicului său Timotei îi spune: „fii treaz în toate, suferă răul, fă lucru de evanghelist” (II Tim. 4, 5). Pătimitura pentru dragostea lui Hristos este mai bună decât „dulceața cea trecătoare a păcatului” (Evr. 11, 25), care lucrând în chip înșelător învârtosează simțirea inimii (Evr. 3, 13).

14

Isihia dumnezeiască este de asemenea o expresie a libertății lăuntrice. Condiționările exterioare și cele interioare pot genera o stare de conflictualitate resimțită ca o tulburare de fond a conștiinței ce afectează gradul de libertate al ființei create. Însă omul a fost chemat de Dumnezeu la libertate, împlinită în gestul slujirii reciproce prin iubire (Gal. 5, 13). Caracterul constrângător al condiționărilor din câmpul creației poate fi copleșit numai de prezența dumnezeiască, căci „Domnul este Duh, și unde

este Duhul Domnului, acolo este libertate” (II Cor. 3, 17). Sfântul Duh este acoperământul autenticei libertăți: „Duhul Domnului este peste Mine, că Domnul M-a uns să binevestesc săracilor, M-a trimis să vindec pe cei cu inima zdrobită, să propovăduiesc celor robiți slobozire și celor prinși în război libertate” (Isaia 61, 1). Libertatea se desființează atunci când apare ca „acoperământ al răutății” (I Pt. 2, 16), cu alte cuvinte ca un prilej de a săvârși răul, întrucât aceasta echivalează cu o prindere „în jugul robiei” (Gal. 5, 1), numită de sfântul Apostol Petru „robia stricăciunii” (II Pt. 2, 19). Eliberarea din această robie este așteptată de toată făptura, întrucât „făptura însăși se va izbăvi din robia stricăciunii, ca să fie părtașă la libertatea măririi fiilor lui Dumnezeu” (Rom. 8, 21). „Stați deci tari în libertatea cu care Hristos ne-a făcut liberi” (Gal. 5, 1), îndeamnă Sfântul Apostol Pavel. Iisus Hristos arată o profundă relație între rămânerea în adevăr sau cunoașterea participativă a lui și simțământul de libertate a ființei: „Și veți cunoaște adevărul, iar adevărul vă va face liberi” (Ioan 8, 32). Adevărul dumnezeiesc este mai presus de relativitate întrucât nu se reduce la o simplă idee, sau la un punct de vedere, sau la o reprezentare a minții umane, ci este Însuși Fiul lui Dumnezeu, „Calea, Adevărul și Viața” (Ioan 14, 6), astfel încât „dacă Fiul vă va face liberi, liberi veți fi într-adevăr (Ioan 8, 36). Libertatea duhului nu înseamnă o desființare a tuturor condiționărilor, ci o conștientizare și asumare a sensului iconomiei divine și o transfigurare a stării de spirit, eliberată de apăsarea condiționărilor lumii în lumina realităților veșnice.

Starea de întunecare și reactivitate negativă a psihicului uman se liniștește prin lucrarea virtuților isihiei: „Îmbrăcați-vă, dar, ca aleși ai lui Dumnezeu, sfinți și prea iubiți, cu milostivirile îndurării, cu bunătate, cu smerenie, cu blândețe, cu îndelungă-răbdare” (Col. 3, 12). Sfântul Apostol Pavel îndeamnă, de asemenea, pe efeseni: „să umblați cu vrednicie, după chemarea cu care ați fost chemați, cu toată smerenia și blândețea, cu îndelungă-răbdare, îngăduindu-vă unii pe alții în iubire” (Efes. 4, 1-2). În această stare de spirit se evidențiază cuprinderea reciprocă, organică, între adevăr și iubire, încât „ținând adevărul, în iubire, să creștem întru toate pentru El, Care este capul – Hristos. Din El, tot trupul bine alcătuit și bine încheiat, prin toate legăturile care îi dau tărie, își săvârșește creșterea, potrivit lucrării măsurate fiecăruia din mădulare, și se zidește întru dragoste” (Efes. 4, 15-16). Unul din efectele cugetului pătimăș este de a întreține o stare de fond reziduală ce tulbură activitatea conștiinței, împiedicând să se manifeste atât discernământul, cât și voința de alipire la bine. Reactivitatea negativă a psihicului împiedică activarea potențelor de chip ale ființei, a condiției sale euharistice, și tocmai de aceea, eliberându-ne de acest fond parazitar, ne regăsim capacitatea de prefacere a ființei create după asemănarea dumnezeiască: „Cât despre noi, cetatea noastră este în ceruri, de unde și așteptăm Mântuitor, pe Domnul Iisus Hristos, Care va schimba la înfățișare trupul smereniei noastre ca să fie asemenea trupului slavei Sale” (Filip. 3, 20-21).

Lucrarea isihiei presupune desprinderea de un mod de viață marcat de logica antagonistă a afirmării de sine în opoziție cu alteritatea și îmbrățișarea unui mod de viață al afirmării de sine în comuniune cu celălalt, privit în lumina chipului dumnezeiesc. De aceea, un gest iconic fundamental este oprirea reactivității contrare, amplificată de răsplătirea răului cu rău: „Nu răsplățiți răul cu rău sau ocară cu ocară, ci, dimpotrivă, binecuvântați, căci spre aceasta ați fost chemați, ca să moșteniți binecuvântarea” (I Pt. 3, 9). Sfântul Apostol Pavel remarcă la rândul său: „Luați seama să nu răsplătească cineva cuiva răul cu rău, ci totdeauna să urmați cele bune unul față de altul și față de toți” (I Tesal. 5, 15). Romanilor le spune: „Nu răsplățiți nimănui răul cu rău. Purtați grijă de cele bune înaintea tuturor oamenilor” (Rom. 12, 17) și: „Nu te lăsa biruit de rău, ci biruiește răul cu binele” (Rom. 12, 21). Acest mod de viață este propriu dragostei, întrucât „dragostea nu se poartă cu necuviință, nu caută ale sale, nu se aprinde de mânie, nu gândește răul” (I Cor. 13, 5).

Logica dreptății formale și a satisfacției revanșei este abolită de legământul iubirii, cerut de cuvântul lui Iisus Hristos: „Ați auzit că s-a zis: ‘Ochi pentru ochi și dinte pentru dinte’. Eu însă vă spun vouă: Nu vă împotriviți celui rău; iar cui te lovește peste obrazul drept, întoarce-i și pe celălalt. Celui ce voiește să se judece cu tine și să-ți ia haina, lasă-i și cămașa. Iar de te va sili cineva să mergi o milă, mergi cu el două. Celui care cere de la tine, dă-i; și de la cel ce voiește să se împrumute de la tine, nu întoarce fața ta. Ați auzit că s-a zis: ‘Să iubești pe aproapele tău și să urăști pe vrăjmașul tău’. Iar Eu zic vouă: Iubiți pe

vrăjmașii voștri, binecuvântați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă vatămă și vă prigonesc, ca să fiți fiii Tatălui vostru Celui din ceruri, că El face să răsară soarele și peste cei răi și peste cei buni și trimite ploaie peste cei dreپți și peste cei nedreپți” (Mt. 5, 38-45).

17

Isihia se naște din însăși mângâierea Duhului Sfânt, întru care se zidește Biserica: „Biserica, în toată Iudeea și Galileea și Samaria, avea pace, zidindu-se și umblând în frica de Domnul, și sporea prin mângâierea Duhului Sfânt” (Fapte 9, 31). Mângâierea divină vine și din aderența lăuntrică la cuvântul Scripturii, „căci toate câte s-au scris mai înainte, s-au scris spre învățătura noastră, ca prin răbdarea și mângâierea, care vin din Scripturi, să avem nădejde” (Rom. 15, 4). Aceasta exprimă capacitatea de modelare iconică a omului după chipul Sfintei Treimi și al chenozei iubirii dumnezeiești, de la care vine toată mângâierea: „Binecuvântat este Dumnezeu și Tatăl Domnului nostru Iisus Hristos, Părintele îndurărilor și Dumnezeu al toată mângâierea, Cel ce ne mângâie pe noi în tot necazul nostru, ca să putem să mângâiem și noi pe cei care se află în tot necazul, prin mângâierea cu care noi înșine suntem mângâiați de Dumnezeu” (II Cor. 1, 3-4). Alipirea făpturii la binele dumnezeiesc este scopul Întrupării lui Hristos, a asumării creației în însuși Trupul Său: „Însuși Domnul nostru Iisus Hristos și Dumnezeu Tatăl nostru, Care ne-a iubit pe noi și ne-a dat, prin har, veșnică mângâiere și bună nădejde, să mângâie inimile voastre și să vă întărească, la

tot lucrul și cuvântul bun” (II Tesal. 2, 16-17). Întoarcerea cu fața spre Dumnezeu, care echivalează cu o ieșire din robia patimilor, se face astfel izvor de mângâiere veșnică: „Când a întors Domnul robia Sionului ne-am umplut de mângâiere” (Ps. 125, 1). Îngerului ce invoca în rugăciuni milostivirea lui Dumnezeu, „Domnul i-a răspuns cu cuvinte de mângâiere” (Zaharia 1, 13).

18

Dumnezeu i-a arătat Proorocului Moise slava Sa; „pentru credința și pentru blândețea lui l-a sfințit; l-a ales pe el din toți muritorii, l-a făcut să audă glasul Său și l-a băgat pe el în norul de pe munte” (Isus Sirah 45, 4-5). Schimbarea la Față a lui Iisus Hristos înaintea ucenicilor Săi pe muntele Tabor a trezit în inima ucenicilor o dorință nespusă de a înveșnici clipa: „Și S-a schimbat la față, înaintea lor, și a strălucit fața Lui ca soarele, iar veșmintele Lui s-au făcut albe ca lumina. Și iată, Moise și Ilie s-au arătat lor, vorbind cu El. Și, răspunzând, Petru a zis lui Iisus: Doamne, bine este să fim noi aici; dacă voiești, voi face aici trei colibe: Ție una, și lui Moise una, și lui Ilie una” (Matei 17, 2-4). Această atracție irezistibilă a slavei dumnezeiești o trăiește spiritul uman atunci când se apropie de Dumnezeu cu credință și cu acea dragoste ce dă consistență autentică vieții, întrucât „de aș avea darul proorociei și tainele toate le-aș cunoaște și orice știință, și de aș avea atâta credință încât să mut și munții, iar dragoste nu am, nimic nu sunt” (I Cor. 13, 2). Poruncile dumnezeiești însele au ca esență dragostea, căci „ținta poruncii este dragostea din inimă curată, din cuget bun și

din credință nefățarnică” (I Tim. 1, 5). Căutarea isihiei prin invocarea numelui Domnului exprimă tocmai această dorință de a face lăcaș în inimă Domnului, pentru a respira fără încetare prezența întru care „bine este să fim noi aici”.

19

„Când voi aduce nori deasupra pământului, se va arăta curcubeul Meu în nori, și-Mi voi aduce aminte de legământul Meu, pe care l-am încheiat cu voi și cu tot sufletul viu și cu tot trupul, și nu va mai fi apa potop, spre pierzarea a toată făptura” (Fac. 9, 14-15).

Curcubeul amintit în *Geneză* este în sens tainic prefigurarea întrupării dumnezeiești, ca semn al legământului pogorării dumnezeiești multmilostive către toată zidirea. Aceasta pentru că închipuie desăvârșirea divină (prin reprezentarea unei bolți de lumină în multe culori, ca o cunună a slavei) ce acoperă și cuprinde creația, străpungând norii patimilor (sau modul vieții decăzute din plinătatea harului) și pogorându-se până la ea.

Tot ca un semn al împăcării, în Vechiul Testament, erau așezați deasupra chivotului „heruvimii slavei, care umbreau altarul împăcării” (Evr. 9, 5). Lumea îngerească este astfel solidară, în menirea ei, cu această taină a coborârii divine iubitoare.

Jertfa de împăcare din Vechiul Testament este la rândul ei o prefigurare a Jertfei lui Iisus Hristos, Cel ce este „chipul lui Dumnezeu celui nevăzut, mai întâi născut decât toată făptura, pentru că întru El au fost făcute toate, cele din ceruri și cele de pe pământ, cele văzute, și cele nevăzute, fie tronuri, fie domnii, fie începătorii, fie

stăpânii. Toate s-au făcut prin El și pentru El. El este mai înainte decât toate și toate prin El sunt așezate. Și El este capul trupului, al Bisericii; El este începutul, întâiul născut din morți, ca să fie El cel dintâi întru toate. Căci în El a binevoit (Dumnezeu) să sălășluiască toată plinirea. Și printr-Însul toate cu Sine să le împace, fie cele de pe pământ, fie cele din ceruri, făcând pace prin El, prin sângele crucii Sale. Dar pe voi, care oarecând erați înstrăinați și vrăjmași cu mintea voastră către lucrurile rele, de acum v-a împăcat, prin moartea (Fiului Său) în trupul cărnii Lui, ca să vă pună înaintea Sa sfinți, fără de prihană și nevinovați, dacă, într-adevăr, rămâneți întemeiați în credință, întăriți și neclintiți de la nădejdea Evangheliei pe care ați auzit-o, care a fost propovăduită la toată făptura de sub cer și al cărei slujitor m-am făcut eu, Pavel” (Col. 1, 15-23).

Împăcarea creației cu Dumnezeu exprimă revenirea creației la modul vieții celei după chip, umbrite de harul dumnezeiesc, anticipând viitoarea rodire a feluririi darurilor Sfintei Treimi întru același Duh (I Cor. 12, 4) în orizontul împărăției iubirii.

20

Isihia este taina pregustării împărăției lui Dumnezeu, care, transcenzând nevoile individuale firești în direcția activării condiției euharistice a creației și a înaintării în orizontul fericirilor, „nu este mâncare și băutură, ci dreptate și pace și bucurie în Duhul Sfânt. Iar cel ce slujește lui Hristos, în aceasta este plăcut lui Dumnezeu și cinstit de oameni. Drept aceea să urmărim cele ale păcii și

cele ale zidirii unuia de către altul” (Rom. 17, 19). Sfântul Apostol Pavel le cere efesenilor să se silească a păzi „unitatea Duhului, întru legătura păcii” (Efes. 4, 3), fiind gata a vesti „Evanghelia păcii” (Efes. 6, 15).

Această dispoziție se naște în acord cu cele mai adânci imbolduri ale firii create, fapt ce își are expresia în plăcerea și bucuria ce o însoțesc: „Deci, fraților, bucurați-vă! Desăvârșiți-vă, mângâiați-vă, fiți uniți în cuget, trăiți în pace și Dumnezeu dragostei și al păcii va fi cu voi” (II Cor. 13, 11). În fapt, căile înțelepciunii celei după Dumnezeu, Cel ce „nu este al neorânduiei, ci al păcii” (I Cor. 14, 33), „sunt plăcute și toate cărările ei sunt căile păcii” (Pilde 3, 17).

Dumnezeul păcii este izvorul învierii lui Hristos, prin „sângele unui testament veșnic” (Evr. 13, 20), sau al iconomiei mântuirii ce ne așază în orizontul eshatologic: „Însuși Dumnezeu păcii să vă sfințească pe voi desăvârșit, și întreg duhul vostru, și sufletul, și trupul să se păzească, fără de prihană, întru venirea Domnului nostru Iisus Hristos” (I Tesal. 5, 23).

21

Rugăciunea isihastă invocă numele lui Iisus Hristos, Cuvântul întrupat „în care sunt cuprinse și Cerul și Pământul și Dumnezeirea și Creația fără amestecare. Acest nume este ca o sămânță care de vei reuși să o crești se face Pomul de Muștar de care vorbește Evanghelia”, ne spune părintele Ghelasie în „Memoriile unui Isihast” (vol. 1, Platytera, 2005; cf. Luca 13, 19).

Sporirea duhovnicească este taina prezenței lucrătoare în firea creată a Cuvântului și a Duhului Sfânt întru care

rodește, ca de la sine (dată fiind alcătuirea iconică a creației și tinderea chipului către Arhechip), împărăția lui Dumnezeu: „Așa este împărăția lui Dumnezeu, ca un om care aruncă sămânța în pământ, și doarme și se scoală, noaptea și ziua, și sămânța răsare și crește, cum nu știe el. Pământul rodește de la sine: mai întâi pai, apoi spic, după aceea grâu deplin în spic” (Marcu 4, 26-28).

Grăuntele de muștar este chipul potențialului logotic al creației, a cărui activare prin comuniunea cu Dumnezeu duce la improprierea de către făptura creată a lucrării dumnezeiești: „Dacă veți avea credință în voi cât un grăunte de muștar, veți zice muntelui acestuia: Mută-te de aici dincolo, și se va muta; și nimic nu va fi vouă cu neputință” (Matei 17, 20).

22

În Iisus Hristos, Dumnezeu „ne-a și pecetluit pe noi și a dat arvuna Duhului în inimile noastre” (2 Cor. 1, 22), „prin El avem și unii și alții apropierea către Tatăl, într-un Duh” (Efes. 2, 18), sporind în conștiința filială întrucât „Duhul însuși mărturisește împreună cu duhul nostru că suntem fii ai lui Dumnezeu” (Rom. 8, 16).

Invocând în rugăciunea inimii numele lui Iisus Hristos „suspina în noi, așteptând înfierea” (Rom. 8, 23) și, mai mult, „Duhul vine în ajutor slăbiciunii noastre, căci noi nu știm să ne rugăm cum trebuie, ci Însuși Duhul Se roagă pentru noi cu suspine negrăite” (Rom. 8, 26). Prin Duhul Sfânt cunoaștem că Dumnezeu rămâne în noi și noi în El (I Ioan 4, 13) și aflăm pacea întreolaltă, căci „cei ce fac dezbinări” sunt „(oameni) firești, care nu au Duhul” (Iuda 1, 19). Logica luptei pentru dominație, guvernată de duhul

de ceartă sau slava deșartă, este depășită în această cunoaștere a lui Dumnezeu ce iconizează mai departe relațiile noastră cu semenii și întreaga creație, ca o îmbrăcare în smerenia izvorâtoare de har (I Pt. 5, 5), în care unul îl socotește pe celălalt „mai de cinste decât el însuși” (Filip. 2, 3).

23

Fundamentală în practica isihastă este conștiința stării înaintea lui Dumnezeu, ce poate fi susținută prin intermediul unui gest iconic. Ridicând mâinile la cer, Solomon se roagă lui Dumnezeu să păzească „legământul și mila” cu cei „care umblă cu toată inima lor” înaintea Sa (II Paralip. 6, 14). Ridicarea mâinilor către cer (vezi și gestul paradigmatic al Proorocului Moise în Ieș. 17, 12), plecarea genunchilor (II Paralip. 6, 13) sau îngenuncherea înaintea Domnului în rugăciune (Deut. 9, 25), postul și rugăciunea pentru iertarea păcatelor (Deut. 9, 25), ridicarea mâinilor spre binecuvântare (Lev. 9, 22), înfățișarea trupurilor „ca pe o jertfă vie, sfântă, bine plăcută lui Dumnezeu, ca închinarea cea duhovnicească” (Rom. 12, 1), pomenirea numelui Domnului și închinarea în lăcașurile Lui (Ps. 28, 2), ridicarea privirii spre cer și mulțumirea adusă lui Dumnezeu odată cu invocarea slavei divine (Ioan 11, 41; 17, 1) ș.a. sunt forme ale gestului iconic de orânduire a așezării înaintea lui Dumnezeu cu conștiința faptului că „primim o împărăție neclintită”, drept care, îndeamnă Sfântul Apostol Pavel, „să fim mulțumitori, și așa să-I aducem lui Dumnezeu închinare plăcută, cu evlavie și cu sfială” (Evr. 12, 28).

La Pogorârea Duhului Sfânt asupra Sfinților Apostoli și a mulțimii ce era împreună cu ei, Sfântul Apostol Petru evocă zilele din urmă, în care se vor întâmpla minuni în cer și semne pe pământ, „înainte de a veni ziua Domnului, cea mare și strălucită”, când „tot cel ce va chema numele Domnului se va mântui” (Fapte 2, 17-21). El amintește cu privire la taina Învierii lui Hristos, ce a deschis creației orizontul eshatologic, profeția proorocului David, paradigmatică pentru viața isihastă: „Totdeauna am văzut pe Domnul înaintea mea, căci El este de-a dreapta mea, ca să nu mă clatin. De aceea s-a bucurat inima mea și s-a veselit limba mea; chiar și trupul meu se va odihni întru nădejde. Căci nu vei lăsa sufletul meu în iad, nici nu vei da pe cel sfânt al Tău să vadă stricăciune. Făcutu-mi-ai cunoscute căile vieții; cu înfățișarea Ta mă vei umple de bucurie” (Fapte 2, 25-28).

Buna Vestire a Nașterii Domnului a fost adusă Sfintei Fecioare Maria de Sfântul Arhanghel Gavriil, care i-a spus: „Duhul Sfânt Se va pogorî peste tine și puterea Celui Preaînalt te va umbri” (Luca 1, 35). Mergând apoi în vizită la Elisabeta, pruncul Ioan Botezătorul a săltat în pântecul aceleia la închinarea Mariei, și „Elisabeta s-a umplut de Duh Sfânt” (Luca 1, 40-41), fericind-o pe Maica Domnului și binecuvântând-o pe ea și rodul pântecului ei. „Și a zis Maria: Mărește sufletul meu pe Domnul. Și s-a bucurat duhul meu de Dumnezeu, Mântuitorul meu, că a căutat spre smerenia roabei Sale” (Luca 1, 46-48).

Smerenia e „locul” sălășluirii lui Dumnezeu în creație, drept care icoana Maicii Domnului cu Pruncul Iisus în brațe a fost privită de sfinții părinți ai Bisericii drept poarta de acces în taina dumnezeieștii isihii. Sfântul Maxim Căvsocalivitul, rugându-se cu lacrimi Maicii Domnului înaintea icoanei sale, îi povestește sfântului Grigorie Sinaitul: „cum sărutam cu dor sfânta ei icoană, îndată am simțit în pieptul meu o căldură și o flacără ce venea din sfânta icoană, care nu mă ardea, ci mă răcorea și îndulcea și aducea în sufletul meu o mare străpungere a inimii. De atunci, părinte, a început inima mea să zică înăuntrul ei rugăciunea și mintea mea să se îndulcească de pomenirea lui Iisus al meu și a Născătoarei de Dumnezeu și să fie totdeauna cu pomenirea lor. Și, din acel timp, n-a mai lipsit rugăciunea din inima mea. Iartă-mă!”.

26

Pacea sau isihia dumnezeiască este oprirea și depășirea în Iisus Hristos a logicii vrăjmășiei sau conflictului finalităților, ce marchează lumea până în adâncul alcătuirii biologice și inconștiente, precum și eliberarea din armătura legii ce, având menirea de a limita păcatul în câmpul lumii curgătoare spre moarte, se cere la rândul ei copleșită de Viață: „Erați, în vremea aceea, în afară de Hristos, înstrăinați de cetățenia lui Israel, lipsiți de nădejde și fără de Dumnezeu, în lume. Acum însă, fiind în Hristos Iisus, voi care altădată erați departe, v-ați apropiat prin sângele lui Hristos, căci El este pacea noastră, El care a făcut din cele două – una, surpând peretele din mijloc al despărțiturii, desființând vrăjmășia în trupul Său, legea

poruncilor și învățăturile ei, ca, întru Sine, pe cei doi să-i zidească într-un singur om nou și să întemeieze pacea, și să-i împace cu Dumnezeu pe amândoi, uniți într-un trup, prin cruce, omorând prin ea vrăjmășia. Și, venind, a binevestit pace, vouă celor de departe și pace celor de aproape; că prin El avem și unii și alții apropierea către Tatăl, într-un Duh” (Efes. 2, 12-18).

Viața în Hristos, piatra unghiulară sau temelul iconic al creației în ansamblul ei, deschide orizontul eshatologic, în care este refăcută condiția euharistică a ființei umane, ce apare ca locaș viu al vieții dumnezeiești: „Deci, dar, nu mai sunteți străini și locuitori vremelnici, ci sunteți împreună cetățeni cu sfinții și casnici ai lui Dumnezeu, zidiți fiind pe temelia apostolilor și a proorocilor, piatra cea din capul unghiului fiind însuși Iisus Hristos. Întru El, orice zidire bine alcătuită crește ca să ajungă un locaș sfânt în Domnul, în Care voi împreună sunteți zidiți, spre a fi locaș al lui Dumnezeu în Duh” (Efes. 2, 19-22).

27

Actualizând condiția filială în raport cu Dumnezeu omul ajunge la măsura dragostei și blândeței părintești față de semenii săi: „Nici n-am căutat slavă de la oameni, nici de la voi, nici de la alții, deși puteam să fim cu greutate, ca apostoli ai lui Hristos. Noi însă am fost blânzi în mijlocul vostru, așa precum o doică îngrijește pe fiii săi; astfel, iubindu-vă, eram bucuroși să vă dăm nu numai Evanghelia lui Dumnezeu, ci chiar și sufletele noastre pentru că ne-ați devenit iubiți” (I Tesal. 2, 6-8).

Sfinții Apostoli cheamă la îmbrățișarea unui mod de viață modelat lăuntric de ascultarea cuvântului lui Dumnezeu

ce face lucrător prin credință chipul împărăției și al slavei sale: „Ca un părinte pe copiii săi, precum știți, așa v-am rugat și v-am mângâiat. Și v-am rugat cu stăruință să umblați cum se cuvine înaintea lui Dumnezeu, Celui ce vă cheamă la împărăția și la slava Sa. De aceea și noi mulțumim lui Dumnezeu neîncetat, că luând voi cuvântul ascultării de Dumnezeu de la noi, nu l-ați primit ca pe un cuvânt al oamenilor, ci, așa precum este într-adevăr, ca pe un cuvânt al lui Dumnezeu, care și lucrează întru voi, cei ce credeți” (I Tesal. 2, 11-13).

Rodul dragostei părintești este mângâierea și bucuria rodirii în celălalt a darului dumnezeiesc: „De aceea, fraților, ne-am simțit mângâiați întru voi, prin credința voastră, în toată nevoia și strâmtorarea noastră. Căci acum noi suntem vii, dacă voi stați neclintiți întru Domnul. Și ce mulțumire, pentru voi, putem să dăm în schimb lui Dumnezeu, pentru toată bucuria cu care ne bucurăm pentru voi, înaintea Dumnezeului nostru?” (I Tesal. 3, 7-9). Gestul nostru de dăruire față de celălalt și față de întreaga creație se întoarce astfel la noi ca mângâiere a Duhului Sfânt și isihie dumnezeiască.

28

Metafora veșmintelor ascunde în Sfânta Scriptură un sens adânc, ce vizează natura transfigurată a omului și a creației. După Căderea primilor oameni din harul divin, Dumnezeu a făcut „lui Adam și femeii lui îmbrăcăminte de piele și i-a îmbrăcat” (Fac. 3, 21). Veșmintele închipuie pe undeva acel corp comun, acel mediu de împărtășire al harului paradisiac pierdut de om. De aceea, odată cu

Întruparea lui Hristos și cu Învierea Sa, putem regăsi și actualiza acel mod de viață original și chiar mai deplin, al eshatologiei inaugurate.

Spune Sfântul Apostol Pavel: „Așadar, dacă ați înviat împreună cu Hristos, căutați cele de sus, unde se află Hristos, șezând de-a dreapta lui Dumnezeu; cugetați cele de sus, nu cele de pe pământ; căci voi ați murit și viața voastră este ascunsă cu Hristos întru Dumnezeu. Iar când Hristos, Care este viața voastră, Se va arăta, atunci și voi, împreună cu El, vă veți arăta întru slavă” (Colos. 3, 1-4). Moartea semnifică aici o părăsire a modului de viață caracterizat de lupta afirmării de sine egoiste, într-o stare antagonistă ce scindează în sine ființa umană, pentru că o opune însuși chipului său orientat spre comuniune.

În acest context, viața omului este ascunsă cu Hristos în Dumnezeu tocmai pentru că este vorba despre o trăire tainică, o modelare lăuntrică după chipul lui Dumnezeu, nu după logica salvării aparențelor, a dominației sau a prestigiosului, ci după logica smereniei. „Nu vă mințiți unul pe altul, fiindcă v-ați dezbrăcat de omul cel vechi, dimpreună cu faptele lui, și v-ați îmbrăcat cu cel nou, care se înnoiește, spre deplină cunoștință, după chipul Celui ce l-a zidit, unde nu mai este elin și iudeu, tăiere împrejur și netăiere împrejur, barbar, scit, rob ori liber, ci toate și întru toți Hristos. Îmbrăcați-vă, dar, ca aleși ai lui Dumnezeu, sfinți și prea iubiți, cu milostivirile îndurării, cu bunătate, cu smerenie, cu blândețe, cu îndelungă-răbdare, îngăduindu-vă unii pe alții și iertând unii altora, dacă are cineva vreo plângere împotriva cuiva; după cum și Hristos v-a iertat vouă, așa să iertați și voi. Iar peste toate acestea, îmbrăcați-vă întru dragoste, care este legătura desăvârșirii. Și pacea lui Hristos, întru care ați fost chemați, ca să fiți

un singur trup, să stăpânească în inimile voastre; și fiți mulțumitori” (Colos. 3, 9-15).

Îmbrăcarea omului în veșmintele virtuților încununată de dragoste (ce au un capăt negrăit în lumina necreată, în Dumnezeu Însuși) întruchipează legătura cu Sursa de viață veșnică, alipirea la Trupul comun de împărtășire din care izvorăște isihia dumnezeiască și prin care are loc restaurarea condiției euharistice a omului și a creației în ansamblul ei.

29

Înțelepciunea dumnezeiască rodește în albia isihiei, arată sfântul apostol Iacov: „Cine este, între voi, înțelept și priceput? Să arate, din buna-i purtare, faptele lui, în blândețea înțelepciunii. (...) Înțelepciunea cea de sus întâi este curată, apoi pașnică, îngăduitoare, ascultătoare, plină de milă și de roade bune, neîndoielnică și nefățarnică. Și roada dreptății se seamănă întru pace de cei ce lucrează pacea” (Iacov 3, 13, 17-18). Modul de viață conform cu orizontul de așteptare al înțelepciunii lui Dumnezeu, care constă în „ceruri noi și pământ nou, în care locuiește dreptatea” (II Pt. 3, 13), se asimilează prin sânguința de a fi „aflați de El în pace, fără prihană și fără vină”, socotind „îndelunga-răbdare a Domnului” drept economie a mântuirii (II Pt. 3, 14-15).

30

Taina Crucii aduce cu sine schimbarea perspectivei asupra lumii, prin care se vindecă deficitul de participare al creației în raport cu Dumnezeu și cu propriul său logos

și chip, făptura experiind starea iconică a unirii cu cele divine, prin împărtășirea de harul, pacea și milostivirea Sfintei Treimi: „Iar mie, să nu-mi fie a mă lăuda, decât numai în crucea Domnului nostru Iisus Hristos, prin care lumea este răstignită pentru mine, și eu pentru lume! Că în Hristos Iisus nici tăierea împrejur nu este ceva, nici netăierea împrejur, ci făptura cea nouă. Și câți vor umbla după dreptarul acesta, – pace și milă asupra lor și asupra Israelului lui Dumnezeu!” (Gal. 6, 14-16). Ascensiunea spre Dumnezeu a creației nu poate fi astfel realizată decât prin adâncirea corelativă a elementului chenotic, proprie dimensiunii crucii, ce face posibilă semănarea și rodirea prezenței lucrătoare în câmpul eshatologic al dragostei dumnezeiești: „Să nu încetăm de a face binele, căci vom secera la timpul său, dacă nu ne vom lenevi” (Gal. 6, 9).

31

Cuvântul Sfântului Ioan Botezătorul cu privire la Hristos: „Acela trebuie să crească, iar eu să mă micșorez” (Ioan 3, 30) este emblematic pentru trăirea isihastă, care descoperă taina relației de reciprocă interioritate între smerenie și slava dumnezeiască. Aceasta tocmai pentru că smerenia e prin excelență modul dăruirii de sine propriu dragostei, iar „Dumnezeu este iubire” (I Ioan 4, 8). Iisus Hristos ne-a revelat modul de viață din sânul Treimii, prin care depășim egocentrismul ce ne împiedică să ne actualizăm condiția euharistică a propriului chip: „Să nu caute nimeni numai ale sale, ci fiecare și ale altuia. Gândul acesta să fie în voi care era și în Hristos Iisus, Care, Dumnezeu fiind în chip, n-a socotit o știrbire a fi El întocmai cu Dumnezeu, ci S-a deșertat pe Sine, chip de

rob luând, făcându-Se asemenea oamenilor, și la înfățișare aflându-Se ca un om, s-a smerit pe Sine, ascultător făcându-Se până la moarte, și încă moarte pe cruce. Pentru aceea, și Dumnezeu L-a preainălțat și I-a dăruit Lui nume, care este mai presus de orice nume; ca întru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cerești și al celor pământești și al celor de dedesubt. Și să mărturisească toată limba că Domn este Iisus Hristos, întru slava lui Dumnezeu-Tatăl” (Filip. 2, 4-11). Aceste cuvinte ale sfântului Apostol Pavel alcătuiesc ele însele o icoană a isihasmului creștin.

32

Chemarea numelui lui Iisus Hristos și, într-un sens mai larg, gestul iconic al rugătorului creștin coagulează simțământul de atenție și închinare față de pecetea și prezența tainică a lui Dumnezeu din inima omului, plecând de la care se extinde în noi și în creația întreagă viața Trupului lui Hristos cel înviat. Spune Mântuitorul: „Eu sunt vița, voi sunteți mlădițele. Cel ce rămâne întru Mine și Eu în el, acela aduce roadă multă, căci fără Mine nu puteți face nimic” (Ioan 15, 5). Sfântul Apostol Petru arată că taina mântuirii are la bază „deschiderea cugetului bun către Dumnezeu, prin învierea lui Iisus Hristos” (I Pt. 3, 21), Cel ce a spus: „Eu sunt învierea și viața; cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri, va trăi” (Ioan 11, 25).

Modul vieții isihaste, pecetluit și adevărat de supraafirmația Duhului Sfânt, ca arvună a Împărăției Cerurilor, este mișcat de logica afirmativă a împărtășirii iubirii dumnezeiești, fără umbră de contrar sau negație: „Fiul lui

Dumnezeu, Iisus Hristos, Cel propovăduit vouă (...) nu a fost da și nu, ci da a fost în El. Căci toate făgăduințele lui Dumnezeu, în El, sunt da; și prin El, amin, spre slava lui Dumnezeu prin noi. Iar Cel ce ne întărește pe noi împreună cu voi, în Hristos, și ne-a uns pe noi este Dumnezeu, Care ne-a și pecetluit pe noi și a dat arvuna Duhului, în inimile noastre” (II Cor. 1, 19-22).

33

Amestecul babilonic al limbilor (Fac. 11, 9) închipuie pierderea acelei capacități duhovnicești de empatizare sau simțire înțelegătoare ce exprimă modul vieții după chipul lui Dumnezeu, în care semenul este resimțit ca un alt sine, ca deoființă cu sine. Chipul aruncat în umbră și uitare al acestui mod de viață este redăruit umanității la Cincizecime, odată cu Pogorârea Duhului Sfânt, vestită de Iisus Hristos la Înălțarea Sa, când le-a spus apostolilor: „Ci veți lua putere, venind Duhul Sfânt peste voi” (Fapte 1, 8). „Și din cer, fără de veste, s-a făcut un vuiet, ca de suflare de vânt ce vine repede, și a umplut toată casa unde ședeau ei. Și li s-au arătat, împărțite, limbi ca de foc și au șezut pe fiecare dintre ei. Și s-au umplut toți de Duhul Sfânt și au început să vorbească în alte limbi, precum le dădea lor Duhul a grăi” (Fapte 2, 2-4). Este o arvună a tainei dialogului eshatologic între conștiințele luminate de har, comuniante în neștirbita lor unicitate, mai presus de diviziunea limbilor.

Postfață

Învățăături pentru Viață primite la „Școala Martiriului”

La ce bun să citim o carte despre martiriu, din postura de cetățeni fideli ai societății de consum? Arhetipul martirului creștin („martor ocular și mărturisitor fidel”, cum îl va defini autorul) nu a devenit vetust și iremediabil clasat în trecutul îndepărtat, pentru cineva care are drept unică țintă existențială satisfacerea continuă e propriilor dorințe? În condițiile în care acest (nou) *modus vivendi* este înălțat, prin standardizare și generalizare, la nivelul unei aspirații colective, globale?

Din rațiuni economice, iubirea de sine (*filautia*) s-a îmbrăcat într-o nouă haină, la mare preț astăzi: pragmatismul. A fi pragmatic s-a transformat într-un imperios imperativ: *trebuie* să fim pragmatici. Indivizii sunt stimulați să obțină din orice situație existențială un maxim de satisfacție, de profit cu minim de efort, de costuri. Rațiunea – așa cum era ea înțeleasă în filosofia antică, cu întregul domeniu practic de aplicabilitate al lui *sophrosyne* – a fost decăzută la rangul de inteligență adaptativă. Dacă dovedești că te poți adapta, în timp util, la orice situație problematică, primești din partea colectivității recunoașterea de „ființă inteligentă”.

Privind iubirea de sine dintr-un alt unghi, putem spune că acest instinct natural – devenit firesc după căderea protopărinților noștri, Adam și Eva – a fost profund marchetizat: indivizii care compun societățile de (hiper-) consum sunt

învățați să își satisfacă în mod artificial nevoile psihologice (primare sau superioare) consumând la nesfârșit bunuri materiale.

În pofida acestui context dezolant (individualism-cameleonism social-hedonism consumist) pentru orice apel sau referință la virtute și la idealul unei vieți virtuoză, cartea de față ne propune, așază în fața ochilor minții noastre, modelul iconic al martiriului creștin. Actul mărturisirii credinței în Domnul nostru Iisus Hristos – cu prețul propriei vieți – s-a dovedit a fi fondator pentru Biserică. Tertulian a scris-o în stilul său inconfundabil, adresându-se prigonitorilor din vremea sa: „*Ori de câte ori suntem secerate de voi ne facem și mai numeroși: sămânța e chiar sângele creștinilor (semen est sanguis christianorum) [Apologeticum]*”

Lectura micii cărți care ne stă smerită înaintea ne este utilă mai cu seamă în perspectiva „marii treceri” pe care fiecare dintre noi este menit, încă de la ivirea sa în lume, să o străbată. Martirul ne arată cum putem străbate, cu bine, „hotarul de taină” (Avva Ghelasie), noi, ființele-întru-moarte, devenind mai întâi din indivizi (noțiune specifică gândirii cantitative) persoane, asemănându-ne, printr-o asceză de o viață, Chipului (*eikon eikonos*), Domnului nostru Iisus Hristos.

Începutul volumului – „Trăim în orizontul morții” – ne amintește remarca lui Johannes Von Tepl: „Dacă nu știi încă, să știi acum: de îndată ce omul se naște, a și încheiat târgul care-l face să moară” [J.V.Tepl, „*Plugarul și moartea*”, Humanitas, București, 1997, p. 58]. Intuiție din care s-au hrănit nu doar operele filosofice, ci și creațiile marilor poeți. Rainer Maria Rilke mărturisea prin intermediul personajului Malte Laurids Brigge: „Atunci se știa (sau poate se bănuia numai) că moartea e în om ca

sâmburele în fruct. Copiii aveau una mică și vârstnicii una mare. Femeile o purtau în pânțece, iar bărbații în piept. O aveau, și asta dădea fiecăruia o demnitate ciudată și o mândrie liniștită” [R.M. Rilke – *Însemnările lui Malte Laurids Brigge*, Univers, București, 1982].

Ființa umană care alege să pășească pe drumul deschis de martiri depășește limitele existenței terestre: absurdul, efemeritatea, finitudinea. Referindu-se la martiri, Florin Caragiu scrie: „Martiriul lor, dimpotrivă, devine un model iconic al lepădării de sine și al purtării Crucii ce sunt o condiție fundamentală a pregătirii noastre pentru trecerea noastră într-un alt mod de viață ce ne așteaptă pe fiecare, condiția rodirii noastre în taina iubirii dumnezeiești ce ne salvează, întru libertatea duhului, din absurd, stricăciune și moarte”.

În momentul morții noastre va rămâne din făptura noastră doar iubirea jertfelnică pe care am cultivat-o de-a lungul vieții pământești. Ea se va face punte între lumea de aici și lumea de dincolo, între omenesc și divin. Rememorăm aici, în același duh, un gând al Părintelui Ghelasie de la Frăsinei: „Peste ‘Hotarul transcendent’ tu, Făptura, nu poți trece, dar CHEMI ca DIVINUL să TREACĂ la tine. Aici este Taina noastră. DIVINUL VINE la tine dacă tu ÎNTINZI IUBIREA ta proprie, pe care DIVINUL să o facă ‘PUNTE’” [Ieromonah Ghelasie Gheorghe – *Moșul din Carpați*, Editura Platytera, 2009, p. 19].

Într-o lume mefientă față de sens, ba chiar ostilă oricărui sens transcendent, martirii care au punctat cu sacrificiul de sine istoria Bisericii ne (re-)învață să privim permanent la ținta noastră finală. Florin Caragiu scrie: „Vedem la sfinții martiri modul în care ei prețuiesc unicul necesar, partea nevăzută a noastră, sufletul”.

Înțelepții antici cunoșteau valoarea inestimabilă a scopului existențial. Seneca (1. î.Hr.-65. d.Hr.) – dacă ar fi să oferim aici doar un exemplu – scrie într-o epistolă adresată ucenicului său, Lucilius: „Dacă lipsește ținta, viața e o rătăcire”. Fiecare creștin aspiră ca, la încheierea luptei celei bune, să își sfârșească încununat alergarea (II Timotei 4, 7).

Pentru atingerea acestui scop final, urmând cu fidelitate exemplul martirilor, avem nevoie de o mulțime de mijloace, de arme duhovnicești: atenția continuă la atotprezența lui Dumnezeu („Trăim sub privirea Lui, scrie autorul. Toate cele ce se întâmplă în afară, precum și sinele nostru însuși nu sunt ascunse vederii Lui.”); schimbarea minții (*metanoia*), adică așezarea centrului de greutate al vieții noastre nu în egoul propriu, suprasaturat de patimi și mărginit, ci în infinitatea iubitoare a lui Dumnezeu; nădăjduirea – la vremuri de mari încercări existențiale – în negrăita Sa purtare de grijă; atitudinea corectă față de interioritatea-exterioritatea existentelor („dubla consistență a atitudinii”, cum o numește Florin Caragiu, una care nu este nici radical extrovertită, nici introvertită); lepădarea grijilor lumești în favoarea purtării de grijă pentru lume și viețuitorii din ea („transformarea grijii lumești în purtare de grijă față de lume”); respectul nedezmințit pentru fiecare om – purtător al pecetii chipului dumnezeiesc (care, la rândul său devine temelul solid pentru adevărata comuniune umană); asumarea condiției de pătimitori pentru Domnul, într-o lume înstrăinată de Hristos și muncită de variate, chinuitoare patimi; opțiunea fundamentală pentru *a fi*, nu pentru *a avea* (inspirat scrie autorul: „Vine o vreme când ceea ce ești se separă și trece mai presus de ceea ce ai. Când lași toate și rămâi cu ființa ta, cu sufletul tău înaintea lui Dumnezeu”); grija perpetuă pentru suflet, pentru cele nevăzute – care de cele mai multe

ori a însemnat și înseamnă practic asumarea chinurilor trupești; ignorarea răului, ieșirea din conflictul consumptiv al contrariilor prin focalizarea atenției sufletului pe bine, frumos, lumină, ieșirea din conflictul consumptiv al contrariilor; participarea la viața liturgică; împărtășirea din Sfintele Taine ale Bisericii; manifestarea iubirii prin actele de milostenie săvârșite față de aproapele; răbdarea necazurilor; întreținerea unei stări de trezvie; evitarea îndreptățirii de sine; cultivarea „micșorării de sine iubitoare” (cf. Ioan 3, 30).

Ca în orice lucrare, micile detalii sunt importante. Ele pot fi decisive pentru atingerea țintei. În viața duhovnicească este bine să nu ne lăsăm confiscați, plini de nerăbdare, de sarcina pe care ne-am propus-o: „Spunea cineva: Nu te grăbi, că dacă o faci, te îndepărtezi de tine însuși! De multe ori ne grăbim să ajungem la un anumit scop și pierdem din vedere ritmul necesar asimilării în conștiință a experiențelor trăite”.

Florin Caragiu descrie cursele duhovnicești și psihologice care i-au împiedicat pe unii creștini să se bucure de cununa muceniei. Merită să medităm cu mare atenție asupra lor din două motive: în primul rând, ele ne pândesc și pe noi, creștinii de rând. În al doilea, subiectul este de o fierbinte actualitate: asistăm zilnic, mai ales în spațiul virtual, la acte de așa-zisă mărturisire. Una exclusiv verbală, neasumată, la adăpostul *nickname*-urilor.

Prima primejdie semnalată de autor este *fățărnicia maximalistă*, care în realitatea empirică se manifestă astfel: „Îți propui un scop nobil sau măreț, pornești pe drumul spre el, dar nu numai că trădezi acest scop prin faptele tale, ci te porți ca și cum totul ar sta numai în vorbe, nu și în fapte”. A doua primejdie psihologică este *fățărnicia minimalistă*: din teama unui posibil eșec

existențial, mulți oameni își închid ființa în orizontul finit al lumii pământești. Nu vor mai mult de la ei, nu tind spre înalt, către un dincolo.

Fiecare creștin, într-o anumită măsură, este un martor, un mărturisitor al Domnului întrucât practică, sub variate forme, înfrânarea. Prin înfrânare limităm lumescul din lăuntru nostru, punem hotar dorințelor și nevoilor ego-ului propriu. Ne oferim sufletul eliberat Domnului și energiilor Sale necreate, de Viață dătătoare. Pe de altă parte, fiecare creștin trăitor, respectând poruncile dumnezeiești, participând la viața liturgică, propovăduind în lumea secularizată de astăzi Cuvântul Domnului, devine un martor viu al Sfintei Treimi. Una dintre concluziile spre care îl conduce autorul pe cititor este aceasta: „Conținutul martiriului creștin este în ultimă instanță mărturia despre viața veșnică la care am fost chemați (I Tim. 6, 12), concretizată prin faptele săvârșite cu credință și cu dragoste”.

Un motiv în plus, pentru a deschide această carte și a ne apleca meditativ asupra ei, retrezind în sufletul nostru memoria unor chipuri iconice, în jurul cărora s-au configurat întâmplările revelatoare și mântuitoare cuprinse în Vechiul și Noul Testament: Avraam, Iacov, Iosif, Moise, Iov, Iona, Sfântul Arhidiacon Ștefan, cel dintâi mucenic, Sfântul Apostol Pavel.

Ciprian Voicilă

Cuprins

Cuvânt înainte, de părintele Dan Popovici	5
Școala Martiriului	9
Acatistul Sfinților Martiri	83
Scriptură și Isihasm (<i>note de lectură</i>)	91
Postfață: Învățături pentru Viață primite la „Școala Martiriului”, de Ciprian Voicilă.....	121

Tiparul executat la S.C. *LUMINA TIPO s.r.l.*
str. Luigi Galvani nr. 20 bis, sect. 2, București
tel./fax: 021.211.32.60; tel.: 0741.040.408
e-mail: office@luminatipo.com
www.luminatipo.com